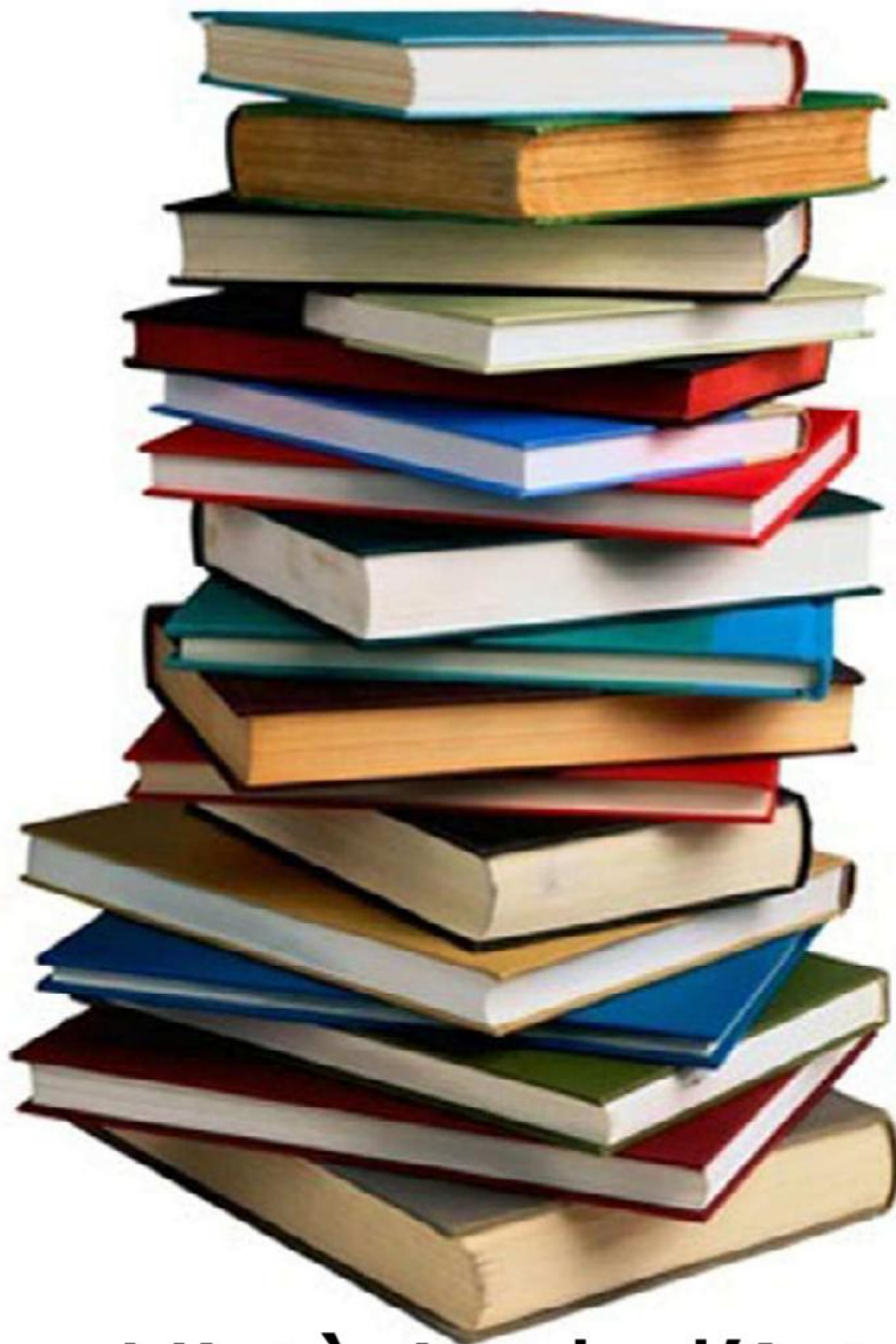

Art clàssic: grècia i roma by Ramon Pujolà - issuu

Dossier 2batx 2010-2011

Època clàssica

Grècia i Roma

Història de l'Art

Segon de Batxillerat

L'època clàssica: Grècia

Arquitectura grega

- Acròpolis: Partenó, Erectèon o temple d'Atenea Niké (a l'examen s'haurà d'analitzar només una de les tres obres en relació amb el conjunt de l'Acròpolis).
- Teatre d'Epidaure.
- Altar de Zeus a Pèrgam.

Escultura grega

- Algún kurós o koré del període arcaic.
- Guerrers de Riace.
- Discòbol de Miró.
- Dorífor de Policlet.
- Hermes amb el nen Dionís infant, de Praxitel·les.
- Laocoont i els seus fills.

El Partenó (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- c) Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

El Partenó, obra mestra de l'arquitectura grega, pertany a la segona meitat del segle V aC (447 aC – 432 aC). Primer classicisme o clàssic sublim. Aquest període es caracteritza per dos fets: per una banda, el govern de Pèricles, el qual se situa des del 443 aC al 429 aC i, per altra banda, les guerres del Peloponès (del 431 aC fins al 404 aC).

Un cop finalitzades les guerres Mèdiques, Atenes es converteix en la més gran de totes les «polis» gregues. Dirigida per Pèricles, entre el 443 i el 429 aC, Atenes començà un programa de reconstrucció molt ambiciós per tal de restituir a l'Acroòpolis el seu esplendor anterior. Dins d'aquest programa, el Partenó (temple d'Atenea Pàrtenos) ocupà un lloc preeminent.

Fou realment una època de gran vitalitat cultural. L'època dels grans artistes (Miró, Policlet i Fídies), l'època de Sòcrates, filòsof grec, i l'època en què Hipòcrates fundà l'escola de la medicina científica.

b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

El Partenó, obra de l'art grec, és del primer classicisme o clàssic sublim.

Les característiques pròpies de l'art grec d'aquest període són les següents:

ANTROPOCENTRISME

Una de les característiques principals és l'antropocentrisme en què es basa l'art grec i, en general, tota la cultura grega. Com diu Protàgores, «l'home com a eix central de la cultura grega». L'home, el qual només estava sotmès a l'home col·lectiu, és a dir a la polis, en l'art serà el centre i la principal font d'inspiració. És per això que el Partenó no és colossal ni monumental; està fet a la mida de l'home.

BELLESA

La bellesa és un altre tret essencial en l'art grec, ja que consideraven que tot allò que no era bell era pecaminós. Calia aconseguir que tota obra d'art assolís la bellesa màxima, i la bellesa màxima és la suma d'ordre, de proporció, d'equilibri, de simetria; en definitiva, de raó matemàtica. En el Partenó, l'ordre dòric, amb la seva disposició ordenada de columna més entaulament, posa de manifest aquesta concepció raonada de la bellesa grega.

MARBRE

El material que utilitzaven sempre per a les seves obres era el marbre. Consideraven que potenciava la bellesa: era el material noble per excel·lència. El marbre del Partenó provenia del Pentèlic, zona muntanyosa del nord-est d'Atenes.

EQUILIBRI AMB LA NATURALESA

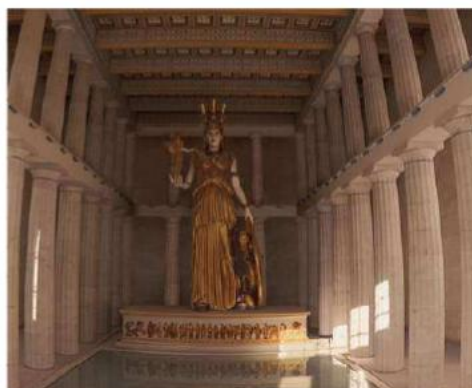
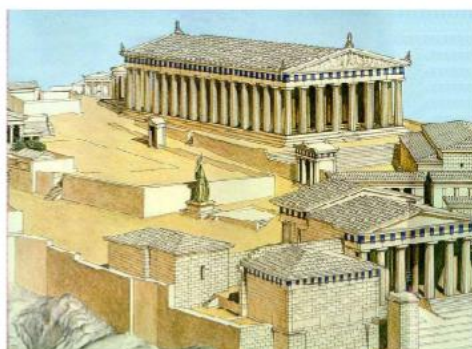
L'equilibri de l'espai arquitectònic amb la naturalesa. Els grecs, més que arquitectes, són considerats escultors d'espais. Les seves construccions es trobaven integrades en el medi ambient i l'espai exterior tenia, per a ells, una gran importància a causa d'una clara voluntat de contemplació, d'aconseguir plaer estètic. El plaer estètic és la raó per la qual el Partenó té una sèrie de correccions òptiques que s'utilitzaren per fer-lo harmònic als ulls dels que el contemplen (la lleugera curvatura de l'estereòbat i de l'entaulament que s'imposa per tal d'evitar l'efecte d'enfonsament central que produeixen les línies perfectament horitzontals, l'èntasi del fust de les columnes, les diferents amplades dels intercolumnis, etc.).

ESCULTURA COMPLEMENT DE L'ARQUITECTURA

L'escultura, gran complement de l'arquitectura. Una gran part de l'escultura grega s'integrà totalment en l'obra arquitectònica. S'ha de saber que eren policromades i que els colors utilitzats eren l'ocre, el blau i el vermell. Els cosmets eren els encarregats de mantenir la policromia dels temples i les escultures, ja que les condicions meteorològiques i la poca porositat del marbre acceleraven el desgast de la pintura.

RELIGIOSITAT

La religiositat grega és un altre dels grans trets del món hel·lènic. L'home grec estableix un sentiment de relació amb la divinitat. Els déus són molt propers als homes i, sovint, aconsellen i ajuden en comptes d'imposar. Fruit d'això, es produeix la proliferació de temples, espais de culte a les divinitats. El Partenó és el més gran de tots aquests temples.

Estructura i espais:

Espai circumdant

El Partenó es troba situat a l'Acropolis.

D'estructura trapezoidal i emmurallada, l'Acropolis era el centre religiós de la ciutat d'Atenes. A l'Acropolis atenenca hi ha també els millors exemples de l'arquitectura grega: l'Erectèon, temple dedicat a Posidó i Atenes i famós per les cariàtides, el petit temple d'Atenea Niké, una de les grans joies de l'ordre jònic.

Espai exterior

El Partenó és l'únic temple del món grec que consta de vuit columnes a les façanes principals; per tant, és un temple octàstil i, a la vegada, perípter, ja que tot el temple estava voltat de columnes. És arquivrat i amb una coberta a dues aigües.

D'ordre dòric, les seves columnes no tenen base i s'alcen directament de l'estilobat, l'esglaó superior de l'estereobat.

El fust és format per tambors sobreposats i solcats longitudinalment per estries d'aresta viva.

L'entaulament, format per l'arquitrau, fris amb triglifs i mètopes, i cornisa, presenta una decoració animada en les mètopes. S'hi localitzen 92 mètopes, esculpides per Fídies, dividides en quatre col·leccions que narren quatre lluites mitològiques: la Centauiomàquia, l'Amazonomàquia, la Gegantomàquia i la Guerra de Troia.

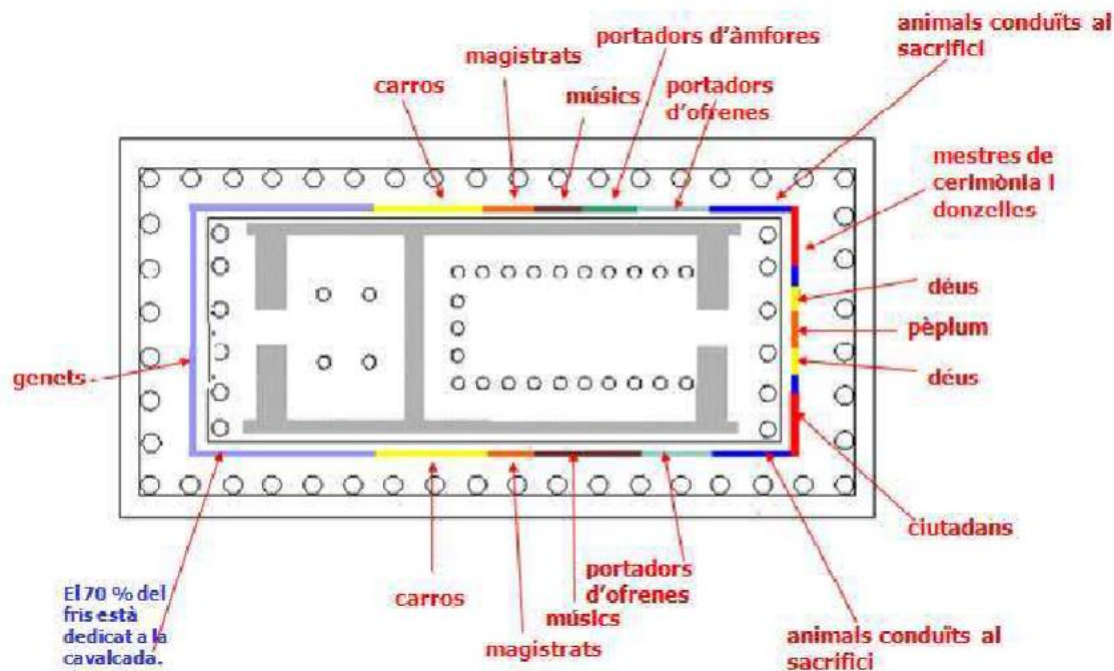
Cal destacar, també, la decoració dels frontons, obra de Fídies. En el frontó oriental es veu representat el naixement de la deessa Atenes; segons la llegenda, la deessa va nèixer del cap de Zeus, gràcies al cop de destreal que li entestà Hefest quan anà a ajudar-lo en sentir els crits de dolor del més gran de totes les divinitats. A les puntes d'aquest frontó que descriu l'escena del naixement d'Atenes mentre Niké la corona, hi ha dos caps de cavall, de Fídies, fets amb marbre, anomenats Heli (sol) i Selene (lluna).

En el frontó occidental, en canvi, es representa la lluita d'Atenea amb Posidó. La llegenda explica que Atenea i Posidó es disputaren la possessió del turó de l'Acropolis. Aquesta lluita es produí davant de les famílies de Cècrop i Erecteu, els vells habitants del lloc. Cada divinitat havia d'oferir un present a Atenes i, segons el regal, es decidiria la divinitat de la ciutat. Posidó oferí un brollador d'aigua salada. Atenea va fer brotar una olivera. Atenea va ser elegida deessa protectora de la ciutat: és aquesta l'escena que es veu representada en el frontó occidental del temple.

Una de les obres més belles de l'escultura grega la localitzem en el fris de la galeria interior del Partenó. És l'anomenada «Processó de les panatenees», que descriu la processó que té lloc en les Festes Panatíniques en honor a la deessa Atenes. Cada quatre anys, una processó formada pels ateneus anava des de l'Àgora fins a l'Acrópolis o, més concretament, fins al Partenó, per honorar la deessa. En la representació feta per Fídies veiem una processó encapçalada pels déus, seguits de les noies verges i, darrere d'elles, els grups representatius de la ciutat. Veiem genets muntats a cavalls, homes i dones en una gran varietat d'actituds i postures.

En total hi ha 360 personatges (143 genets, 220 animals i 10 carros)

Espai interior

Interiorment, el Partenó està dividit en tres parts: la pronaos, la nao o cel·la i l'opistòdom.

Cal dir, també, que la nao del temple coincideix amb el perímetre d'un antic temple que existia ja abans de la construcció del Partenó. És per això que a la cel·la del Partenó s'hi localitza l'hekatompedos o sala dels cent peus, perquè el perímetre del temple era de cent peus.

Dins la nao del temple es trobava una escultura d'or i ivori (criselefantina) d'Atenes, amb Niké a la mà, també obra de Fídies.

c) Resumiu-ne el significat i la funció.**Significat**

El Partenó és un temple i, com a tal, el seu significat és el mateix que el de qualsevol temple. El temple és la casa d'un déu o deessa, el lloc on se'ls venera.

Funció

Té tres funcions:

- En primer lloc, té una funció religiosa ja que els ateneus anaven als temples a adorar les divinitats i oferir-los ofrenes. Cal dir que mai no es resava de manera col·lectiva dins els temples; sempre es resava fora.
- Funció política. El Partenó és el reflex d'una societat que està vivint un moment d'esplendor pel que fa a la cultura. Cal recordar que el Partenó és un temple únic en el món grec; no n'hi ha cap altre que sigui octàstil, i això és perquè el temple representa una polis única, Atenes.
- Funció democràtica. El temple grec, a diferència dels altres temples d'altres cultures, no es troba distribuït, o dividit, en zones socials. Tot i que a Grècia existien diverses classes socials, l'adoració del déu la feien a l'uníson, tots a la vegada, sense cap divisió social.

L'Erectèon (possible opció B)

fet per en Joan Cabré, l'Andrea Pauciererol, la Laura Canals, el Sergi Ducet, l'Albert Closas i el Marc Martínez, de 2n de Batxillerat 2009

- a) Situa l'obra en el seu espai cronològic, històric i cultural. (1 punt)
- b) A quin estil pertany. Cita i explica tres característiques espacials, estructurals i conceptuals d'aquest estil. (1 punt)
- c) Fes-ne una anàlisi formal (espai interior i exterior). (1 punt)
- d) Significat i funció. (1 punt)
- e) Descriu l'ordre jònic i compara'l amb l'ordre dòric. (1 punt)

a. Situa l'obra en el seu espai cronològic, històric i cultural.

L'Erectèon és l'últim temple grec que es va erigir a l'Acrópolis d'Atenes i la seva construcció sota el suposat comandament de Filocles —s'especula també amb Calícretes o Mnesicles—, està datat entre el 421 i el 414 aC, en plena guerra del Peloponès (431 – 404 aC). Tot i que Pèricles fou qui inicialment tingué la idea de realitzar-lo, la seva construcció va ser posterior al seu mandat.

S'aixeca sobre el costat nord de l'Acrópolis i és una representació jònica de la casa d'Erecteu, antic heroi de la ciutat, segons Homer.

Atenes, en el moment de la construcció, estava ja en guerra amb Esparta i el seu declivi polític i territorial com a potència hel·lènica ja es començava a notar. No obstant, la ciutat d'Atenes va continuar essent un nucli cultural i intel·lectual molt fort. Trigarà poc en aparèixer en escena Plató i Aristòtil, els grans filòsofs del segle IV.

b) A quin estil pertany. Cita i explica tres característiques espacials, estructurals i conceptuals d'aquest estil.

L'Erectèon, obra de l'art grec, del primer classicisme o clàssic sublim.

Algunes de les característiques de l'art grec d'aquest període són:

ESCULTORS D'ESPAIS (característica espacial)

Els grecs, més que arquitectes, són considerats escultors d'espais. Les seves construccions s'havien de trobar integrades en el medi ambient; per tant, era necessari arribar a l'equilibri entre l'espai arquitectònic i la naturalesa. Podem dir que un temple grec està fet per ser vist des de fora, per ser contemplat i gaudit.

BELLESA (característica estructural)

Una de les característiques estructurals més importants és l'obsessió que tenien els grecs per la bellesa. Per a ells, tot allò que no fos simètric, proporcionat, equilibrat i mesurat, no era bell. Per tant, un temple grec ha de ser simètric, equilibrat, ordenat i proporcionat i, en sumar tots aquests elements, ens adonem que, per a ells, tot havia de tenir una raó matemàtica. Buscaven la bellesa ideal, i qualsevol imperfecció era la negació de la bellesa.

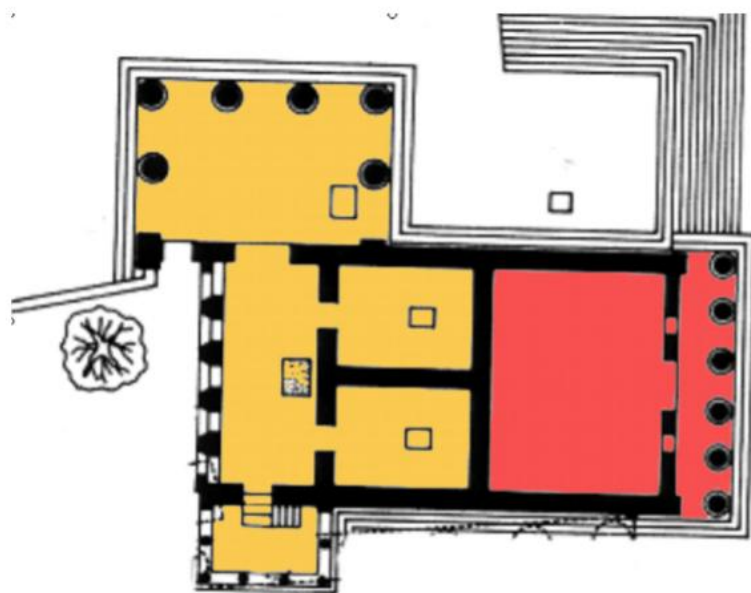
ANTROPOCENTRISME

L'antropocentrisme és la base de l'art grec i, en general, de tota la seva cultura. Com diu Protàgores, «l'home és la mesura de totes les coses», ja que no està sotmès a cap poder extrem i superior, ni a una religió jerarquitzada; únicament està sotmès a la polis. Per tant, tots els temples grecs, relativament petits, han d'estar fets a la mida de l'home, i han d'allunyar-se de la monumentalitat i la colossalitat dels zigurats mesopotàmics i de les piràmides d'Egipte.

c) Fes una anàlisi formal (espai interior i exterior).

L'Erectèon està constituït per dos temples i en coneixem la riquíssima ornamentació que els cobria, on s'utilitzaren la pasta de vidre i tires metàl·liques incrustades per a enriquir els capitells; i el fris continu que envoltava el temple es resolvia amb un fons de pedra negra sobre la qual s'enganxaven, amb grapes, les figures retallades de marbre. Era un reliquiari sumptuós de la ciutat d'Atenes.

El primer temple, format per un cos rectangular amb façana pròstil, hexàstil, està dedicat a Atena Políada, antiga deessa de

l'Atenes agrícola. D'ordre jònic, les seves columnes estilitzades, belles, sensuais, delicades, s'alcen fins a un fris inexistent que es va perdre, el qual contenia un seguit d'escultures. Interiorment aquest temple consta de dues parts: d'orient a occident trobem la prona seguida de la naos, que contenia una de les escultures més velles de Xoana (una antiga estàtua de fusta d'olivera d'Atena).

El segon temple resta separat del primer per un mur i està dedicat a Posidó i als avantpassats fundadors de la ciutat d'Atenes (Erectèon i Cècrops). Està situat a un nivell inferior de tres metres respecte del pòrtic est. La façana del segon temple enfoca l'occident i posseeix dos pòrtics laterals completament diferents quant a mesures, estructura i situació: un, jònic, situat en direcció nord, i l'altre al sud, més petit i conegut per les Cariàtides. Aquest temple s'aixeca sobre un podi sobremuntat per una pseudocolumnata jònica de quatre mitges columnes a l'exterior. Just al davant d'aquesta façana trobem l'olivera que abraça el mite de la picabaralla entre Posidó i Atena.

Les Cariàtides mitològicament deien que eren donzelles de l'illa de Cària. Els Càries eren aliats dels perses; i Grècia, en atacar l'illa i veure que no hi havia homes, van fer presoneres les dones i se les van endur. Aquestes donzelles presoneres dels grecs van ésser obligades a esdevenir suports a sostenir el sostre del pòrtic. Les sis Cariàtides que trobem a l'Erectèon són còpies, ja que les originals es troben al Museu de l'Acrópolis i al Museu Britànic de Londres. Totes elles diferents, miren cap al Partenó i la Via Sacra, per on passaven les processons en les festes panatínaiques.

d) Significat i funció

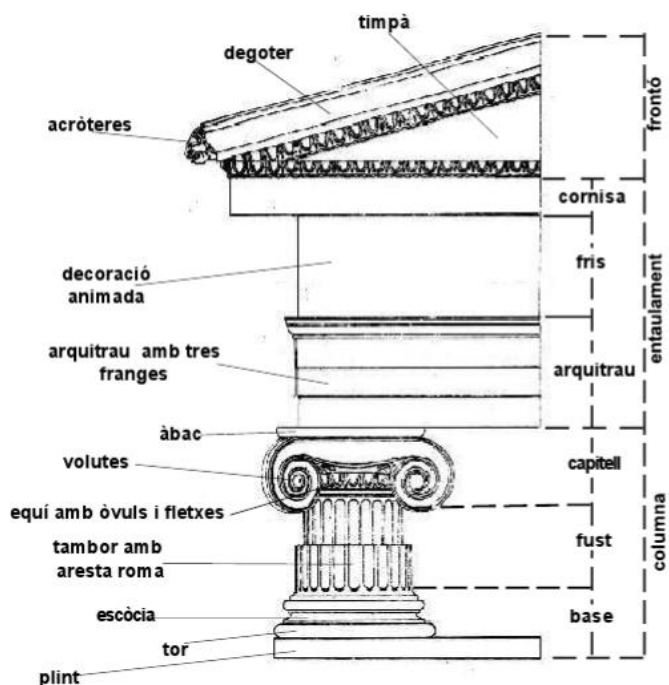
Significat

L'Erectèon és un temple i, com a tal, és la casa d'un déu o deessa a la qual es venera. Aquest temple, però, és molt diferent i especial. Està situat on hi havia la casa d'Erecteu, primer rei d'Atenes, i també se situa on Posidó i Atena es van disputar poder ser els protectors de la ciutat. Suposadament, en una de les roques sobre les que s'aixeca l'Erectèon, es pot veure la marca que va deixar Posidó en picar, amb el seu trident, per fer brollar una font d'aigua salada. També es pot veure l'olivera d'Atena que va provocar que Cècrops es decantés cap a la deessa protectora de la ciutat.

Funció

Aquest temple fou construït davant l'ombra de la joia arquitectònica de la daurada Atenes de Pèricles, el Partenó. El Partenó s'havia endut tota la força religiosa de la ciutat, i els antics mites havien quedat en segon lloc. Era, per tant, necessari construir un nou temple que representés, un cop més, l'esplendor de la gran polis i que fos una alternativa com a centre religiós de culte als grans moments de la polis i els seus orígens (avantpassats fundadors de l'Àtica i d'Atenes, Cècrops i Erecteu).

Altrament, cal dir que l'Erectèon va ser construït durant una treva de la guerra del Peloponès, una guerra llarga, dura i sanguinària que minvarà de mica en mica les forces i els ànims dels atenencs. És per aquesta raó que, a més, tingués la funció de cartell propagandístic per exaltar els ànims abatuts.

e. Descriu l'ordre jònic i compara'l amb l'ordre d'òric

Els ordres arquitectònics grecs són tres: el d'òric, el jònic i el corinti. El seu nom és en honor de tres pobles grecs que tenen gran lligam amb les característiques de cada ordre. Primer van arribar el D'òric i el Jònic, que conviuen durant el segle V aC, i ja al segle IV aC apareix l'ordre corinti.

Un ordre és la suma de la columna (base, fust i capitell) més l'entaulament (arquitrav, fris i cornisa). L'arquitectura grega és arquivada (el suport fonamental és la columna i el conjunt de la coberta el constitueix l'entaulament).

A trets generals, l'ordre d'òric és el més esvelt, proporcionat i ric en decoracions. L'ordre jònic és més femení, delicat i decorat amb volutes i l'ordre corinti és el més luxós i colossal.

Tot temple grec s'alça sobre l'estereobat, l'esglai superior del qual s'anomena estilobat.

La base jònica està caracteritzada per estar composta per una llosa quadrada anomenada plint, formada per una combinació de dues motlures convexes anomenades tor i separades per una motlura còncava anomenada escòcia. El d'òric, a diferència del jònic no té base, arrenca directament de l'estilobat.

El fust jònic és esvelt i no té èntasi. Els tambors són estriats i les 24 estries són d'aresta roma. El fust d'òric, en canvi, està format per tambors estriats d'aresta viva. A diferència de les 24 estries del jònic, el d'òric en té 20 i, a vegades, només 16.

El capitell consta de l'esquí, decorat amb òvuls i fletxes, damunt del qual s'estén un coixinet ondulat acabat en volutes que s'obren cap enfora i van enrotllant-se suaument sobre el fust. L'àbac que corona el capitell és força reduït i en forma de petit coixinet. El capitell d'òric presenta, a diferència del jònic, una fina motlura en forma d'anells que s'anomena collari. Per damunt del collari s'eixampla una mena de coixinet de secció parabòlica que es diu esquí, la part superior del qual acaba amb una llosa quadrangular que és l'àbac, sobre el qual reposa l'entaulament.

És evident que, en el capitell, s'aprecia la presència de l'esperit de cada poble: el jònic mostra més sensualitat, elegància i feminitat; en canvi, el d'òric mostra més robustesa, simplicitat i austeritat.

L'arquitrav jònic, suport horitzontal de l'estructura superior d'un temple, consta de tres franges, una sobre l'altra. Aquestes franges estan coronades per una tira decorada amb filets d'òvuls i fletxes. La diferència amb el d'òric és que és llis i, entre l'arquitrav i el fris, hi ha un estret filet anomenat tènia.

El fris jònic mostra una decoració, la majoria de vegades, animada amb relleus continus; per tant, el distingim de l'ordre d'òric per l'absència de les mètopes i els triglifs. El fris de l'ordre d'òric està decorat amb triglifs, que són tres estries o «glifs» disposades perpendicularment a la tènia (són dues estries o «glifs» al centre i dues mitges estries o «glifs» als costats). A més a més, l'ordre d'òric mostra entre triglif i triglif unes mètopes, espais intermedis i irregulars com lloses quadrades, generalment decorades amb relleus escultòrics.

La cornisa és l'element horitzontal més alt del temple, de base triangular i que forma un teulat a dos vessants. Aquesta estructura triangular és el frontó, la part del qual s'anomena timpà, on es reomple gairebé sempre amb escultures. Els costats dels triangles s'anomenen cimaci o cimalls (forma lleugerament corba i també conegudes com a degoters, ja que fan de canal per al desguàs de l'aigua). Les figures que decoren el cim i els extrems del frontó són els acroteris. La diferència entre el jònic i el d'òric és gairebé inexistent pel que fa a l'estructura, però pel que fa al decorat, el jònic presenta un segon cos decorat més prominent; en canvi, el d'òric és més senzill.

Atenea Niké (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- c) Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Commemora la victòria sobre els perses a la Batalla de Salamina (448aC) . La idea de la seva construcció va sorgir en el 449 aC, després de la pau amb els perses. No obstant això, Pèricles (495 aC - 429 aC) es va oposar a la construcció del mateix i no es van començar les obres fins que Cimó rival de Pèricles, al 421 aC. començada ja la Guerra del Peloponès (431 -404 aC), el manà construir.

La tradició narra que els atenesos erigiren el petit temple d'Atenea Niké (Victòria sense ales) amb el convenciment que la Victòria ja no volaria més i es quedaria per sempre a Atenes.

b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Atenea Niké, obra de l'art grec, és del primer classicisme o clàssic sublim.

Les característiques pròpies de l'art grec d'aquest període són les següents:

ANTROPOCENTRISME

Una de les característiques principals és l'antropocentrisme en què es basa l'art grec i, en general, tota la cultura grega. Com diu Protàgores, «l'home com a eix central de la cultura grega». L'home, el qual només estava sotmès a l'home col·lectiu, és a dir a la polis, en l'art serà el centre i la principal font d'inspiració. És per això que el temple d'Atenea Nikéno és colossal ni monumental; està fet a la mida de l'home.

BELLESA

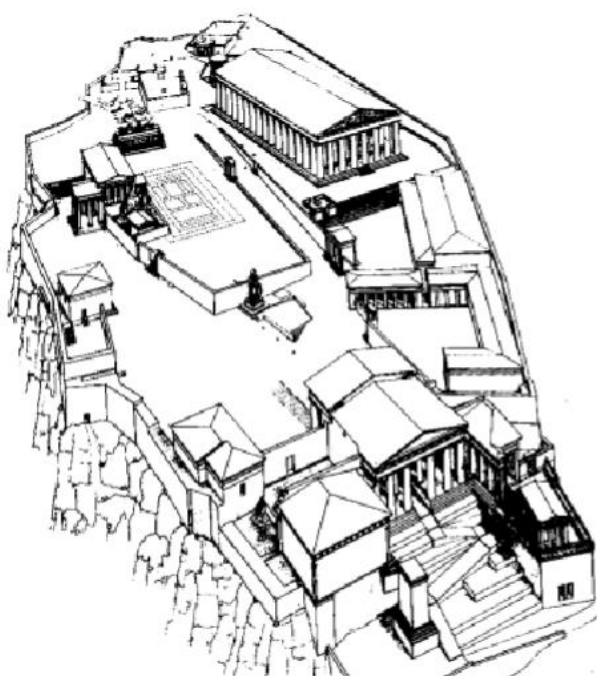
Destaca per la senzillesa arquitectònica. La bellesa és un altre tret essencial en l'art grec, ja que consideraven que tot allò que no era bell era pecaminós. Calia aconseguir que tota obra d'art assolís la bellesa màxima, i la bellesa màxima és la suma d'ordre, de proporció, d'equilibri, de simetria; en definitiva, de raó matemàtica.

MARBRE

El material que utilitzaven sempre per a les seves obres era el marbre. Consideraven que potenciava la bellesa: era el material noble per excel·lència.

RELIGIOSITAT

La religiositat grega és un altre dels grans trets del món hel·lènic. L'home grec estableix un sentiment de relació amb la divinitat. Els déus són molt propers als homes i, sovint, aconsellen i ajuden en comptes d'imposar. Fruit d'això, es produeix la proliferació de temples, espais de culte a les divinitats. La tradició narra que els atenesos erigiren el petit temple d'Atenea Niké (Victòria sense ales) amb el convenciment que la Victòria ja no volaria més i es quedaria per sempre a Atenes.

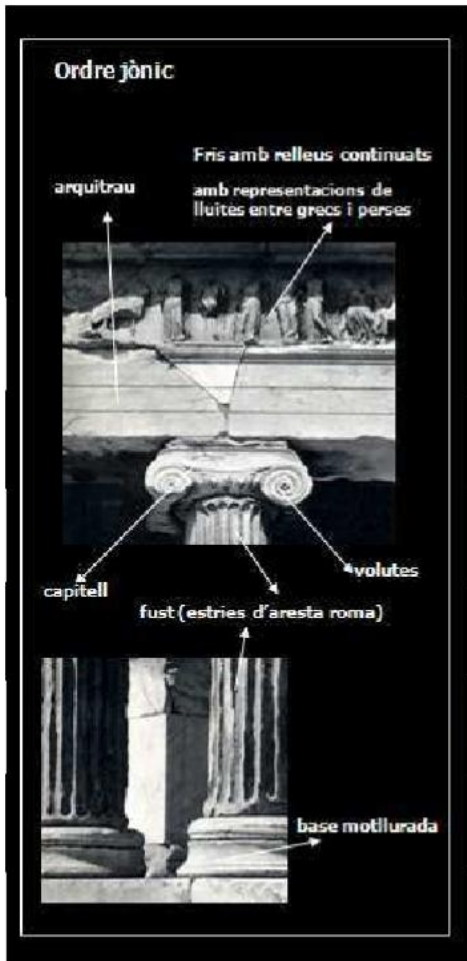

Estructura i espais:

Espai circumdant

Atenea Niké es troba situat a l'Acropolis.

D'estructura trapezoïdal i emmurallada, l'Acropolis era el centre religiós de la ciutat d'Atenes. Hem pogut veure que a l'Acropolis atenenca hi ha també els millors exemples de l'arquitectura grega i el temple d'Atenea Niké és una deliciosa miniatura entre els imponents edificis de l'Acropolis. Quan s'entra a l'Acropolis per la Via Sacra aquest és el primer edifici que es veu, i la seva presència inspira solemnitat al visitant. Està situat en el contrafort sud de l'accés a l'Acropolis d'Atenes, en una mena de baluard davant del Propileus.

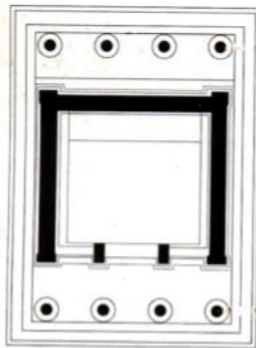

Espai exterior

Dissenyat per Cal·lícrate. S'orienta cap a l'est, que és per on surt el sol, símbol diví. La seva estructura es defineix per una nau quadrada amb porxo de quatre columnes jòniques (de 4m. d'alçada) en dues de les façanes, és a dir, que és amfipròstil i tetràstil. Les seves dimensions són reduïdes, producte del caràcter antropocèntric de la cultura grega i del fet que en un principi els arquitectes consideraven l'estil jònic apropiat només per a temples petits.

El temple estava decorat generosament; tenia un fris continu amb representacions de lluites entre grecs i perses (avui al British Museum de Londres).

Dels frontons, també decorats, no en resta quasi res, però en canvi, es conserven els relleus de l'ampit del temple d'Atenea Niké. La situació del temple ens fa pensar que des del principi devia tenir una protecció que tanqués el costat sud, oest i nord. Tot i que el projecte inicial no incloïa la balustrada, on es col·locaren aquests únics relleus conservats.

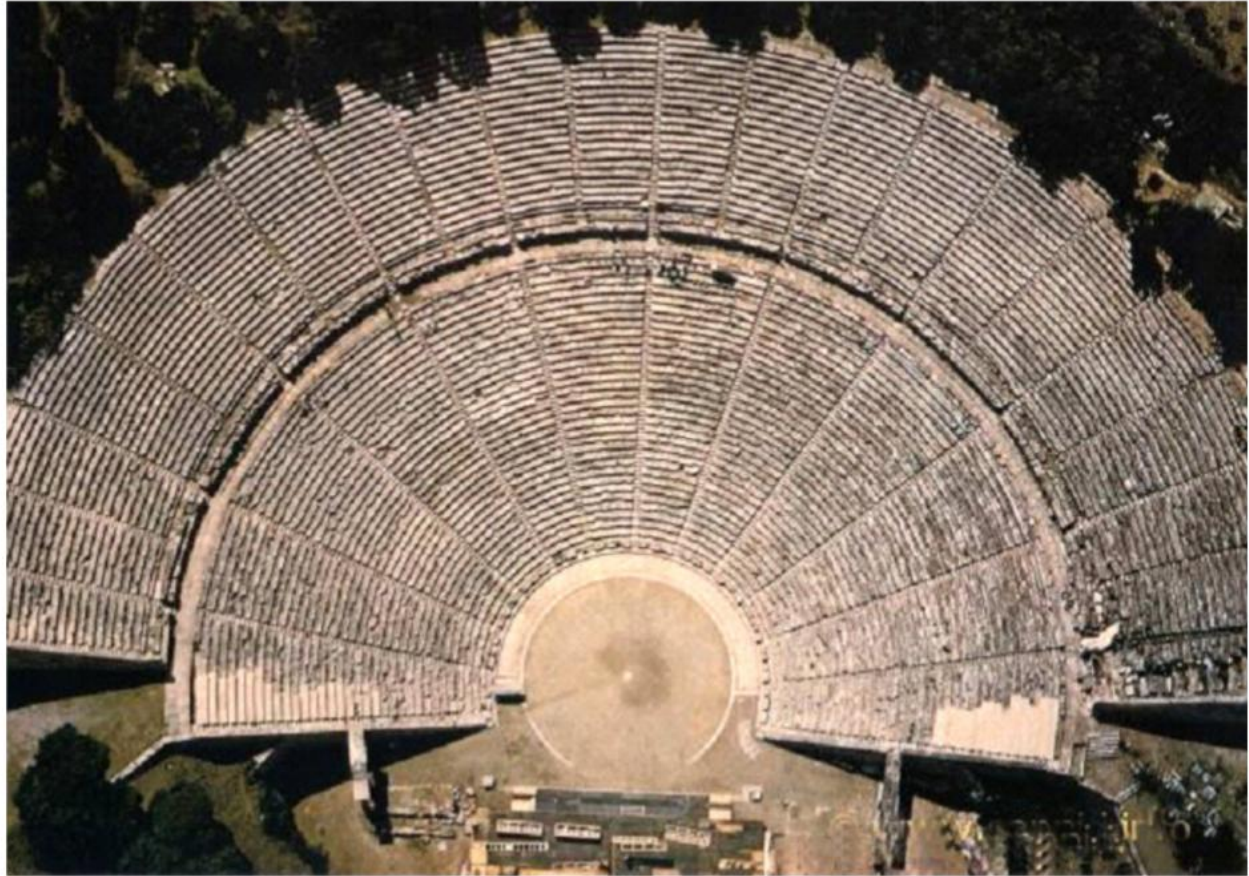
c) Resumiu-ne el significat i la funció.

El temple de Atenea Niké era bàsicament la llar de la deessa Victòria. No calia que fos gaire gran, perquè les cerimònies litúrgiques de masses se celebraven a l'aire lliure. A tall de curiositat cal saber que en l'edat mitjana es desmuntà per tal d'utilitzar-ne els blocs de marbre per fortificar l'Acòpolis. Actualment el temple ha estat reconstruït fins a l'alçada de la cornisa.

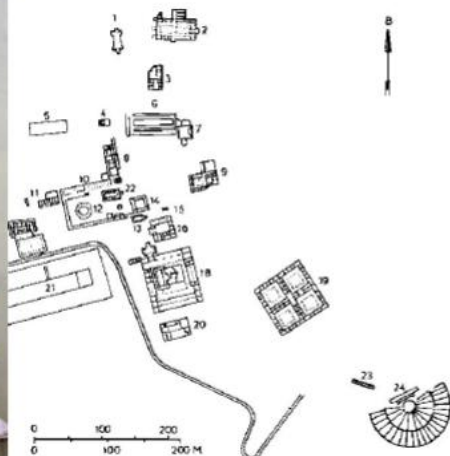

El Teatre d'Epidaure (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

El teatre d'Epidaure, construït a Grècia a finals del segle IV aC (330 aC), està situat al sud-est del santuari d'Asclepi.

La ciutat d'Epidaure al Peloponès es va fer famosa perquè hi havia el santuari d'Asclepi, déu de la medicina, que guaria els malalts. Al segle IV aC el culte a aquest déu va créixer i aquests santuari era visitat per molts malalts. Per això s'hi construï el teatre més gran de Grècia.

Ens situem, per tant, al segle IV aC, segle en què les guerres del Peloponès marquen el final del predomini d'Atenes. És, a més, el segle on els déus es fan personatges més propers, ens mostren les seves passions humanes i els seus estats d'ànim.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art grec; segon classicisme o clàssic tardà.

El teatre d'Epidaure fou construït per Policlet el Jove. Avui en dia és el teatre més bell i millor conservat dels teatres grecs antics.

Trets de l'estil:

BELLESA

L'harmonia i la proporció són considerades les bases de la bellesa. Per aconseguir-la, el teatre d'Epidaure segueix un raonament matemàtic precís. De fet, l'estructura de l'orquestra, espai circular, s'ha d'inscriure en un icosaèdre regular dels angles del qual neixen els diferents passadissos de l'auditori (càvea). A més, l'auditori segueix la forma de l'orquestra, de manera que, fins i tot, sobrepassa la meitat de la circumferència, abraçant-ne 2/3 parts. El teatre d'Epidaure representa la culminació d'aquesta mena d'edificacions, és el més bell i harmoniós dels edificis teatrals per les seves dimensions, per les perfectes proporcions i la seva magnífica acústica.

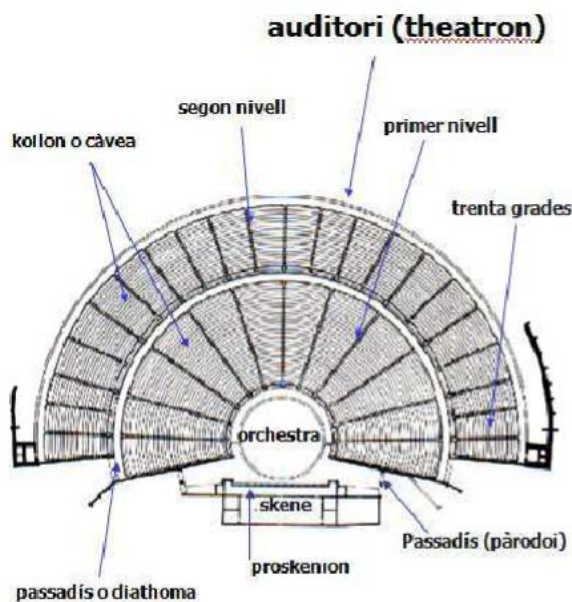
EQUILIBRI DE L'ESPAI ARQUITECTÒNIC AMB LA NATURALESA

L'obra d'art ha de modelar la naturalesa i per això el teatre és una construcció oberta realitzada en pedra per aprofitar el vessant natural d'un turó. Assegut a l'auditori, l'espectador se sentia envoltat per la natura. Des dels seients del teatre es veia una esplèndida panoràmica. L'espectacle es representava sempre amb llum de dia, la qual cosa significava un gran repte per als actors de les obres, els quals, amb les màscares i les botzines per projectar la veu, s'esforçaven per captivar l'atenció.

Estructura i espais:

Té un aforament de 14.000 espectadors.

El teatre d'Epidaure es desenvolupa a partir de l'orquestra (reservada al cor), espai circular de 20,30 m de diàmetre, que conserva l'altar en honor a Dionís (tymele) en el centre. Al voltant de l'orquestra, i servint-se del pendent d'un turó, s'articula l'auditori (càvea), espai reservat al públic. La càvea, que abraça dues terceres parts de l'orquestra, té dos nivells: un amb trenta grades i l'altre amb vint grades. La cura en la precisió acústica va fer que cada nivell tingués una inclinació diferent, amb la part superior una mica més vertical. La separació entre un nivell i l'altre la marca un passadís o diathome, mentre la comunicació entre les parts alta i baixa de cada nivell es fa mitjançant dotze escales radials que, al nivell superior, en són vint-i-quatre. Les fileres de seients estaven perfectament treballades per tal de donar la màxima comoditat, tot i que la fila preferent, a baix de tot, tenia els seients amb respalders i braços.

La skene o escena, edifici tangent a l'orquestra i que fa de teló de fons, no s'ha conservat i en desconeixem la forma. Es creu que estava separada del conjunt precedent mitjançant dos passadissos, o pàrodoi, descoberts. Devia ser rectangular i més gran que el diàmetre de l'orquestra. En general, era un edifici de dues plantes, sovint dividit en tres o més habitacions. La planta superior tenia una plataforma d'ample, el proskénion o prosceni que, amb el temps, esdevindrà el lloc des del qual s'actuarà.

c. Resumiu-ne el significat i la funció.

Per una banda, la funció és religiosa. Hem de tenir en compte que inicialment l'espai arquitectònic es desenvolupa a partir del cercle màgic on els pagesos feien els seus balls a l'entorn de l'altar (tymele) de Dionís (fill de Zeus i de Semele). La pagesia lloava aquest déu, el considerava el déu protector de l'agricultura i li agraïa el bon conreu de la vinya.

Per altra banda, és una edificació pública de caràcter lúdic; edifici destinat a les representacions teatrals. Encara avui en dia es fan representacions a Epidaure, i el festival de teatre que s'hi celebra és el més important de Grècia.

Cal assenyalar que, en les primeres obres, la gran part de l'acció era a càrrec del cor i el paper de l'actor era molt limitat. Durant el segle V aC, els actors van anar guanyant importància i, cap a l'època de l'última comèdia supervivent d'Aristòfanes, escrita en el primer quart de segle IV aC (388), el cor pràcticament havia desaparegut.

Esquil amb l'Orestíada, Sòfocles amb Antígona, Èdip Rei i Electra, i Eurípides amb Medea i Andromaca són els dramaturgs i les obres teatrals més destacades.

Kouroi i Koré (opció A)

fet per l'Helena Gil i el Carles Marcos de 2n de Batxillerat 2009

Kouroi d'Anàvissos

- a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

- a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Els Kouros i les Korai, primeres mostres de l'escultura grega, pertanyen al període arcaic de l'art grec. Es troben en un espai de temps força dilatat d'uns 300 anys; concretament, entre els segles VIII i V aC. Durant aquest primer període, l'art grec es troba, metafòricament parlant, en la seva joventud, en el seu desenvolupament.

Considerem que l'època arcaica s'inicia amb els primers jocs olímpics, celebrats a Olímpia l'any 776 aC. Aquest període destaca per la colonització grega i és també, en aquest temps, quan comencen a aparèixer les grans «polis» d'aquesta civilització. La cultura grega s'estendrà per tota la Mediterrània i comencen a fixar-se les tipologies dels temples, els ordres arquitectònics, les escultures, etc. I, en l'àmbit literari, cal comentar que sorgeixen els poemes èpics del gran Homer: la Il·líada i l'Odissea. Aquest període acaba amb les guerres Mèdiques que s'inicien l'any 490 aC.

- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Pertany a l'art grec, període arcaic.

Trets de l'estil:

ANTROPOCENTRISME

Una de les característiques més destacades d'aquest estil és la importància de l'home com a eix central en la cultura grega (com va dir el filòsof Protàgores), és a dir, l'antropocentrisme. L'home està sotmès a l'home col·lectiu i no pas a cap poder extern i superior o a una religió jerarquitzada. L'art grec i, en general, tot a la cultura grega, es basarà en l'home, que serà la principal font d'inspiració. Els Kouroi són figures inspirades en joves atletes, és a dir, homes en el seu màxim esplendor.

RELIGIOSITAT

La religiositat grega és un altre tret molt important de l'art grec ja que l'home grec estableix un sentiment de relació amb la divinitat. Els déus són molt propers als homes i és per aquest motiu que els Kouroi, molts cops, representaven un déu o podien servir com a objecte bell dedicat a un déu o, fins i tot, podia ser memorial d'un home.

BELLESA

La concepció de l'art com a recerca de la bellesa que va ser definida pels filòsofs també va néixer a Grècia. Els grecs consideraven la bellesa com una de les característiques més importants del seu art i consideraven que tot allò que no era bell era pecaminós. La suma d'ordre, d'equilibri, de proporció, de simetria, és a dir, la raó matemàtica, era tot el que ells pretenien aconseguir amb les seves obres. Calia aconseguir que tota l'obra d'art assolís la bellesa màxima. Els Kouroi són escultures que intenten reflectir aquesta bellesa i harmonia proporcionada.

MARBRE I BRONZE

Com a material bell per excel·lència, en l'art grec, el marbre del Pentèlic era el material que inicialment es va emprar per consagrar aquestes figures. Els cosmetai, per complementar la bellesa i el detall de les escultures, s'encarregaven de donar a l'obra un to cromàtic, i utilitzaven la cera púnica per a la seva òptima conservació. L'inconvenient del marbre és que no tenia força tensora i, per tant, les figures només podien aconseguir un moviment centrípet, és a dir, que per tal que les extremitats no es deterioressin ràpidament, calia enganxar-les al cos i impossibilitar, així, que la figura pogués tenir moviments oberts.

I va aparèixer el bronze, el gran aliatge entre coure i estany, que revolucionaria l'escultura en l'art grec. El bronze és un material dúctil; per tant, calia modelar-lo mitjançant la tècnica de la fosa. A l'hora de fer escultures, calia fer-les per parts utilitzant el mètode de la cera perduda. Aquest sistema suposarà un avanç molt significatiu en l'art grec i els bronzes prendran una òrbita dominant en l'escultura. Amb el bronze, els escultors com Miró compondran figures de moviment centrfug i, amb això, la policromia també variarà, amb dents de plata, llavis de coure o incrustacions d'ambre als ulls.

Posidó o Zeus Artemision

Probablement obra de l'any 460 aC. Descobert 1928 en un naufragi en el cap Artemision. Bronze 2,09 metres. Actualment al Museu Nacional d'Atenes.

El mètode de la cera perduda consistia a recobrir la figura de fang (A) amb una capa de cera (B), del mateix gruix que es desitjava que tingués la figura. Després, l'artista l'enterrava en un motlle (C), fet principalment de fang suficientment gruixut i fort per poder aguantar la pressió del metall fos. Més tard, es feia sortir la cera fosa (D), i es deixava un espai entre el model de fang i el motlle exterior, que permetia així omplir de bronze líquid (E) l'espai ocupat per la cera. Un cop la figura de bronze es refredava i se solidificava, només calia alliberar-la del motlle i polir-la (F).

Generalment, les escultures estaven **policromades** i, fins i tot, avui dia, algunes en conserven restes. La policromia és de tintes planes i de caràcter decoratiu. Els colors es protegien amb una cera anomenada **púnica** i, com que la policromia s'havia de renovar, hi havia artistes "**cosmetais**", dedicats a aquesta tasca.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia dels Kouros

El seu cos, sempre despulrat, presenta una anatomia summament primària. La seva actitud més freqüent és la de caminant, avança la cama esquerra, els braços estesos, rígids i units al cos, i els punys closos a punt d'actuar. Tots els detalls tendeixen a donar una demostració de força i de solidesa: el coll robust, els pits massissos, les cames musculoses. En els més antics, l'angle inguinal és exactament apuntat. La cabellera, que és llarga i cau sobre les espatlles en forma de rígides trenes, forma part de la personalitat del Kouros. L'estefanos que és la cinta que li cenyia el front, simbolitza la seva categoria d'heroi. L'evolució d'aquestes estàtues es manifesta, naturalment, en el coneixement cada vegada més natural del rostre, i en la interpretació dels cabells menys tibatada i angulosa. Incapaç encara de donar a l'estàtua la justa expressió del rostre, l'escultor li arqueja els llavis cap amunt, li engrosseix els ulls exageradament sortits i convergents cap avall, provoca el que se'n diu somriure arcaic, tant típic de tot aquest període.

Iconografia de les Korai

Les Kóres, donzelles, apareixen sempre vestides i presenten característiques semblants als Kouros.

Tot i que en el període arcaic i més tard en el clàssic, als grecs els agradava representar el cos humà masculí nu, preferien esculpir el cos femení vestit. De fet, però, com que els vestits que utilitzaven les dones gregues eren tan folgats, es podia entreveure tota la seva anatomia. L'estudi de les vestimentes de les Kóres ens permeten de seguir el progrés de l'escultura arcaica. En la primera meitat del segle VI a.C., els vestits presenten molta austeritat. A finals del segle, normalment se'ns mostren molt més complicats, decorats amb plecs diagonals, i a principis del segle V a.C., la vestimenta torna a ser austera, amb plecs verticals que donen una sensació més serena.

El cos de la Koré més antiga es redueix a una mena de tauler de marbre, amb un lleuger estrenyiment a la cintura i un lleu eixamplament a l'alçada dels pits. N'és un exemple il·lustratiu la Dama d'Auxerre del Museu del Louvre, de marbre, i de 65 cm. d'alçada. D'altres vegades no es tracta d'un tauler de marbre, sinó d'una forma cilíndrica d'un tronc d'arbre, com la famosa Hera de Samos, també del Museu del Louvre.

Significat

Els Kouros representen joves atletes vencedors en els jocs atlètics i les Korai podrien ser joves i castes sacerdotesses.

Funció

Tot i que aquestes estàtues s'han trobat en diversos indrets, com santuaris o tombes, sembla que podien tenir finalitats diverses: podien servir com a representació d'un déu, com a ofrena dedicada a les divinitats, per lloar un atleta que havia guanyat en les competicions esportives o, fins i tot, es diu que podien ser el recordatori d'un home a la seva tomba.

És possible que entitats públiques o famílies riques de les polis gregues obsequiessin els déus perquè intercedissin en el seu favor. Per tant, encarregaven als seus escultors unes figures, inicialment de marbre, que destinaven a aquest propòsit, que eren els Kouros i les Korai. Aquesta mena de ritual es repetia generació rere generació, i és per aquest motiu que les figures no variaven ni de forma ni de posició. El conservadorisme en aquella època era visible en la societat i era per por de mals auguris donats pel canvi, que no variaven l'objecte de l'ofrena.

Els Bronzes de Riace (opció A)

fet per la Gemma Gilbert i la Isabel Gutiérrez de n de Batxillerat 2009

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Tot i que la seva datació no és encara definitiva, és molt probable que siguin de la primera meitat del segle V aC, del període protoclàssic (transició de l'arcaic al primer classicisme), malgrat que presenten característiques estilístiques que podrien ser del primer classicisme.

Durant aquesta època, Grècia patí les guerres Mèdiques on s'enfrontava l'Imperi persa contra diverses ciutats-estat gregues dirigides pels atenesos i els espartans. Els grecs van aconseguir refusar els perses a Marató (490 aC) i, més endavant, els van derrotar definitivament a les batalles de Salamina (480 aC) i Platea (479 aC).

Els Guerrers de Riace foren trobats l'any 1972 a les aigües de la mar jònica a uns 300 m de la costa de Riace aproximadament a 8 m de profunditat. Possiblement els estaven portant en un vaixell des de Grècia cap a Roma que va naufragar o, possiblement, van ser llençades a l'aigua per alleugerir el pes de la nau. actualment són al Museu de Reggio Calabria, a Riace.

b. Diguen a quin estil pertany l'obra i descriuen els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Aquesta obra pertany a l'art grec, període protoclàssic.

Les característiques de l'art grec d'aquest període són:

ANTROPOCENTRISME

Una de les característiques que cal destacar de l'art grec és l'antropocentrisme, on l'home és considerat la principal font d'inspiració. En aquestes dues escultures es pot veure clarament que l'autor o autors tenen un grandíol coneixement del cos humà, de la forma dels músculs, de les articulacions, etc.

BELLESA

Pel que fa a l'art grec, la bellesa destaca com a un dels seus trets principals. Els artistes grecs consideraven que la bellesa era la suma d'ordre, de mesura, de proporció, d'equilibri, d'harmonia i de raó. Raó que en els Bronzes de Riace es percep en les seves proporcions anatòmiques, en les actituds i en els moviments plenament equilibrats.

Cal tenir en compte, però, que són obres del període protoclàssic i que, per tant, l'art encara és en un procés de desenvolupament i no ha arribat al punt de més esplendor artística a què s'arribaria en el primer classicisme o clàssic sublim de la mà de Policlet i Fídies.

MARBRE I BRONZE

Els materials per excel·lència de l'art grec són el marbre i el bronze. El marbre té molt poca força tensora (es trenca fàcilment), la qual cosa fa que les escultures haguessin de tenir moviments centrípets. Això crea la necessitat de trobar un material més resistent: el bronze (aliatge de coure i estany). Aquest metall, contràriament al marbre, té més força tensora i permetia moviments centrífugs. A més, també permetia fer escultures d'una grandària considerable. Tot i això, el marbre no es va deixar d'utilitzar, de manera que ambdós materials conviuen en el mateix moment.

La tècnica utilitzada en les escultures de bronze és l'anomenada mètode de la cera perduda. Aquest mètode consistia en:

- Fer una escultura de fang i recobrir-la amb una capa de cera d'abella. Posteriorment, es tornava a recobrir de fang.
- L'artista feia sortir la cera fosa i, més tard, omplia el buit deixat per la cera amb bronze.
- Un cop refredada i solidificada la figura de bronze, només calia treure'n el motlle de fang i polir-la.

Per acabar, hem de recordar que totes les escultures, ja fossin de marbre o de bronze, eren policromades. Els cosmetais eren els encarregats de mantenir lluent la pintura dels marbres. La policromia, en els bronzes, s'aconseguia amb incrustacions d'ivori, pedres precioses, pasta de vidre i aliatges amb or, plata i coure.

Es conserven molt pocs originals d'escultures d'aquesta època en bronze; a part dels Guerrers de Riace, actualment es conserven l'Auriga de Delfos i el Zeus de Cap Artemision.

CONTRAPPOSTO

Per tal d'aconseguir un moviment elegant i equilibrat, trenquen definitivament amb la simetria i la rigidesa de les escultures del període anterior.

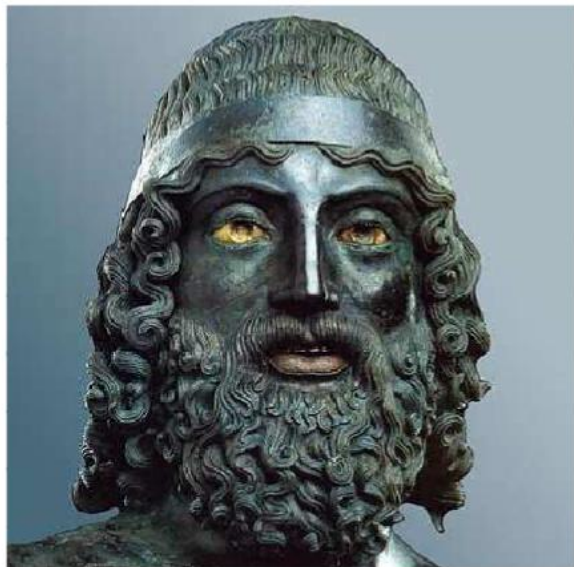
El contrapposto és la contraposició entre una part tensa i una de distesa del cos. La cama esquerra està avançada i flexionada, mentre que l'altra està recta i en tensió ja que suporta tot el pes de la figura. Els malucs queden lleugerament inclinats cap a un costat i, per tal de compensar i equilibrar el pes de la figura, les espatlles estan lleugerament inclinades cap a l'altre costat.

Fins al moment en què es van trobar les escultures de Riace aquest tret es considerava una característica de l'estatuària de Policlet, artista posterior, representant màxim, juntament amb Fídies, del primer classicisme.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

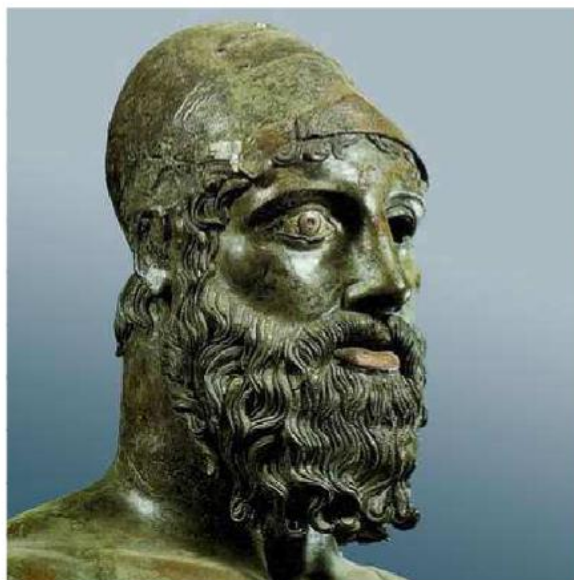
Els Guerrers de Riace, ambdós dempeus, representen dos homes madurs, barbuts, completament nus i d'expressió ferotge. Mesuren una mica més de 2 m i pesen 400 kg.

Les figures suporten el cos a la cama dreta, mentre que l'esquerra està lleugerament avançada i flexionada. Tenen els braços esquerres doblegats pels colzes i encara conserven restes del lligat d'un escut, mentre que els braços drets cauen al llarg del cos amb naturalitat i tenen la mà tancada amb el gest d'agafar una llança o espasa que no es conserva. El cap del Guerrier A du el cabell cenyit amb una cinta ampla i el Guerrier B presenta un cap llis, fent pensar que originalment, portava un casc.

Presenten un gran naturalisme i exquisida perfecció anatòmica, apreciable en la musculatura, les venes i els tendons dels braços, de les mans i dels peus.

Després de la neteja de l'acumulació de restes marines es va poder veure que algunes parts de les estàtues estaven fetes amb materials diferents del bronze. Els llavis són de coure per donar-los un color més rosat, les dents del Guerrier A i les celles d'ambdues estàtues són de plata, els ulls estaven fets d'ivori i calcari per les còrnies, pasta vítria i potser ambre, per a l'iris i les pupil·les.

Significat

Hi ha moltes interpretacions pel que fa al seu significat. Hi ha qui diu que simplement són estàtues de l'època grega, mentre que altres historiadors d'art defensen la teoria que els Guerrers de Riace eren dos herois anomenats Àiax. Un es deia Àiax Telamó i l'altre Àiax Oileu. Tots dos eren molt ferotges, amb mal geni i pocs escrúpols. Telamó també era conegut pel ser sobrenom de El Gran, i fou qui recuperà el cadàver d'Aquil·les. Oileu, cap dels locris, combaté moltes vegades al costat del primer i es va fer famós pel brutal sacrilegi que va cometre quan violà la sacerdotessa Cassandra.

Funció

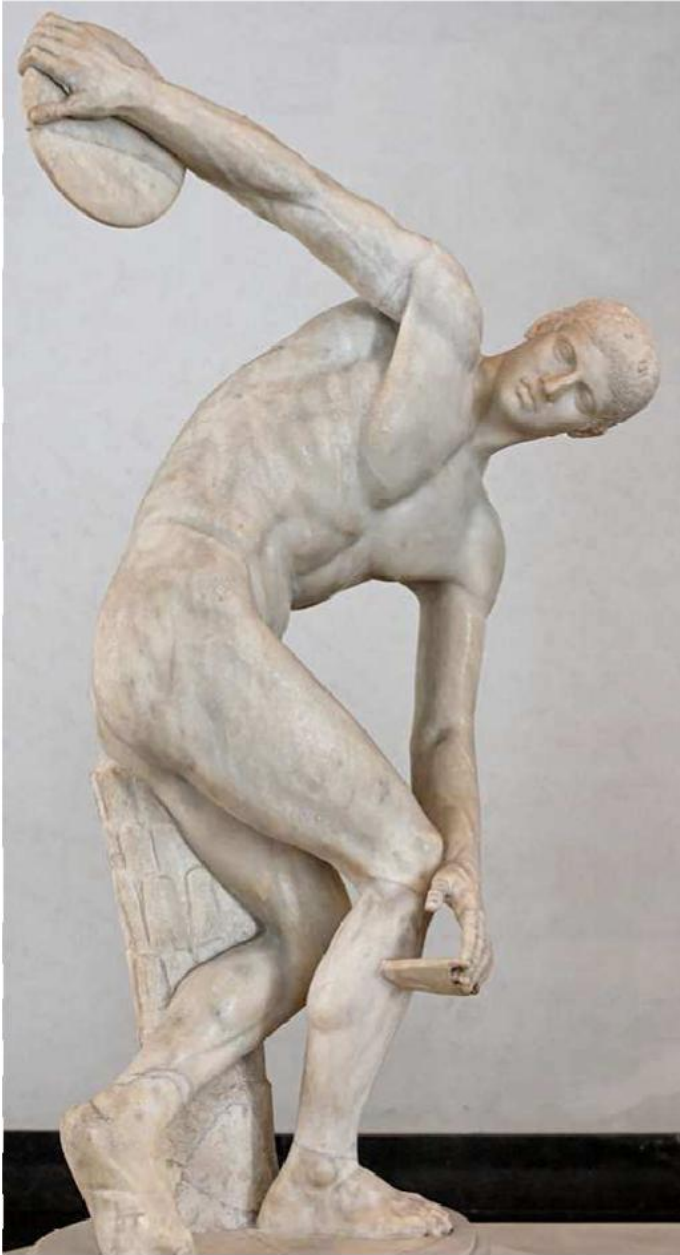
No se sap ben bé quina és la funció d'aquestes estàtues. La seva composició fa pensar que estaven col·locades d'esquena a una paret per ser vistes frontalment, possiblement, davant d'un temple o en un lloc públic de la ciutat, per tal de «guardar-ne» l'entrada. De tota manera, el modelat de la part posterior de les estàtues és impecable.

D'altra banda, els grecs eren considerats escultors d'espais, ja que volien aconseguir el plaer estètic de manera que potser l'única funció que tinguessin fos la d'aconseguir aquest plaer, aconseguir que l'espectador en gaudís.

El Discòbol

(possible opció B)

fet per l'Eduard Anglès i l'Albert Noguera de 2n de Batxillerat 2009

- a. Situa l'obra en el seu espai cronològic: històric i cultural. (1 punt)
- b. A quin estil pertany. Enumera cinc característiques d'aquest estil. (1 punt)
- c. Enumera'n les característiques formals, estructurals, tècniques i materials. (1 punt)
- d. Explica el tema representat. Iconografia. Significat i funció. (1 punt)
- e. Relaciona-la amb els Kouroi. (1 punt)

a. Situa l'obra en el seu espai cronològic: històric i cultural.

El Discòbol de Miró és una obra del 460 aC tot i que està considerada de la segona meitat del segle V aC. Correspon al període de màxima esplendor d'Atenes. Aquesta obra és anterior a Pèricles, màxim dirigent de l'Atenes democràtica entre el 443 i el 429 aC i un dels grans impulsors de l'art durant el primer classicisme. L'obra original, però, s'ha perdut i actualment el podem estudiar gràcies a la còpia romana del Palazzo Massimo alle Terme (Museo Nazionale Romano), Roma.

El primer classicisme, també anomenat clàssic sublim, és el punt més àlgid de la cultura atenenca, el de vitalitat cultural més gran. Un període marcat per grans obres arquitectòniques com el Partenó o l'Erectèon; filòsofs com Sòcrates o els propis sofistes; i l'època en què Hipòcrates fundà l'escola de medicina científica.

És una època de grans escultors. Neix l'individualisme, és a dir, l'artista surt de l'anonimat per deixar la seva empremta a les obres. En destaquem tres per sobre dels altres: Fídies, el gran escultor grec, autor de la major part de la decoració del Partenó; Policlet, autor d'obres com el Dorífor o el Diadumen; i el gran bronzista Miró.

b. A quin estil pertany. Enumera cinc característiques d'aquest estil.

El Discòbol, obra de l'art grec, del primer classicisme o clàssic sublim.

Característiques:

RELIGIOSITAT

És un aspecte molt present en l'art grec. Moltes de les grans obres d'aquest període estan dedicades a diferents divinitats. Els antics grecs estableixen una gran relació amb les divinitats, més propera que en altres cultures de l'Antiguitat, ja que els déus aconsellen en lloc d'imposar.

BELLESA

Art grec és sinònim de bellesa, una bellesa ideal i no una reproducció de la grisa realitat. Els grecs busquen la bellesa en quelcom simètric, proporcionat, equilibrat i mesurat. Els grecs utilitzaven fórmules matemàtiques per aconseguir una simetria i unes mides perfectes. Allò que no segueixi aquests cànons no és bell.

EQUILIBRI AMB LA NATURA

L'art grec troba la bellesa en l'equilibri de l'espai amb la naturalesa. Per això es diu que els grecs no són arquitectes sinó escultors de l'espai que busquen integrar les construccions en la naturalesa, en el medi ambient, per convertir-lo en un espai de contemplació i plaer estètic.

ANTROPOCENTRISME

En l'art grec, l'home és la mesura de totes les coses (com deia el filòsof Protàgores). Per tant, l'home no resta sotmès a una religió jerarquitzada. Els déus s'humanitzen, prenen forma humana i pateixen com humans. Aplicant l'antropocentrisme a les construccions, observem que cap és colossal, gegant, de mides desorbitades. Estem en una cultura antropomòrfica, feta a la mida d l'home sense exageracions.

MARBRE I BRONZE

El marbre i el bronze són els dos materials per excel·lència de la cultura grega. A diferència de com els coneixem avui dia, eren policromats, és a dir, estaven pintats de diferents colors. Un avantatge que tenia el bronze sobre el marbre és que era menys pesant i amb més força tensora, fet que permetia donar moviments centrífugs sense dificultats.

c. Enumera'n les característiques formals, estructurals, tècniques i materials.

Formals: VOLUM RODÓ o ESCULTURA EXEMPTA

Es tracta d'un volum rodó, tot i això l'escultura no és polièdrica, ja que no té la mateixa intensitat des de tots els angles: tan sols es capta el màxim moviment des del punt de vista frontal.

Estructurals: DEMPEUS, CAPTANT L'INSTANT DEL MOVIMENT

L'art grec, en el període arcaic, es regia per la recerca constant de la simetria. Miró intenta plasmar el moment de màxim moviment de l'atleta en el precís instant del llançament del disc, i trenca amb tots els cànons de simetria establerts fins aquell moment. El costat dret del Discòbol és llis i tancat i està regit per una corba contínua. El costat esquerre, en canvi, és angular i obert i està regit per una ziga-zaga. Aquest trencament radical amb la simetria va ser elogiat i criticat per diverses fonts literàries de l'època, ja que va ser un progressista del moment.

Tècniques: FOSA (còpia en talla)

L'obra original, de bronze, va ser realitzada mitjançant la tècnica de la fosa amb el mètode de la «cera perduda». La còpia, en canvi, pesa més, ja que va ser tallada en marbre. A causa de la poca força tensora del marbre necessita recolzar-se en un contrafort; a causa d'això, moltes figures ens han arribat mutilades (tot i que no és el cas de la còpia del Discòbol de Miró).

Materials: BRONZE (còpia de marbre)

En primer lloc, cal esmentar que el Discòbol original estava fet de bronze, però no ha estat trobat. La còpia més fidel és de marbre, pertanyent a l'època romana. Les característiques del Discòbol les coneixem gràcies a les fonts literàries de l'època. La sensació de màxim moviment aconseguida en l'obra original de bronze és més gran que en la còpia romana de marbre que, en estar feta d'aquest material, no li permet fer moviments centrífugs amb tanta facilitat i necessita, per tant, l'ajuda d'un contrafort.

d. Explica el tema representat: Iconografia. Significat i Funció.

Tema

A la Grècia clàssica, els exercicis físics eren, al costat de l'aprenentatge de les lletres i de la música, una part fonamental de l'educació dels nois. A partir dels dotze anys, almenys en les famílies benestants, el noi era confiat a un preparador que l'instruïa en el gimnàs o a la palestra —un espai cobert de sorra a l'aire lliure, quadrat i voltat de vestidors, banys i altres sales.

Els qui practicaven l'esport anaven despullats —el mot «gimnàstica» ve del grec *gymnós*, 'nu'— i, abans de començar s'untaven amb oli i es cobrien el cos amb sorra o pols per protegir el cos de la intempèrie. Un cop havien acabat, es treien la capa de sorra, oli i suor amb un instrument metàl·lic anomenat estrígil.

Cada ciutat celebrava competicions esportives als principals festivals que dedicaven als seus déus, com a les Panatenees d'Atenes. D'aquests jocs locals sortien seleccionats els millors atletes que representaven la seva ciutat en els jocs o festivals religiosos i esportius oberts a participants de tot Grècia. Els grans festivals atlètics panhel·lènics se celebraven periòdicament a: Atenes (Jocs Panatenesos), Delfos (Jocs Pítics), Corint (Jocs Ístmics), Némea (Jocs Nemeus), Olímpia (Jocs Olímpics) que van ser els més antics i que van durar més d'onze segles.

Les diferents modalitats esportives se celebraven a l'estadi i eren: curses a peu, lluita, salt de llargada, llançament de disc i llançament de javelina.

Iconografia

El Discòbol de Miró representa un jove atleta en el precís moment de llançar el disc en una de les proves atlètiques gregues. El Discòbol mostra l'ideal de bellesa grega del moment: la tensió dels músculs, la força i la seguretat que havia de tenir l'atleta formaven part de l'ideal de bellesa de l'home de l'època.

Significat

Representa un atleta en el moment del llançament del disc. Els atletes vencedors de les Olimpíades eren considerats semiherois i moltes de les escultures estan dedicades a algun d'ells. Aquesta, en particular, no va dirigida a cap atleta en especial. Miró no va centrar-se en cap model.

D'altra banda, hi ha una altra teoria que relaciona el Discòbol amb un mite, Hyakinthos, estimat d'Apol·lo. La llegenda explica que Hyakinthos i Apol·lo s'exercitaven en el llançament del disc quan, per accident o per la gelosia de Zèfir (déu del vent), Apol·lo va ferir de mort el seu estimat. Apol·lo, penedit, de la seva sang en fa fer sorgir la flor del jacint.

Funció

El Discòbol, com totes les grans obres gregues de l'època, buscava ser exposat en algun dels espais més importants de la ciutat de manera que la població pogués delectar-se contemplant-lo. Es tractava d'una estàtua destinada al poble grec i pretenia fer reflexionar sobre el missatge que volia transmetre.

e. Relaciona-la amb els Kouroi

El Discòbol, obra de la segona meitat del segle V aC, és posterior als Kouroi.

Els Kouroi eren escultures de marbre i bronze, hieràtiques, amb un somriure arcaic. Gràcies a la seva funció religiosa, van perdurar quasi 300 anys, concretament del segle VIII aC fins a inicis del V aC. Constaven d'una anatomia summament primària i la seva actitud més freqüent és la de caminant amb els braços estesos, rígits i units al cos avançant la cama esquerra. En els contorns del seu cos es denota l'estricta simetria que seguien. Podia ésser la representació d'un déu o el memorial d'un home, una tradició que ningú no s'havia atrevit a alterar (per por dels déus o, simplement, pel temor de no ser comprès). Miró, en canvi, trenca radicalment amb aquesta simetria i rigidesa dels Kouros i proposa una alternativa a l'art tradicional: fa una obra per intentar trencar amb aquesta rigidesa, vol donar una sensació de moviment, de fugacitat, d'instantaneïtat, fet que serà també molt present en totes les seves obres, com Atena i Màrsies.

També es pot apreciar una notable millora en l'anatomia del cos perquè es marca, d'una forma molt més naturalista, els músculs i els ossos.

Tot i el trencament del Discòbol amb la rigidesa dels Kouroi, encara conserva algunes de les seves característiques, com el somriure arcaic i l'expressió hieràtica.

El Dorífor

(possible opció B)

fet per en Felipe Rodríguez, Miquel Verdú i Júlia Blas de 2n de Batxillerat 2009

- a. Situa l'obra en el seu espai cronològic: històric i cultural. (1 punt)
- b. A quin estil pertany. Enumera quatre característiques d'aquest estil. (1 punt)
- c. Enumera'n les característiques formals, estructurals, tècniques i materials. (1 punt)
- d. Explica el tema representat. Iconografia. Significat i funció. (1 punt)
- e. Relaciona-la amb Laocoont. Cronologia, estil, aspectes formals, significat i funció. (1 punt)

a. Situa l'obra en el seu espai cronològic: històric i cultural.

El Dorífor és «qui porta la llança». Fou realitzada originalment en bronze per l'escultor Policlet entre el 450 i el 445 aC. L'original, avui dia perdut, se'l coneix per diverses còpies localitzades a diferents museus. La còpia millor conservada es al Museu Arqueològic Nacional de Nàpols. Pertany al primer classicisme o clàssic sublim.

Aquest període es caracteritza per ser el moment de màxima esplendor d'Atenes, tant a nivell polític com a nivell cultural.

Fou l'època dels grans filòsofs com Sòcrates i d'altres personatges importants com Hipòcrates, el fundador de l'escola de medicina científica.

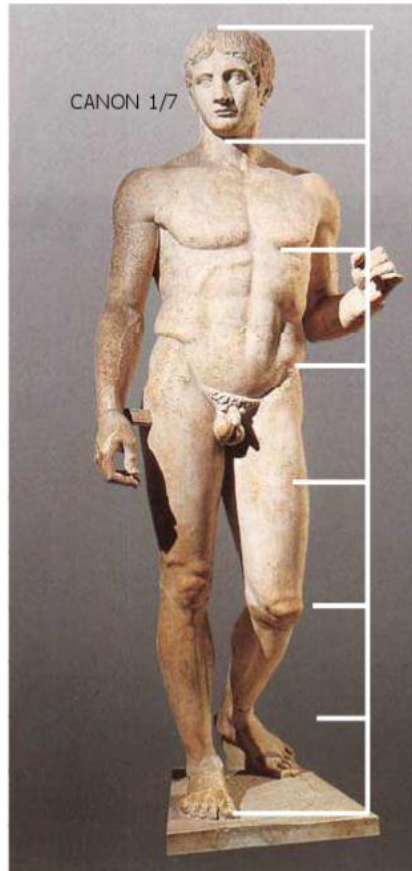
El govern de Pèricles va ser l'estàndard de la democràcia de l'Edat Antiga. Pèricles va voler impulsar l'hegemonia d'Atenes, va construir l'Acropolis i va motivar les circumstàncies òptimes que van fer que els grans artistes grecs, com Policlet i Miró (amb la seva obra mestra, el Discòbol) donessin a conèixer les seves creacions.

Aquest període, però, va haver de conviure amb els afers bèl·lics entre Atenes i Esparta, coneguts com les guerres del Peloponès (431 – 404 aC) que van marcar l'inici de la nova hegemonia espartana en detriment d'Atenes, la qual va perdre potencial com a polis però no com a nucli cultural i intel·lectual grec.

b. A quin estil pertany. Enumera quatre característiques d'aquest estil.

El Dorífor de Policlet pertany a l'art grec, època clàssica, primer classicisme o clàssic sublim.

Característiques

MIMESI

Com la gran majoria d'escultors grecs, Policlet buscava la realitat i la semblança amb el natural. Això ho aconsegueix a partir de donar més naturalisme al seu rostre, més importància i atenció als detalls, una plasticitat en els seus cabells però, sobretot, gràcies a la recreació d'una anatomia perfecta.

Aquesta representació no l'hem d'entendre com una còpia fidel d'un model, sinó que som davant d'una representació idealitzada. Això vol dir que Políclel va fer molts estudis del natural per poder entendre com funcionaven els músculs i sobre la proporcionalitat ideal del cos. El Dorífor no és un retrat d'una persona real, sinó una abstracció d'un ideal de perfecció humana reflectida en el cos d'un jove atleta i aquesta és, amb tota seguretat, la funció que devia de donar-li el seu autor.

CÀNON 1/7

Proporció matemàtica. Al Dorífor, Policlet utilitza la proporció de cànon 1/7. La longitud de la figura havia de ser set vegades l'alçada del cap. Partia de la commensurabilitat del cos humà i tingué gran influència posterior (art del Renaixement amb el David de Donatello, el Naixement de Venus de Botticelli i el David de Miquel Àngel). El rostre havia d'estar dividit en tres parts iguals: el front, el nas i el mentó. El peu és tres vegades el palmell de la mà; l'arc toràric i el plec angular són arcs d'un mateix cercle. Totes les parts del seu cos tenen una relació correcta amb les altres i cadascuna guarda també una relació matemàtica i geomètrica amb el conjunt. Sembla que la unitat de mesura era la falange del dit.

Fruit d'aquesta proporció matemàtica, el Dorífor i, posteriorment, el Diadumen eren vistos com el model perfecte de les proporcions del cos humà i també de la bellesa perfecta.

CONTRAPPOSTO

Policlet atura l'atleta mentre camina per tal de trencar amb la rigidesa i el hieratisme que precedia en gran part de totes les escultures anteriors. El seu objectiu era aconseguir un moviment serè i equilibrat.

Per altra banda, ho aconsegueix sense que l'escultura tingui tanta contorsió com el Discòbol del seu contemporani Miró. L'obra és més harmònica als ulls dels espectadors, perquè aconsegueix l'equilibri perfecte i, alhora, dóna vitalitat a la figura.

La manera amb què ho aconsegueix és a partir del contrapposto, que consisteix en la contraposició basada en la disposició inversa d'unes parts del cos respecte de les altres (una cama queda lleugerament flexionada amb el maluc del costat oposat més elevat i l'espatlla d'aquest mateix costat queda més alçada que la contrària).

IMPORTÀNCIA DE L'ESPORT

El Dorífor i el Diadumen de Policlet representen dos atletes. Com hem dit anteriorment, el Dorífor és l'atleta portador de la llança i el Diadumen ret homenatge a un atleta vencedor, tal com indica el seu gest de cordar-se la diadema (*estefanos*). Per tant, el fet de representar atletes demostra que, en aquest estil i període, els atletes tornen a ser el mirall dels escultors.

L'esport resultava ser molt important per als grecs. A la Grècia clàssica, els exercicis físics eren, al costat de l'aprenentatge de les lletres i de la música, una part fonamental de l'educació dels nois. A partir dels dotze anys, almenys en les famílies benestants, el noi era confiat a un preparador que l'instruïa en el gimnàs o a la palestra —un espai cobert de sorra a l'aire lliure quadrat i voltat de vestidors, banys i altres sales.

Els que practicaven esport anaven despullats —el mot «gimnàstica» ve del grec *gymnós*, 'nu'— i, abans de començar, s'untaven amb oli i es cobrien el cos amb sorra o pols per protegir el cos de la intempèrie. Un cop havien acabat es treien la sorra, l'oli i la suor amb un instrument metàl·lic anomenat estrígil.

c. Enumera'n les característiques formals, estructurals, tècniques i materials.

Formals: VOLUM RODÓ o ESCULTURA EXEMPTA

Estructurals: DEMPEUS i amb contrapposto

L'estàtua del Dorífor és pensada per ser vista frontalment i és des d'aquesta perspectiva es percep l'harmonia de línies verticals, horitzontals i oblíques. La lleugera ondulació del cos i el cap inclinat donen més elasticitat a la figura i fan que l'estaticisme es trenqui plenament.

Tècniques: FOSA A LA CERA PERDUDA (còpia en talla)

Materials: BRONZE (còpia en marbre)

El Dorífor, inicialment en bronze, arriba als nostres dies representat en marbre. La còpia més coneguda es conserva al Museu Arqueològic de Nàpols i és de marbre.

La tècnica del bronze és la de la fosa a la cera perduda (explicada en obres anteriors).

La tècnica del marbre és a la talla. Després de l'obtenció a la pedrera del bloc de marbre i el seu transport al taller, l'escultor, amb cisells, talla el marbre i li dona forma. A continuació, amb raspes elimina bona part de les marques que han deixat les eines de talla. Finalment, l'artista fa el poliment de les parts que considera que hagin de tenir un acabat més fi.

d. Explica el tema representat. Iconografia. Significat i funció.

Iconografia

És la representació d'un jove en el màxim desenvolupament de la seva força muscular. Dempeus, nu i en actitud de marxa, amb una llança sobre l'espatlla esquerra. El cap lleugerament decantat cap a la dreta i amb un lleu somriure a la cara, acompanyada d'una mirada perduda i distant.

Aquesta obra, tot i ser considerada clàssica, conserva encara trets d'un cert Arcaisme: està tallada amb certa rudesia, els músculs dels pectorals són plans, gairebé sense relleu, i les línies de maluc i cintura estan perfectament marcades. El moviment recorda els Kouros; amb una cama avançada cap endavant i l'altra una mica més retardada.

Diadumen

A l'antiguitat, emperò, el Dorífor era considerat com el prototipus del cos baronívol perfecte, d'elegància austera, sense efeminament, però també sense formes hercúlies.

Significat

Es creu que el Dorífor representa un jove atleta portador de la llança, que es prepara per participar en els Jocs. Altres historiadors creuen que era probablement una representació ideal del mític heroi Aquil·les.

Funció

El Dorífor era una obra destinada per a ser exhibida en públic. Tenia com a objectiu decorar i extasiar amb la bellesa visual, un espai. Com sabem, els grecs eren escultors d'espai i, en col·locar una figura tan bella com el Dorífor en una zona on tothom la pogués veure, aconseguien fer gaudir a tot aquell que la contemplés.

També és molt possible que commemorés l'esport i els atletes que hi participaven. Això els donava fama, a ells, a la seva estirp i a la seva polis.

Per acabar, s'ha de dir que el Dorífor i el Diadumen, ambdues obres de Policlet, representaven les teories escrites, avui perdudes, d'aquest gran escultor grec.

e. Relaciona-la amb Laocoont. Cronologia, estil, aspectes formals, significat i funció.

Cronologia

El Laocoont és un grup escultòric de mitjan segle I aC, adaptació d'un marbre original en bronze de començaments del segle II aC que constava només de dues figures. Així, doncs, Laocoont pertany al període hel·lenístic, període caracteritzat per l'expansió de la cultura grega i la seva universalització.

El Dorífor de Policlet, per altra banda, pertany al primer classicisme o clàssic sublim, període caracteritzat per ser el moment de màxim esplendor d'Atenes a nivell polític i cultural.

Estil

El Dorífor és una escultura grega del Primer classicisme.

El Laocoont és una escultura grega del Període hel·lenístic.

Aspectes formals

Les dues escultures són de volum rodó i de punt frontal, és a dir, que, per percebre tota la força i l'emoció d'ambdues, les haurem d'observar preferiblement des d'un sol punt de vista, el frontal.

La posició del Laocoont és serpentinada, característica de la teatralitat utilitzada al període hel·lenístic. El cos gira sobre ell mateix, sobre un mateix eix. L'obra és de composició piramidal (frontal), amb el pare al centre i els dos fills un a cada cantó del progenitor. L'escultura forma una diagonal que va del braç dret col·locat rere l'esquena de Laocoont, a la cama esquerra més separada del seu cos. El Dorífor, en canvi, tan sols presenta el contrapposto, la contraposició entre una part del cos tensa i l'altra distesa. La cama esquerra relaxada, més enrere i amb el peu fent angle (quasi no toca a terra) i la cama dreta, en canvi, suporta el pes del cos, recte i en tensió. D'aquesta manera no presenta cap diagonal sinó una línia vertical.

Significat

Mentre que el Dorífor representava un atleta vencedor, el Laocoont representava una escena de la mitologia grega explicada a l'Eneida de Virgili. No obstant, aquesta diferència s'escurça una mica si suposem que el Dorífor és una representació ideal del mític heroi Aquil·les.

Funció

Les dues obres tenen funció decorativa.

Probablement el Dorífor, tenia una funció decorativa encara que potser, era més un reflex de les idees de Policlet sobre com representar la perfecció del cos humà.

La diferència entre el Dorífor del període clàssic i el Laocoont del període hel·lenístic és que l'obra d'art, en aquest últim període, ja no és per a l'exposició pública sinó que és objecte de col·lecció privada.

L'Hermes i Dionís

(opció A)

fet per en Joan Cabré de 2n de Batxillerat 2009

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Hermes amb Dionís infant és una obra de Pràxiteles, que data del 343 aC, segle IV aC, segon classicisme o clàssic bell.

L'obra escultòrica va ser trobada en unes excavacions de l'any 1877 practicades al temple d'Hera, contigu al temple de Zeus, del santuari d'Olímpia.

Avui dia es troba al Museu d'Arqueologia d'Olímpia.

En aquest període, una nova generació d'artistes —encapçalada per Pràxiteles, Escopes i Lísip— intentà contraposar-se a l'estil de Fídies, i convertí els déus en humans plens. Els autors volien que els déus patissin, sentissin i estimessin, tot creant figures sensuais, delicades i amb qualitats humanes.

Aquest període comença just després de les guerres del Peloponès, quan va començar el declivi d'Atenes com a nucli de cultura grega, tot afavorint l'hegemonia d'altres polis gregues com Esparta i Tebes.

Atenes, que ja havia perdut la seva democràcia a les acaballes del segle V aC, va veure's involucrada en diversos conflictes després de la derrota contra Esparta: les guerres contra Corint i, posteriorment, contra Tebes i, per acabar, la invasió i la derrota soferta a mans de les forces macedònies, liderades per Alexandre el Gran.

El regnat d'Alexandre el Gran va durar entre el 336 i el 323 aC, i amb la seva mort es tancà el període clàssic a Grècia.

Cal afegir, no obstant, que la pèrdua de poder polític d'Atenes no va suposar, en absolut, la pèrdua de poder intel·lectual: durant el període clàssic bell van viure filòsofs molt importants com Plató i Aristòtil.

- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Obra de l'art grec, el segle IV aC que s'inclou en el segon classicisme o clàssic tardà.

L'escultura d'Hermes amb Dionís infant representa un abans i un després en la història de l'art perquè significa l'intent d'humanitzar la sagrada figura dels déus.

Juntament amb l'Hermes, l'obra més important de Praxíteles és l'Afrodita de Cnidos, que representà una revolució a l'època i no es va escapar de les crítiques més dures i conservadores. Aquesta figura —feta amb marbre de Paros i de 2,05 m d'alçada— de la Venus sense roba va ser la primera escultura nua femenina de l'art grec i, si fins ara només s'havia acceptat la nuesa masculina en les escultures, el fet d'atrevir-se a esculpir nua una dona, si no una deessa, va causar gran controvèrsia i l'obra va ser titlada de blasfema i mundana.

Afrodita de Cnidos

Elements importants de l'estil

ANTROPOCENTRISME

L'home és la figura central de l'art a Grècia, tant en arquitectura com en escultura; la influència de filòsofs com Protàgores —l'home és la mesura de totes les coses— fa que l'home esdevingui eix central de la cultura grega.

En l'escultura podem veure com, en base d'aquesta filosofia antropocèntrica, els déus s'apropen als homes i senten i respiren com si ho fossin. La figura d'Hermes és elegant i delicada. Praxíteles aconsegueix fer desaparèixer el caràcter diví del déu, i fa que les figures es moguin, s'expressin i arribin a pensar com a humans amb expressions dolces, sensuals i delicades.

MARBRE I BRONZE

El material noble per excel·lència en l'art grec, tant en arquitectura com en escultura, és el marbre. La bellesa del marbre tenia un inconvenient, però: a causa de la manca quasi total de força tensora, tenia tendència a trencar-se amb facilitat i impossibilitava la creació d'escultures amb moviment obert o que no fos centrípet. Això queda palès quan observem que l'escultura d'Hermes amb Dionís infant ha perdut tant el braç dret d'Hermes com el braç esquerre de Dionís.

El bronze, aliatge de coure i estany, va començar a adquirir importància en l'escultura ja que tenia molta més força tensora que el marbre i permetia moviment centrífug més obert, així com també unes escultures de major grandària i menor pes.

El bronze, com a material dúctil, es modelava mitjançant la tècnica de la fosa. L'escultura de bronze s'havia de fer per parts, mitjançant el mètode de la cera perduda.

Tot i els avantatges que suposava l'ús del bronze, les escultures a Grècia van continuar fent-se amb els dos materials esmentats.

CORBA PRAXITELIANA

La corba praxiteliana és una tècnica posada en pràctica per Praxíteles que, de forma similar al contrapposto, atorga flexibilitat i sensualitat a la figura. L'adaptació del cos a la forma ondulada i perllongada d'una S entredreix la figura. Aquest moviment ondulat del cos queda remarcant pel fet que l'eix que descriu la cama esquerra, flexionada, es perllonga en el braç dret alçat i trenca, així, amb tota possible simetria.

La corba praxiteliana és la característica clau de les obres de Praxíteles i aquesta forma corba de les figures també es podrà apreciar en les còpies romanes d'altres obres de Praxíteles com el Faune o l'Apol·lo Sauròcton, on es dibuixa clarament la corba elaborant una forma delicada i sensual.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

L'Hermes amb Dionís infant és una escultura dempeus, d'una alçada de 2,13 m, que reflecteix Hermes sostenint el seu germanastre Dionís. Es creu que Hermes, en el seu braç mutilat, portava un gotim de raïm, al qual Dionís s'hi intentava acostar, amb la gràcia d'un infant.

Està feta de marbre; per tant, té poca força tensora i, actualment, ens arriba mutilada. Es presenten totalment nus, tant Hermes com Dionís i, a més hi ha una elegant túnica que contribueix a l'equilibri de l'escultura i disimula el suport lateral de la soca d'arbre.

En l'escultura hi ha un gest gairebé tendre entre Hermes i l'infant, però conviu amb una expressió d'angoixa en la cara d'Hermes a causa de la por que li provoca el fet que Hera pugui descobrir que Dionís quedarà sota la tutela de les nimfes que el protegiran.

Destaca, en la figura, la naturalesa del tractament anatòmic, i fuig del cos atlètic, sovint exagerat. Pel que fa a la figura de l'infant, cal assenyalar la seva forma humana i no de cabrit, com es relata a la mitologia grega.

Hermes porta calçades unes sandàlies, símbol del procés d'humanització dels déus.

Té uns modelats molt suaus i evita els clarobscurs gràcies a la suavitat dels volums. Es produeix un lliscament suau de la llum que exalta encara més la sensació de delicadesa i sensualitat. Aquesta tècnica, que atorga a l'escultura una lleugera sensació de difuminat, s'anomena «esfumato». Aquests contorns suaus i aquesta sensualitat i delicadesa es veuen contrastats i, a la vegada, remarcats per l'abundància de clarobscurs i contorns rectilinis del suport lateral on hi ha la túnica.

Significat

Hermes amb Dionís infant és una representació d'una escena de la mitologia grega on Hermes, el déu missatger, agafa a coll el seu germanastre Dionís.

L'escena representada correspon a una història mitològica grega: Zeus havia tingut un idil·li amorós amb una mortal d'extraordinària bellesa, Sèmele. L'esposa de Zeus, Hera, en assabentar-se'n, va fer-se passar per àvia i va acudir a Sèmele, tot reptant-la a posar a prova l'amor de Zeus i demanar-li que se li mostrés en el seu vertader esplendor. Sèmele, que estava prenyada, va arriscar-se i Zeus, reticent al principi, va emanar llamps i trons que van matar Sèmele. Zeus, per evitar la mort del fetus, va extreure'l i se'l va introduir a la cuixa. Quan el fill de Zeus i Sèmele era a punt de néixer, aquest va demanar a Hermes, el seu altre fill, que portés el nou-nat Dionís amb les nimfes de Nisa per tal que Hera no tingués constància de la seva existència.

Funció

L'escultura té una funció religiosa —es tractava d'un exvot entregat al temple d'Hera, segons el testimoni de Pauànies—; representa una escena mitològica i va ser trobada fent excavacions al santuari d'Olimpia.

Com que aquest indret era una zona freqüentada i oberta, a la qual podien accedir-hi tots els ciutadans, en algun moment, hom creu que va ser realitzada com a símbol per commemorar la pau entre les ciutats d'Elis i Arcàdia, de les quals n'eren patrons Dionís i Hermes respectivament.

Laocoont i els seus fills (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Segons alguns autors, aquest grup escultòric de mitjan segle I aC fet per a ser exportat a Roma, és una adaptació en marbre d'un original en bronze de començament del segle II aC que tan sols constava de dues figures.

La història de Grècia la dividim en tres períodes: període arcaic, clàssic i hel·lenístic. És en aquest últim període on situem l'obra.

En aquest moment, i gràcies a les conquestes d'Alexandre el Gran, els grecs es posen en contacte directe amb les cultures del Pròxim Orient, eixamplant l'àmbit de l'art hel·lènic i fent possible l'aparició de nous centres de difusió de saviesa, ciència, art i pensament com Alexandria a Egipte, Pèrgam a l'Àsia Menor, o Rodes (escola a què pertany l'obra). Cal destacar que Atenes continua sent considerada el centre de la cultura, però comparteix protagonisme amb les escoles citades.

Laocoont i els seus fills és l'escultura més important de l'escola de Rodes. Es creu que és una obra de tres artistes de la mateixa família: Agesandre, Poliodor i Atenodor.

- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art grec. Període hel·lenístic (des de la mort d'Alexandre (323 aC) fins al'any 31 aC).

ANTROPOCENTRISME

L'home és la mesura de totes les coses. Aquesta frase del filòsof Protàgores exemplifica prou bé la importància de l'home com a eix central de la cultura grega. És per tant, evident que el tema en l'escultura grega sigui l'ésser humà. Però l'ésser humà nu. En el Laocoont, les tres figures van nues. El nu té unes profundes arrels en la idiosincràsia del poble grec; així, podem dir que «el nu és una forma artística inventada pels grecs».

FUGINT DE L'IDEALISME CLÀSSIC – PATHOS

L'idealisme clàssic, la mesura i el cànon i les seves paradigmàtiques expressions d'equilibri i de serenitat del moment àlgid de l'escultura grega (primer classicisme), deixen pas a una època de realisme i d'expressions turmentades (període hel·lenístic). Per un costat, el trencament del cànon és visible en la desproporció de la figura del pare en relació a la dels seus dos fills. La seva grandària és considerable en relació a ambdós. A més, els artistes, com es pot veure, es recreaven a donar forma al sofriment, l'angoixa (*pathos*), molt allunyat de l'equilibri i les posicions serenes de Fidies.

TEATRALITAT

L'art del període hel·lenístic es caracteritza, també per la seva teatralitat a l'hora d'expressar les accions i la preferència pel moviment i la grandiositat. El grup de Laocoont s'acosta a aquesta nova sensibilitat artística; per un costat, és d'una grandària superior al natural i, per l'altre, les figures són plenes de moviment, aconseguit pels cossos contorcats i l'extroversió de l'angoixa del pare.

EFFECTER DEL CLAROSCUR

Per altra banda, a diferència dels volums sensuals i poc marcats d'altres períodes, el volum del Laocoont és musculós de manera que crea efectes de clarobscur que disparen l'emotivitat de l'escena. Que lluny és d'aquelles formes sensuals d'aquell sfumato o praxitel·lià!

DIVERSITAT TEMÀTICA

La importància de la diversitat temàtica. Molt més enllà de representar joves atletes vencedors en els Jocs, la temàtica en el període hel·lenístic es diversifica. Apareixen i matges de la vida quotidiana (Nen de l'Espina), al·legories, retrats i grups escultòrics com és el cas de l'obra estudiada (Laocoont).

MARBRE I BRONZE

En l'art grec, els materials emprats són el marbre i el bronze. El Laocoont és una còpia en marbre d'un original de bronze fet amb la tècnica de la fosa amb el mètode de la cera perduda. L'admiració romana per l'escultura grega fa portar a fer nombroses còpies de les obres d'art. Hem de destacar que la majoria d'escultures gegues, perdudes, podem estudiar-les gràcies a les còpies romanes realitzades, de manera que són pocs els bronzes originals conservats.

Nen de l'Espina

c. Identifiquen i comenten la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

De temàtica mitològica.

L'escena mostra el càstig al sacerdot troià. Segons la mitologia i el relat del poeta Virgili a l'Eneida, Laocoont, sacerdot troià, advertí els seus conciutadans sobre el perill que comportava entrar el gegantí cavall de fusta a la ciutat de Troia. Atenea, en sentir-ho, va enviar dues serps per matar el sacerdot i els seus fills i evitar que el seu pla fracassés.

Els artistes tractaren la composició del grup escultòric a partir d'una piràmide i, si es vol, d'una diagonal. Per una banda, la piràmide que formen les tres figures, amb el cap de Laocoont al vèrtex i, per altra, la diagonal que generen el braç dret i la cama esquerra de Laocoont. Les tres figures queden unides per les serps, que estrenyen els seus cossos musculats.

Els personatges es representen en actitud de moviment violent amb els cossos girats i els músculs molt marcats per l'esforç físic. Crida l'atenció el diferent tractament dels cossos dels fills respecte al pare i l'escala que pren en relació als fills.

Sembla poder-se apreciar que, més que intentar-nos explicar el fet mitològic, els escultors intenten centrar la nostra atenció en el drama. Això es fa evident en el rostre de Laocoont que reflecteix el sofriment i el dolor amb una forta expressivitat i patetisme admirables.

Funció

En general, la funció de l'escultura grega és religiosa però en el període hel·lenístic canvia. El Laocoont podia ser creat pel simple plaer de contemplació o per la decoració d'un espai públic. Probablement, l'escultura va ser encarregada per algun ric o per l'Estat per exposar-la en un lloc públic. També cal assenyalar que, en l'època hel·lenística, les persones amb diners començaven a col·leccionar obres d'art. Els rics pagaven quantitats fabuloses per les peces d'art, i els artistes es feien famosos.

A tall anecdòtic cal dir que la figura poderosa de Laocoont, descoberta l'any 1506, va impressionar Miquel Àngel. El florentí quedà molt impressionat per l'excel·lència de la composició i per la ràbia. Probablement va ser una de les fonts d'inspiració de les seves obres escultòriques de maduresa.

Victòria de Somotràcia és conservada al museu del Louvre. El vigor i el moviment del tors i les ales, amplificat per la bella corba de la proa que li fa de pedestal, així com la inclinació i el balanceig de la roba, inflada pel vent, que s'humanitza tot deixant entreveure la bellesa femenina sota els vels lleugers, en fan una de les obres mestres de l'escultura hel·lenística de l'escola de Rodes.

L'Altar de Zeus (opció A)

fet per en Carles Marcos de 2n de Batxillerat 2009

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

L'altar de Zeus a Pèrgam, últim baluard de l'art grec, fou construït entre 180 i 160 aC per la dinastia atàlida de Pèrgam. Àtal I, monarca de la ciutat en aquella època, va iniciar les obres de la construcció, però fou el seu fill Eumenes II qui va tenir l'honor d'inaugurar-lo.

La ciutat de Pèrgam, situada a la que ara és la localitat turca de Bergara, va ser una de les ciutats més pròsperes de Grècia entre els segles III i II aC. La gran gestió econòmica del terreny mineral on es trobava la ciutat per part de la monarquia atàlida, va fer de Pèrgam un centre econòmic i cultural de referència. La seva Acròpolis, estructurada en terrasses i estratègicament situada al capdamunt d'un turó, no només era el centre religiós, sinó també el centre polític, cultural i social de la ciutat. A part de l'Altar i altres temples, a

L'Àcròpolis de Pèrgam s'hi trobaven els palaus reials, l'àgora i l'espectacular teatre de Pèrgam.

Aquest teatre, amb una capacitat per més de 10.000 espectadors, es va convertir en un dels més importants de l'època. Tenia 69 còaves repartides en un pendent de 38 metres. La part baixa del teatre donava a una immensa terrassa que en aquell temps era un lloc de passeig.

Des d'un punt de vista intel·lectual, caldria destacar la gran biblioteca de Pèrgam, especialista en gran producció de pergamí. La seva fama era comparable, en aquell temps, a la Gran Biblioteca d'Alexandria.

Avui en dia, l'Altar de Pèrgam es pot visitar a la ciutat de Berlín (Alemanya). Es troba reconstruït dins del museu més important de l'Illa de Museus de la ciutat, el Pergamonmuseum, on també es pot visitar una de les set portes de la llegendària ciutat de Babilònia.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art grec, període hel·lenístic.

Trets d'estil

ART CORTESÀ I BURGÈS

Durant el període hel·lenístic hi ha una gran demanda d'obres tant d'arquitectura i d'escultura com de pintura, gràcies a la prosperitat econòmica de l'època. Hi havia una competència entre els monarques per embellir les seves ciutats i, a més, apareix la classe social burgesa molt nombrosa i enriquida que es permetia rivalitzar amb els grans senyors. Per tant, reis i burgesos van ser els grans clients d'art que va servir per evolucionar i engrandir les seves ciutats. Com veiem en l'Àcròpolis de Pèrgam, obra cortesana, a part del gran Altar, es trobava també el teatre de Pèrgam que fou construït en època hel·lenística i reformat en el període romà.

GRANDIOSITAT O GUST PEL COLOSSALISME

En l'art hel·lenístic es deixen enrere els principis de bellesa que se seguien en el període clàssic. Ordre, mesura i equilibri han deixat de ser les pautes fonamentals de l'art i, ara, els grans senyors volen per a les seves ciutats monuments emblemàtics i exuberants. La immensitat de l'Altar de Zeus és visible, la seva gran escalinata empetiteix el visitant, i la seva estructura és colossal ja que ha de ser símbol de la prosperitat de la ciutat de Pèrgam i de la dinastia atàlida.

ESCULTURA COM A COMPLEMENT ARQUITECTÒNIC

Serà el complement més important de l'Altar de Pèrgam i, en general, de la majoria d'edificacions en l'art grec, no tan concretament en el període hel·lenístic, sinó com un tret particular en tots els períodes. En el cas de l'Altar de Zeus, els centenars d'estàtues que envolten el gran fris de més de dos-cents metres de llargada que es localitza a l'entorn del sòcol, n'és un bon exemple.

MECENATGE I CÒPIA

Com he comentat, el cicle econòmic creixent que es vivia en aquesta època era tan gran que es comença a practicar el que en el Renaixement identificarem com a mecenatge. El mecenatge va permetre la difusió de pràctiques i de tècniques artístiques en els dominis de l'arquitectura, amb proporcions que tendien al gigantisme de l'escultura i, fins i tot, de la pintura mural. Aquest fet va permetre als artistes practicar una nova tècnica, la còpia, sobretot per part dels romans, que demanaven reproduccions d'una obra en concret per decorar les seves estances i pagaven als artistes per fer-ho. És també gràcies a aquestes còpies que avui en dia coneixem algunes de les obres de l'art grec.

DIFERENTS CENTRES O ESCOLES D'ART

En aquest període Atenes deixa de ser l'eix central de l'art i de la cultura grega. Altres polis com Rodes, Alexandria o Pèrgam li van prendre aquest protagonisme i van diversificar l'art, marcant noves tendències autòctones i variades. Cal destacar una sèrie d'escoles que van influir en l'execució de l'Altar de Zeus.

Atenes: es fan moltes còpies, més o menys lliures, del passat (l'Àfrodita de Melos, dita també la Venus de Milo (segle II), conservada al Louvre).

Pèrgam: destaquen els relleus i l'Altar de Zeus.

Rodes: afany pel colossalisme i per l'expressió del pathos i el moviment contorsionat (Colós de Rodes, del segle III aC, Victòria de Samotràcia i Laocoont).

CLAROBSCUR (des d'un punt de vista escultòric)

Les figures que trobem en el fris exterior de l'Altar són d'alt relleu escultòric. En alguns casos, les escultures poden arribar a semblar un volum rodó, sobresortint inimaginablement. El joc de llums en els relleus ens mostra un clarobscur evident que ens crea una atmosfera tensa de drama i sofriment, lligat al tema del conjunt.

Espai exterior. Arquitectura

L'altar de Zeus és una de les tres construccions d'ordre jònic més destacables de l'art grec, juntament amb l'Erectéon i el temple d'Atena Nike, ambdós a l'Acròpolis d'Atenes.

La seva estructura arquitectònica respon a una tipologia antiga d'altar monumental. Arquitravat i de planta quasi quadrada (38,6 x 36 m). S'alçava sobre un basament o podi i constava d'una àmplia i elevada graonada, situada a l'oest, que desembocava en una columnata jònica. Les columnes sostenien un entaulament pla i enquadren l'escalinata. Pujant-hi, s'accedia al pati de l'interior, amb l'altar a cel obert.

Com es pot veure actualment al Pergamonmuseum, l'escalinata, de 28 graons, té un protagonisme transcendent en l'edificació i és d'unes dimensions colossals en comparació amb la columnata.

Espai exterior. Escultura

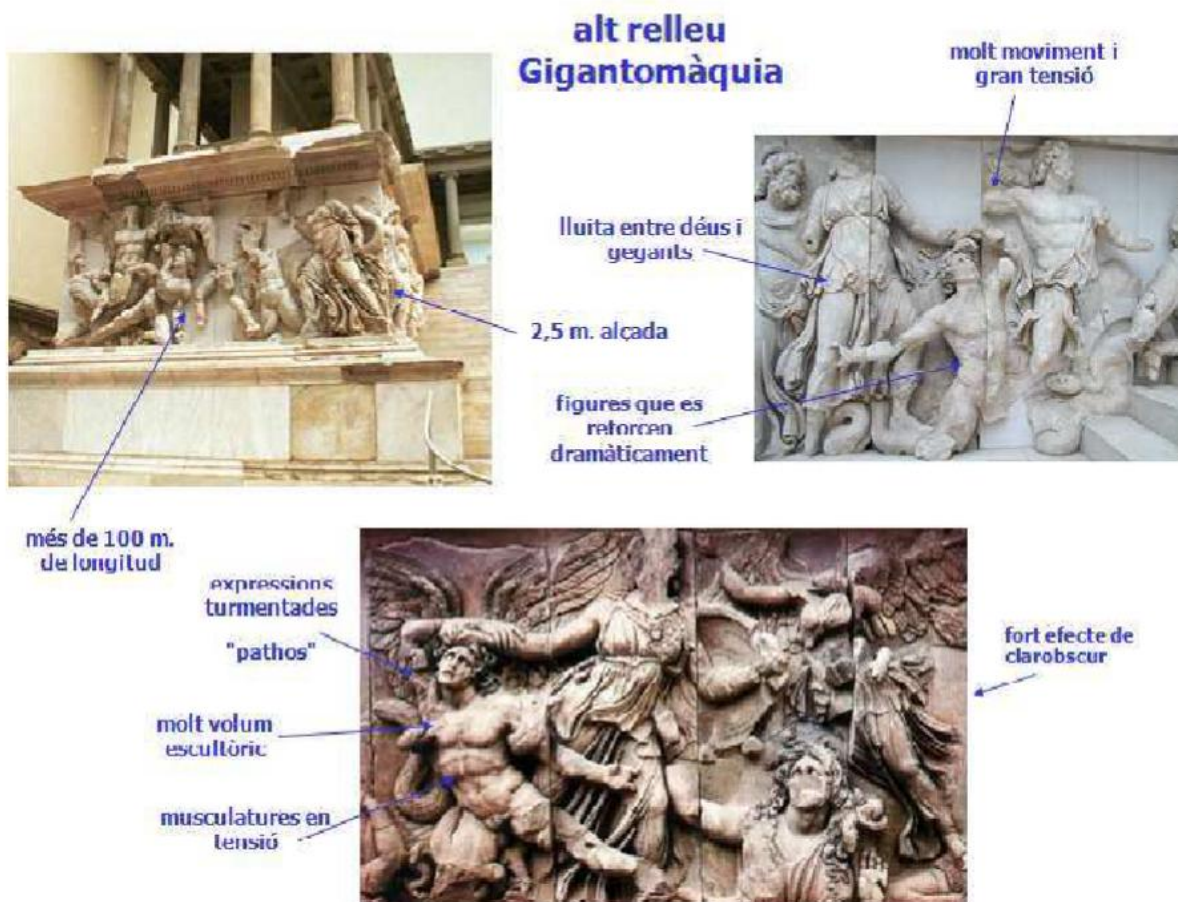
L'Altar és un esplèndid monument escultòric. L'art hel·lènic assoleix amb aquesta obra el seu punt més àlgid: tot seguit vindrà la decadència.

El motiu escultòric, esculpit en el basament o podi a manera de fris, és el mite de la Gegantomàquia.¹ Dos-cents vint metres on s'explica la lliuita del principi dels temps entre els déus, representants de l'ordre, contra els gegants, les forces del desordre i el caos. Són representades centenars de figures de mida superior a la natural amb cossos vigorosos que exerceixen un immens esforç físic, en posicions inversemblants i transmetent una constant sensació de tensió. Els vestits, només duts per les divinitats, són esculpits com si fossin sacsejats per vents huracanats. La disposició de les figures dels gegants sempre es troba per sota de les figures de les deïtats, que mostren així la seva superioritat. L'expressió dels déus, plàcida i serena, conscients de la seva victòria, contrasta amb l'expressió turmentada dels gegants.

Una de les escenes més destacades és la representada al costat est de l'Altar. Narra l'episodi en què Gea, semienfonsada en els seus dominis, implora pel seu fill (gegant) que la deessa Atena agafa pels cabells. En aquest precís moment Atena és coronada per la deessa Victòria i deixa clar qui ha triomfat en el combat.

Com a curiositat cal dir que alguns dels més de 40 artistes que van participar en el programa iconogràfic signaren les plaques, però és difícil de diferenciar-les per la unitat estilística amb què van fer la feina. Eren artesans de diverses localitzacions: Rodes, Efès, Àtica o de la mateixa ciutat de Pèrgam. Aquesta diversificació de procedències provocava un intercanvi de propostes i experiències de diferents escoles que complementaven i milloraven l'obra.

¹ El mite de la Gegantomàquia explica que Zeus volia destronar Gea (deessa de la Terra i creadora de l'Univers). Per aconseguir-ho, Zeus captura els sis Titans (fills de Gea i Urà) i els empresona al Tàrtar. Gea, per protegir-los i recuperar-los, decideix enviar-hi els seus fills monstruosos, els Gegants. Zeus, per altra banda, crida tots els déus de l'Olimp per tal de defensar l'atac dels monstres

Espai interior

Quan s'accedia des de l'escalinata a l'interior de l'edificació, el visitant es trobava en un recinte a cel obert rectangular amb una columnata jònica que encercla el que és pròpiament dit l'altar o ara. La paraula «ara» fa referència a l'altar i més concretament altar de sacrificis.

Aquest espai estava decorat amb un fris més reduït, que explicava la vida de l'heroi Tèlef, antecessor de la dinastia atàlida i fundador mitològic de Pèrgam.

c. Resumiu-ne el significat i la funció.

SIGNIFICAT

És un altar dedicat possiblement a Zeus o a Atena (diuen alguns), grans divinitats olímpiques.

FUNCIO

Funció religiosa

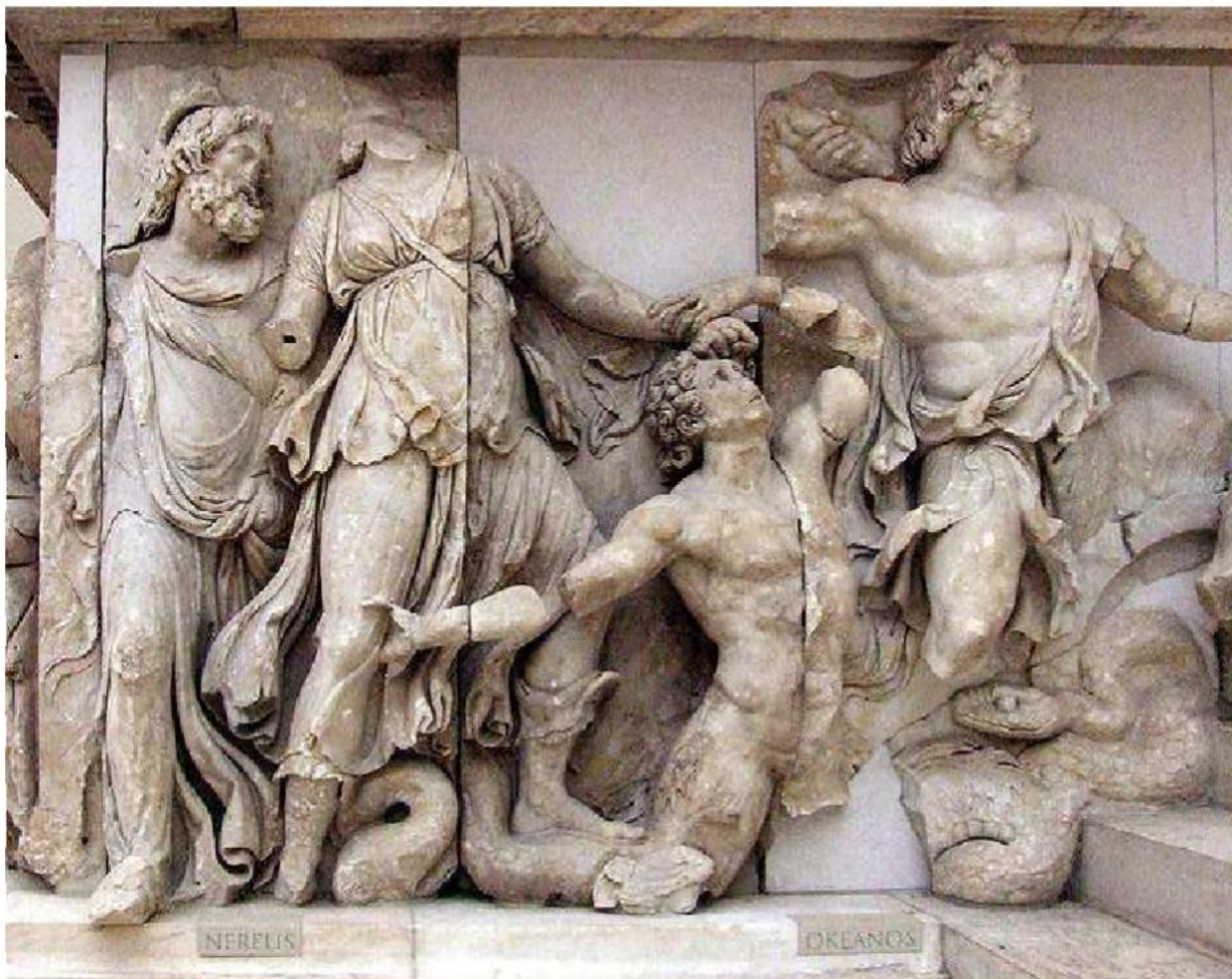
L'altar de sacrificis en honor a les divinitats abans esmentades.

Funció propagandística

Com s'ha estat comentant al llarg de les respostes, en l'època hel·lenística hi ha un auge econòmic molt important en les polis cabdals, i aquest és el cas de Pèrgam. Aquesta ciutat, amb la seva dinastia atàlida, volia ensenyar al món tot el seu potencial i, per altra banda, la monarquia de la ciutat volia ser reconeguda com l'hereva de la cultura dels atenesos (hem de recordar que el tema de la gigantomàquia era en les mètopes del Partenó).

Funció commemorativa

Eumenes II va fer aixecar aquest monument a Pèrgam, capital del seu regne, per commemorar les seves victòries sobre els Gàlates a Pont i Bitínia. El tema del fris permetia fer una extrapolació de la narració mitològica a la realitat del regne de Pèrgam. El seu rei tenia el seu model en Zeus, i Atena era a seva protectora i li donava la victòria sobre els seus enemics. Tal com els déus havien triomfat sobre els brutals gegants, també els atàlids ho havien fet sobre els bàrbars invasors. Tant els déus com els reis, que representaven la civilització, van aconseguir imposar aquesta i la pau.

L'època clàssica: Roma

Escultura etrusca

- Sarcòfag dels Esposos de Cerveteri.

Arquitectura romana

- Maison Carrée.
- Panteó.
- Colosseu.
- Columna Trajana.
- Un aqüeducte (Tarragona, Segovia, Pont du Gard...).
- Arquitectura domèstica: Vil·la del poeta tràgic de Pompeia: arquitectura, mosaic (*Cave canem*) i pintura (*Sacrifici d'Ífigenia*).

Escultura romana

- August de Prima Porta.
- Ara Pacis Augustae.

Sarcòfag del esposos de Cerveteri (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriviu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

El Sarcòfag dels esposos de Cerveteri, fet de terracota policromada, és del darrer quart del segle VI aC (aproximadament de l'any 530 aC.). La localització original era la necròpolis de Cerveteri i, actualment, està exposat al Museo Nazionale di Villa Giulia, a Roma. Les seves dimensions són de 220x141 cm.

Hem d'explicar que, a finals del segle VIII aC, es desenvolupa, a la part centre-nord de la península itàlica, la civilització etrusca. L'etrusc és un poble d'origen incert. Hi ha dues teories: una que diu que es tractava d'un poble indígena de la zona que assimilant les influències orientals, púniques i gregues, crearen una cultura pròpia i, l'altra, que provenien de Lidia (Àsia Menor) a través d'una migració marina, que provocà la mescla dels elements autòctons i dels elements orientals fins a crear la civilització original.

L'àrea etrusca ocupava la zona compresa entre els rius Arno i Tiber o, dit d'una altra manera, entre Florència i Roma en termes de ciutats actuals. La seva història es resumeix en un període d'apogeu i riquesa que abraça els dos primers segles de la seva existència (VII i VI aC), seguit per un llarg període de pobresa, que s'inicia en el segle V aC, i que acaba amb la sotmesa a Roma entre els segles IV i III aC.

La societat etrusca estava organitzada en ciutats-estat, un sistema molt proper al de la polis grega. La religió era part important de la seva cultura, especialment els ritus funeraris. Creien en la vida d'ultratomba i retien un culte especial als morts. Els enterraven en tombes decorades amb uns frescos deliciosos, on hi ha representades escenes alegres de la vida a fi d'allunyar la tristesa de la mort. Aquest culte als morts, també, els porta a esculpir o a modelar les efigies dels difunts en posicions de repòs.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Pertany a l'Art Etrusc

PREOCCUPACIÓ PER LA MORT I PELS RITUALS FUNERARIS

Un dels trets més rellevants de la cultura etrusca és la preocupació per la mort i pels rituals funeraris. La plasmació d'aquestes inquietuds, però, no es resolía amb representacions ombrívoles; per a aquest poble tan influït pels egipcis, la mort era una nova etapa en la qual el difunt podia gaudir de tot el que li havia agradat en el seu pas per la terra. Per aquest motiu es construïen les tombes com si fossin unes cases còmodes perquè el difunt s'hi trobés a gust i la família del difunt encarregava als artistes unes representacions pictòriques alegres i optimistes per decorar-les.

Les tombes o vivendes per al difunt són construccions molt acurades com a mostra del culte que retien als avantpassats. La seva qualitat devia respondre a la categoria de la família que les construïa i havien de tenir la dignitat necessària perquè servissin d'allotjament al difunt en la seva vida d'ultratomba. Prenen formes variades però, la més habitual, és una sala circular subterrània que a l'exterior adopta forma de túmul. La coberta era generalment llindada i a les parets hi ha sovint pintures al fresc que reproduïen els ornaments arquitectònics habituals de les cases benestants.

RETRAT

A diferència del caràcter idealitzat que tenia el retrat entre els grecs, els etruscs busquen la fidelitat als trets fisonòmics de la persona. El retrat era el mitjà artístic pel qual els ciutadans havien de ser recordats pels seus successors.

TERRACOTA

L'escultura etrusca és de molta originalitat gràcies a l'ús sistemàtic del fang (terracota). Davant la tradició grega en l'ús del marbre, els etruscs no l'utilitzaren mai. La utilització del fang per fer figures petites era normal en el món mediterrani. El que distingeix l'escultura etrusca és que no es limita a figuretes, sinó que modelava figures grans, per demostrar un gran domini d'aquest material. El bronze també va ser utilitzat amb tècnica similar a la dels grecs.

CERT PARAL·LELISME AMB L'ESCULTURA DEL PERÍODE ARCAIC GREC

En un principi, l'escultura etrusca manté un cert paral·lelisme amb l'escultura del període arcaic grec, que es fa palès en l'adaptació dels recursos representatius com són el somriure arcaic, els ulls ametllats, etc. Cal tenir en compte que el període d'apogeu de l'art etrusc coincideix amb l'arcaisme grec (Segles VII, VI i V aC).

ORDRE TOSCÀ

També devem a la cultura etrusca un altre aspecte, menor des del punt de vista constructiu però que no ho és tant des del punt de vista estètic: la creació de l'ordre toscà. L'ordre toscà, variant de l'ordre dòric, és un ordre senzill i sòlid, amb columna de fust llis i molt èntasi.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

En el Sarcòfag dels esposos trobem una parella, marit i muller, ajaguts en un ampli llit «kliné». La dona apareix vestida i l'home amb el tors nu. Ell, mirant l'esposa, repenja la mà dreta a l'espatlla de la dona, mentre apropa la mà esquerra a la dona, com per rebre'n alguna cosa. La dona devia sostenir quelcom a les mans, potser un flascó de perfums. Ambdós estan representats en una escena plena d'intimitat i tendresa.

L'urna està concebuda amb un elevat nivell de realisme. Es distingeixen perfectament l'estructura del llit amb un petit capitell, i el matalàs amb els coixins. No hi ha, però, cap pretensió naturalista. Pel que fa als esposos ens trobem en el mateix cas. La part superior del cos mostra un treball de modelat molt acurat, mentre les cames gairebé desapareixen mig atrofiades. La flexió de la cintura és plenament geomètrica i antinaturalista, i les espatlles són excessivament amples. El cos del marit i les seves cames sembla que no segueixen darrere la dona. L'artista s'ha trobat amb la dificultat de mostrar una multiplicitat de plans a què encara no hi està gaire avesat.

Significat

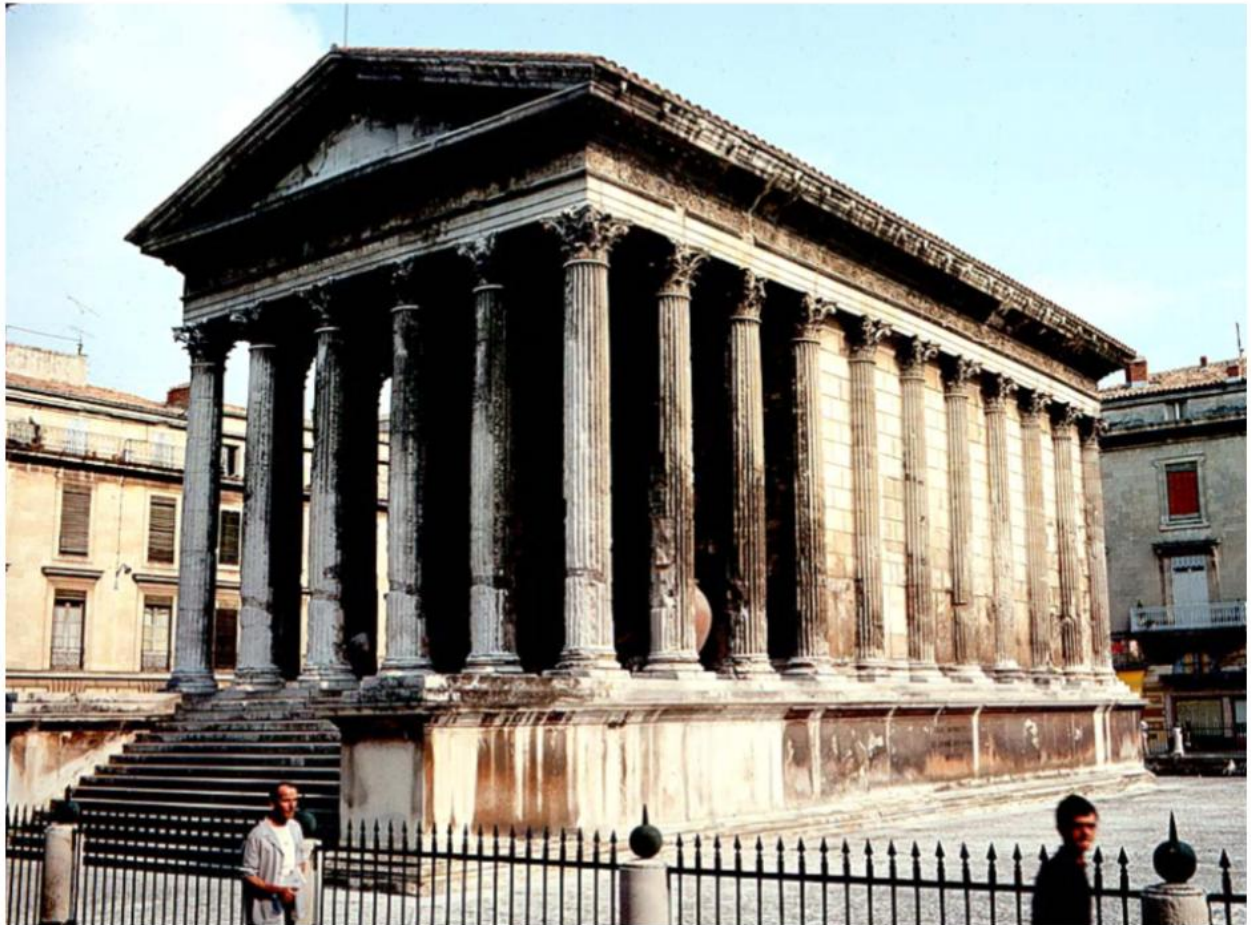
El Sarcòfag de Cerveteri, tot i que de dimensions considerables és, en realitat, una urna cinerària i no un sarcòfag. Si tenim present la concepció del món funerari etrusc en què el difunt «viu» dins el seu sepulcre, entendrem que aquest sigui reproduït en aquesta actitud tan animada. Els personatges són representats amb una vitalitat i amb un optimisme que només s'havia produït en la civilització cretenca.

Funció

Escultura funerària que ret homenatge al matrimoni representat.

La Maison Carrée (opció A)

fet per la Gemma Gilbert i la Laura Ponce de 2n de Batxillerat 2009

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- c) Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

La Maison Carrée (Casa Quadrada en francès, nom utilitzat des del segle XVI) és una obra arquitectònica romana que data de l'any 16 aC. El moment de la seva construcció és el període en què s'estan definint les característiques de la institució imperial, quan fa menys de 10 anys que Octavi ha rebut el títol d'August.

August va governar entre el 27 aC i el 14 dC. En l'època d'August, l'imperi estableix les seves fronteres i es va imposar, com a forma de govern, la «pax augusta». Roma es converteix en la ciutat més poblada i més esplèndida de tot l'Imperi, i a ella van acudir artistes de les antigues metròpolis hel·lenístiques. És per tot això que aquesta època està influenciada pel classicisme grec com a punt clau de la continuació de l'hel·lenisme, i s'anomena classicisme augustal. L'època d'August, per tant, fou una època pròspera des d'un punt de vista arquitectònic i també econòmicament, culturalment i políticament.

Realitzat per un arquitecte que ens és desconegut, aquest temple fou construït per ordre d'Agripa, gendre d'August i encarregat d'organitzar la infraestructura de la Gàl·lia. El temple se situà a la Gàl·lia Narbonesa, concretament al mig del fòrum de la província senatorial de Nemausus (Nîmes).

- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

La Maison Carrée pertany a l'Art Romà, l'Alt Imperi, època d'August (dinastia juli-clàudia).

Trets d'estil:

MATERIAL I TÈCNICA

Tot i que la Maison Carrée és de pedra calcària blanca que, amb els anys, ha pres un color més rogent, l'aportació principal romana, quant a materials, és la utilització del morter i del maó o totxana.

Els romans comencen a utilitzar el morter al segle II aC. El morter (*opus caementicium*) s'elabora partint d'un encofrat de fusta on es mesclava calç, arena i pedres petites. A la base de les construccions s'utilitzaven pedres més pesants i més lleugeres, pedra tosca o basàltica, a mesura que les parets creixien. El morter era més barat i mal·leable, i es podia utilitzar per a projectes de grans dimensions.

Altrament, el maó cuit al forn sorgeix a Roma poc abans de la primera meitat del segle I aC i s'utilitza sense interrupció fins a finals de l'Imperi. També s'utilitza en forma de teula, sobretot a les vivendes, fins al punt que l'ús de la teula a les cases —urbanes o rurals— és indicatiu de l'entrada de la romanització a les àrees incorporades al món romà.

NOVA CONCEPCIÓ ESPACIAL

La concepció espacial també varia. Els grecs entenien l'espai com una cosa exterior i projectaven ls seus edificis en funció de les diferents perspectives en què es podien veure, cosa que els portà de vegades a modificar mesures i aparences (cas del Partenó). La seva arquitectura era pensada des de l'exterior: l'art grec és més creador de volums. L'art romà, en canvi, concep l'espai com una cosa més interna, en la qual l'individu se sent submergit. L'art romà és creador d'espais.

GRANDIOSITAT, MONUMENTALITAT

Un altre tret destacable és que l'art grec es basava en l'antropocentrisme (l'home com a eix central de la cultura) i és per això que els temples els construïen a mida de l'home, que era la principal font d'inspiració. Els romans abandonen aquesta característica amb la finalitat d'impressionar i de demostrar la seva grandesa.

ART AL SERVEI DELS INTERESSOS DE L'ESTAT

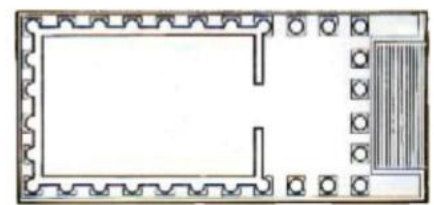
En aquest moment trobem que els artistes mantenen l'anonimat ja que, a diferència de l'art grec, l'art romà és una glorificació de l'emperador i no una manera de transmetre els sentiments de l'artista. Per tant, l'art romà es troba al servei dels interessos de l'Estat.

Estructura i espais:

La Maison Carrée es trobava al bell mig del fòrum de Nemausus (Nimes). Fins al segle XIX formava part d'un conjunt d'altres edificis, els quals van ser enderrocats per tal d'atorgar al temple la solitud que hauria tingut en l'època del fòrum romà.

Creat per ser vist frontalment, la Maison Carrée és un temple de planta rectangular, arquivat, hexàstil i d'ordre corinti, amb capitells decorats amb fulles d'acant. Com tots els temples romans, és pseudoperípter, les columnes adossades al mur de la cel·la perden la seva funció de suport.

Interiorment consta d'una pronaos o pòrtic i una cel·la. Tot el temple s'aixeca damunt d'un alt basament o pòdium, amb una gran escalinata a la part anterior. A més, consta d'una coberta a dues aigües, arquivat amb tres registres, us fris decorat amb motius florals i un frontó sense cap tipus de decoració escultòrica.

c) Resumiu-ne el significat i la funció.

Significat

El temple fou erigit per honorar les divinitats romanes, l'emperador August i la seva família, concretament els seus dos néts i fills de la seva filla Júlia i d'Agripa: Gai i Luci Cèsar.

Funció

La Maison Carrée és considerat un símbol de la romanització, un símbol de les preferències de l'aristocràcia provincial i de la seva submissió als models romans.

August va voler romanitzar tot el seu imperi, i una forma de fer-ho era construint tot tipus d'edificis: temples, aqüeductes, arcs de triomf, teatres, amfiteatres... D'aquesta forma va voler cohesionar les diferents províncies de l'imperi que ell havia inaugurat.

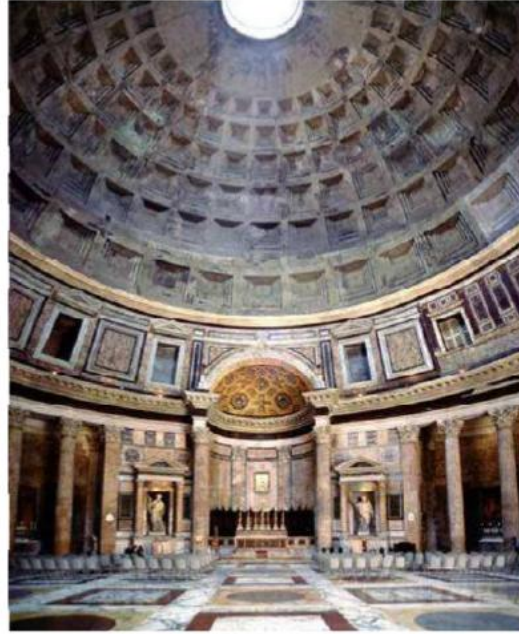
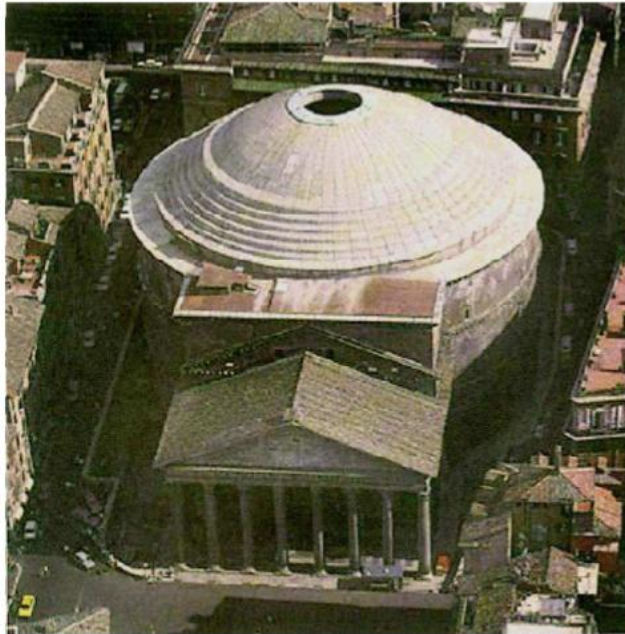
També era una forma d'impresionar els pobles conquerits, un hàbil instrument de propaganda per demostrar la força i la grandesa dels seus nous amos.

Per finalitzar hem de saber que, durant l'època medieval, la Maison Carrée va ser convertit en església, però actualment és usat com a museu.

El Panteó (possible opció B)

fet per en Marc Martínez de 2n de Batxillerat 2009

- a) Situa l'obra en el seu espai cronològic, històric i cultural. (1 punt)
- b) A quin estil pertany. Enumera cinc característiques d'aquest estil. (1 punt)
- c) Anàlisi formal i estructural. (1 punt)
- d) Simbologia, significat i funció. (1 punt)
- e) Contesta les cinc qüestions: (1 punt)

a. Situa l'obra en el seu espai cronològic, històric i cultural.

Construcció inicial d'Agripa per honorar totes les deïtats de l'Olimp. Agripa construeix un temple típicament romà, damunt un podi, de planta rectangular, octàstil amb teulat a dos vessants. Aquest temple patí incendis i restauracions fins que l'emperador Adrià, entre els anys 118 i 125, construeix el nou Panteó. No se sap qui va ser exactament l'arquitecte, però es creu que podria ser Apol·lodor de Damasc.

Marcus Vipsanius Agrippa (63 aC – 12 aC) va ser important per les seves tasques militars i polítiques, i per impulsar construccions que van atorgar una gran bellesa artística a Roma. Va mantenir una molt bona relació amb l'emperador Octavi August, i es creu que l'origen d'aquesta amistat neix quan els dos van formar part de l'exèrcit de Juli Cèsar. Més tard, el setembre de l'any 45 aC, Octavi és nomenat hereu de Juli Cèsar i l'envia a l'Acadèmia d'Apolònia a la ciutat d'Il·líria. Agripa l'acompanya i, a poc a poc, s'enforteix la seva relació. Amb la mort de Juli Cèsar, Octavi, acompanyat d'Agripa i Mecenas, va a Roma a reclamar l'herència de Cèsar. D'aquesta forma, ells dos passaran a col·laborar de manera molt propera en el govern i en la política d'Octavi August.

Durant més de 30 anys, Agripa col·laborà i guanyà molta experiència militar i política. Militarment va recolzar Octavi en moltes guerres i conflictes, i políticament va exercir com el seu substituït en alguns moments, ja fos per malalties o per trobar-se fora de Roma. A més a més, Agripa va participar com a arquitecte en molts importants emplaçaments de ciutats de l'imperi romà. Com a arquitecte posseeix les realitzacions més característiques del moment històric, i les obres, la gran majoria de caràcter civil, no van ser només realitzades a la metròpolis, sinó també en moltes colònies de les quals ell va ser fundador o patró. Cal destacar el teatre de Mèrida però és, sens dubte, a Roma i amb el Panteó, on la seva figura com a arquitecte quedarà reflectida eternament.

Adrià (Publius Aelius Traianus Hadrianus), tercer emperador de la dinastia antonina, governà entre el 117 i el 138. Era cosí del seu antecessor Trajà i també, com Trajà, pertanyia a una família senatorial de la Bètica. Més pacifista que el seu predecessor, renuncià a les campanyes de conquesta i es dedicà a enfortir i a fer més segures les fronteres de l'imperi. Des del punt de vista arquitectònic, l'obra més important construïda en el seu mandat fou el nou Panteó. En construir-lo va canviar l'orientació respecte al Panteó precedent, va col·locar la façana principal al nord i va construir una plaça porticada per tal que la façana de l'edifici ressaltés.

b) A quin estil pertany. Enumera cinc característiques d'aquest estil.

Estil romà, Alt imperi, època imperial dels Antonins.

Principals característiques de l'estil:

NOVA CONCEPCIÓ ESTÈTICA

Des d'un punt de vista cultural i filosòfic, cal remarcar el pas del platonisme hel·lènic a l'aristotelisme a Roma, de l'abstracció i de l'idealisme utòpic es passa al que és sensible, concret i pràctic. Aquest canvi filosòfic desembocarà en un canvi radical en la concepció estètica de l'art.

ARQUITECTURA VOLTADA

Partint de la concepció estàtica pròpia de l'arquitectura arquitravada grega, l'arquitectura dels romans guanya en dinamisme. El sistema arquitravat grec dona pas a un sistema constructiu voltat, basat en l'arc de mig punt, la volta de canó, la volta d'aresta i la cúpula semiesfèrica.

NOUS MATERIALS CONSTRUCTIUS

Creem nous materials constructius com el maó cuit al forn i el morter o formigó (*opus caementicium*).

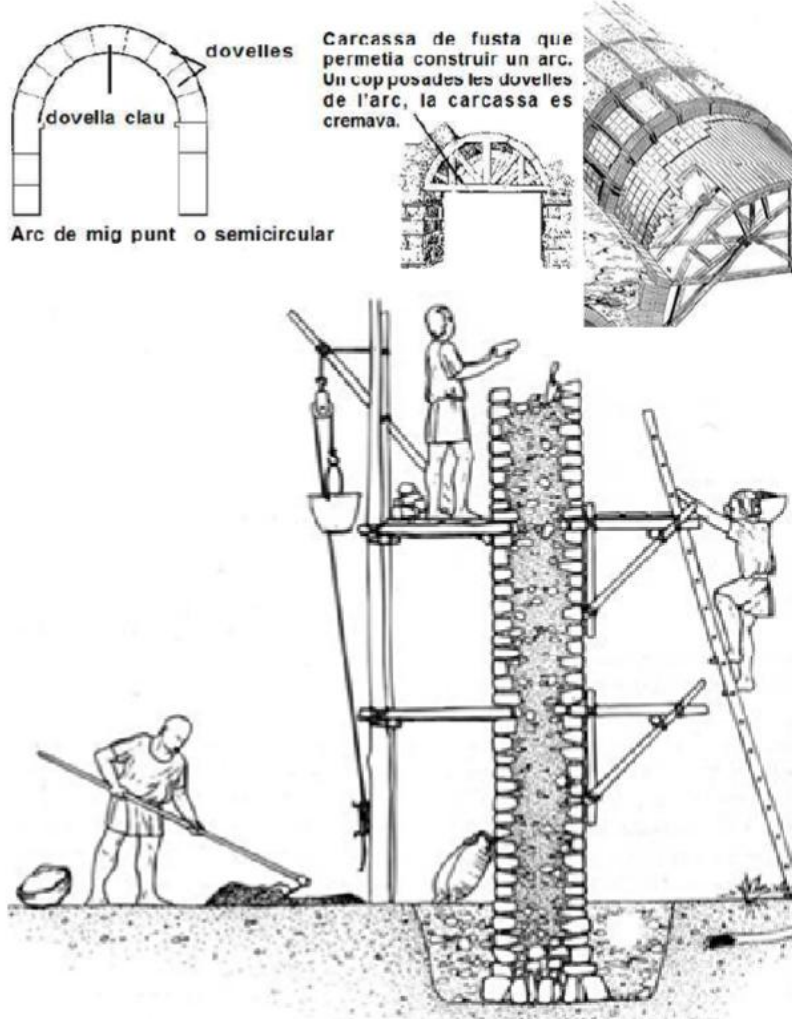
El morter s'elabora partint d'un encofrat de fusta on es tirava calç, sorra i pedres petites. A la base s'hi utilitzaven pedres més pesants, i més lleugeres a mesura que creixien les parets. A les cúpules s'utilitzaven pedres poc pesants com, per exemple, la pedra tosca. El morter l'utilitzarà des del s. II aC. És mal·leable i es podrà utilitzar en projectes enormes.

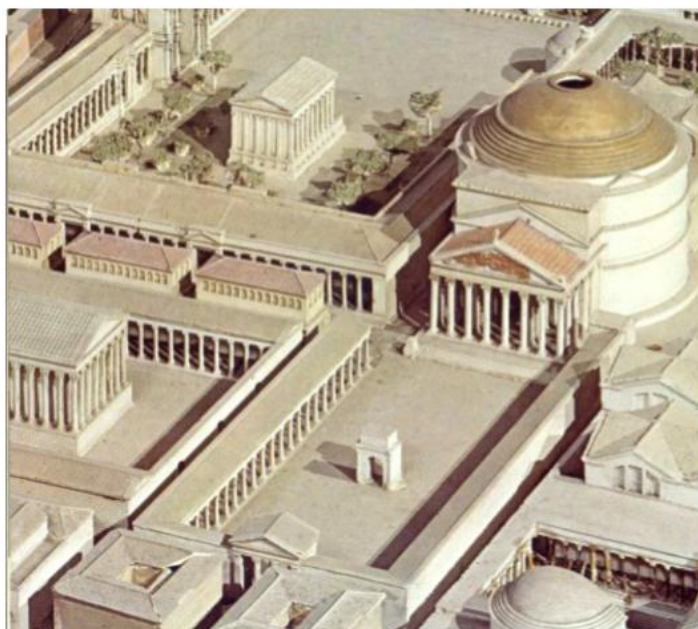
NOVA CONCEPCIÓ ESPACIAL

Els grecs projectaven els seus edificis en funció de les diferents perspectives en què es podien veure, cosa que els portà de vegades a modificar mesures i aparences (el cas del Partenó). En canvi, l'art romà, a diferència del grec, concep l'espai com una cosa més interna, en què l'individu s'hi senti submergit.

COLOSSALISME I MONUMENTALITAT

L'home deixa de ser la mesura de totes les coses, fet que es veu en la grandiositat i la monumentalitat de les obres romanes. L'arquitectura romana és monumental i colossal, no només per l'espai que ocupa, sinó també pel seu significat. Aquesta idea de grandesa ve donada, a més a més, per la idea d'immortalitat de l'imperi, una manera de mostrar l'ordre i la permanència amb què regia la governació política.

c) Anàlisi formal i estructural.

Està situat al Camp de Mart a Roma. Antigament, davant del temple, hi havia una plaça amb peristil que n'emmarcava el pòrtic octàstil i simulava els laterals circulars. Actualment, aquesta plaça ha desaparegut, i el trobem en una plaça barroca presidida per un obelisc.

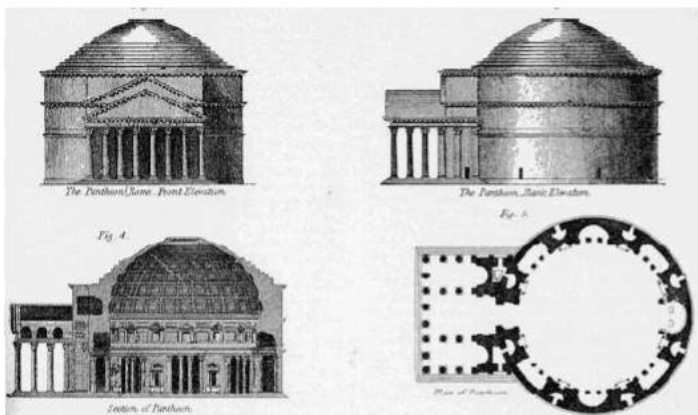
Queda estructurat amb tres cossos juxtaposats:

- Un porxo o pòrtic octàstil, rectangular i arquivat de 35 m d'amplada. Gegantines columnes de 18 m d'alçada de granit egipci amb base de marbre blanc i capitells corintis sostenen l'entaulament amb la inscripció *M·AGRIPPA·L·F·COS·TERTIUM·FECIT* (Marc Agripa, fill de Luci, cònsol per tercera vegada, [el] va construir). Tot el conjunt és coronat per un frontó triangular de pedra que presideix la façana.

Interiorment es divideix en tres naus. Les laterals donen accés a sengles absis i la central, més ampla, dóna accés a la naos.

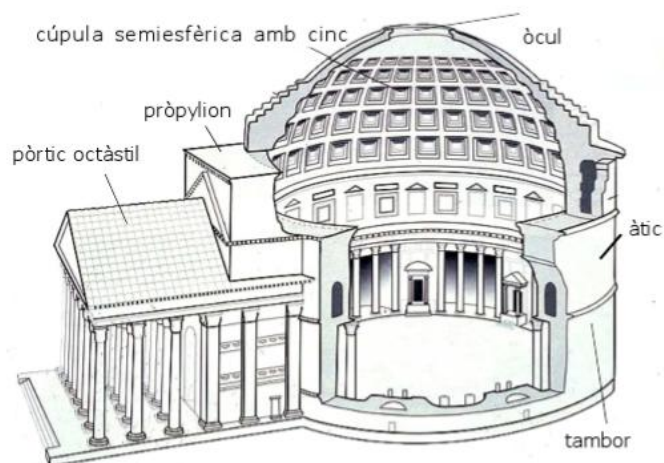
- Un cos intermedi (pròpylion) que connecta la pronaos amb la cel·la i dóna alçada exterior.

- Una naos o cel·la que imposa per la seva grandiositat. Està formada per un cilindre coronat amb una cúpula. L'espai interior del cilindre es troba dividit en el tambor i l'àtic sobre el qual s'assenta la cúpula semiesfèrica. La sustentació d'aquesta cúpula fou l'obra mestra de l'enginyeria romana, que porta els materials emprats fins al límit de la resistència. La cúpula, de 43,20 m, es caracteritza pels cassetons distribuïts en cinc fileres de 28 cassetons cada filera. Una obertura circular, l'òcul, de 8,92 m, al centre de la cúpula, inunda de llum l'edifici i projecta a la paret un centre mòbil de llum solar. Està protegit per làmines d'alabastre.

Materials emprats

Per construir la cúpula es van haver de portar els materials al límit de la seva resistència. A la cel·la circular hi ha una combinació de totxana, morter i un tipus de pedra diferent per a cada pis: pedra dura al primer, calcària al segon i pedra tosca o volcànica al tercer. Així, el pes va disminuint gradualment. Antigament, sembla que l'exterior es va recobrir de marbre i estuc. Així mateix la teulada estava coberta de teules de bronze, que el papa Urbà VII, en l'època barroca, va manar fondre per fer el Baldaquí de Sant Pere del Vaticà.

d. Simbologia, significat i funció

Simbologia

A l'antiguitat, l'esfera era considerada la figura geomètrica més perfecta: per això es creia que la volta celestial tenia forma esfèrica. En el seu interior hi ha una constant al·lusió a la cosmologia romana. Per

exemple, la cúpula està dividida en 5 cercles de 28 cassetons cadascun que simbolitzen els dies del mes lunar, però també es pot llegir com les 5 esferes concèntriques del sistema planetari antic, amb el sol al centre. A més a més, els nínxols que envolten la cel·la estaven dedicats als 5 planetes que els romans coneixien, a més del sol i la lluna, que són els dos focus de llum. La volta celeste representada per la cúpula en la qual l'òcul és l'element central que il·lumina, és fàcilment exportable a Roma, en aquells moments el «centre» de l'univers.

Altres elements simbòlics són la noció d'estabilitat que transmet l'edifici, que equival a la noció de seguretat que donava l'imperi romà en aquella època, a més de la riquesa de materials que els revesteixen, símbol de prosperitat. La monumentalitat i el colossalisme de l'edifici demostren la grandesa de l'imperi i la seva gran extensió territorial.

Significat

Temple dedicat a tots els déus. El seu interior és una al·lusió a la cosmologia romana.

El Panteó marca l'avenç tecnològic dels romans respecte dels grecs. La cúpula mostra el gran avenç tècnic i arquitectònic que van dur a terme els romans, tenint cura des de la dificultat estructural fins als materials idonis per poder, tècnicament, fer-la possible. Plasma la saviesa romana a l'hora de construir i d'enginyar un edifici.

El Panteó ha estat font d'inspiració d'obres posteriors, i molts arquitectes n'han admirat i copiat les enginyoses solucions. Trobem obres com la cúpula de Filippo Brunelleschi a Florència, la cúpula de Miquel Àngel al Vaticà i, amb una estructura diferent, la cúpula de Santa Sofia a l'antiga Constantinoble, l'actual Istanbul.

Funció

Funció religiosa

Es va construir com a temple de culte per totes les divinitats però, sobretot, les imperials, i també dedicat als emperadors divinitzats. Aquesta era una manera de glorificar indirectament l'emperador viu, és a dir, Adrià, a part de lloar els déus.

Les grans dimensions de l'edifici van permetre acollir gran nombre de fidels per a les cerimònies religioses i oficials.

Funció propagandística

Com moltes de les obres romanes, aquest colossal edifici reafirma la grandesa de l'imperi romà i n'encarna l'expansió territorial. És, d'alguna manera, una forma de fer una Roma més gran, i fer-la cada cop més el «centre de l'univers» del moment.

e. Contesta les cinc qüestions:

1. Quina afirmació sobre l'obra del Panteó no és certa?

- a. L'interès se centra en l'espai intern.
- b. L'interior descriu una esfera perfecta.
- c. A l'interior diversos nínxols albergaven els difunts.**
- d. La construcció és feta fonamentalment amb maons i morter.

2. Quina és la definició correcta de «morter»?

- a. Mena de formigó utilitzat en les construccions.**
- b. Batalla naval simulada que se celebrava a l'amfiteatre.
- c. Sarcòfag.
- d. Espai central d'una ciutat romana.

3. Relaciona cada característica amb el sistema arquitectònic arquivat, o bé amb el sistema arquitectònic voltat. Quina és la sèrie correcta?

SISTEMA CONSTRUCTIU

- a) Arquitectura voltada.
- b) Arquitectura arquivada.

CARACTERÍSTIQUES

- 1. Es basa en elements verticals que suporten elements horitzontals.
- 2. Permet cobrir grans superfícies.
- 3. És el sistema més elemental en arquitectura.

4. Els romans l'utilitzaven en combinació amb materials flexibles com el morter i els maons.
5. Es desenvolupa a partir de l'arc.
6. L'espai intern és reduït o bé està compartimentat.

1b, 2a, 3b, 4a, 5a, 6b

1a, 2a, 3b, 4b, 5a, 6b

1b, 2a, 3b, 4b, 5a, 6b

1b, 2a, 3b, 4a, 5b, 6a

4. Relaciona cada edifici de l'època romana amb la funció a què està destinat. Quina és la sèrie correcta?

EDIFICI

- A. Teatre.
- B. Anfiteatre.
- C. Circ.
- D. Basílica.
- E. Cúria.
- F. Temple.

FUNCIÓ

1. S'hi veneraven els déus i deesses.
2. S'hi feien carreres de quàdrigues.
3. S'hi celebraven reunions i transaccions comercials.
4. S'hi feien espectacles teatrals.
5. S'hi feien lluites entre gladiadors i amb feres.
6. S'hi reunia el govern municipal.

A4, B3, C2, D1, E6, F5

A4, B5, C2, D3, E6, F1

A4, B3, C2, D5, E6, F1

A2, B1, C3, D6, E4, F5

5. L'arquitectura romana va constituir un precedent de les següents etapes arquitectòniques. Quina és la sèrie correcta?
 1. L'arquitectura grega.
 2. L'arquitectura romànica.

- 3. L'arquitectura bizantina.
- 4. L'arquitectura gòtica.

1, 2

2, 3

3, 4

1, 4

El Colosseu– Amfiteatre flavi (opció A)

fet per en Sergi Ducet i en Marc Martínez de 2n de Batxillerat 2009

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)**
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriviu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)**
- Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)**

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

El Colosseu de Roma representa l'amfiteatre per excel·lència. És l'edifici d'oci, civil, públic, trencador i genuïnament romà.

Va ser edificat per ordre del primer emperador de la dinastia Flàvia Vespecià l'any 72 dC i va ser inaugurat pel seu fill Tit l'any 81 dC. Tit morirà, i el seu germà Domicià, que el substituirà en el poder, afegirà l'últim nivell o àtic. Tota la dinastia Flàvia està implicada en la construcció del Colosseu i, per aquest motiu, també se l'anomena Amfiteatre Flavi.

La història antiga de Roma (753 aC – 476 dC, data de caiguda de l'Imperi Romà d'Occident) es divideix en tres etapes: Monarquia (753 aC – 509 aC), República (509 aC – 31 aC) i Imperi (31 aC – 476 dC).

El Colosseu va ser edificat durant l'època imperial; caracteritzada per la pèrdua de funcions del senat i l'augment del poder en mans d'un sol home que, directament o indirectament, serà el cap de l'Imperi.

L'època imperial es divideix entre l'Alt Imperi (segles I aC – II dC) i el Baix Imperi (segle III dC). Aquest últim caracteritzat per la divisió i la decadència romana.

L'obra en qüestió es troba en l'època de l'Alt Imperi i, concretament, en els temps de la dinastia Flàvia.

Neró representà l'últim emperador de la dinastia Juli-Clàudia, i durant el seu mandat va saquejar les arques de l'Imperi i va cremar la ciutat de Roma. Després es va suïcidar clavant-se una daga.

Vespecià (68 dC – 79 dC) va ser el primer emperador Flavi. Arriba al poder gràcies a l'èxit de les seves campanyes a les guerres de l'Orient Mitjà. Amb Neró mort, deixarà les campanyes al seu fill Tit i, amb el suport de la majoria del poble romà, es convertirà en emperador. Es va veure obligat a encarregar-se de restablir l'ordre i el poder a tot l'Imperi en general i, concretament, a Roma després del mandat de Neró.

Abans de l'any 68, Roma era una de les poques ciutats que encara tenien amfiteatre de fusta, i després de l'incendi no en va quedar res. Vespecià necessita guanyar-se la confiança del poble: farà construir el Colosseu per utilitzar-lo com a campanya propagandística, i amb l'objectiu que el poble tornés a confiar en la política, en ell i en la seva dinastia.

Tit (79-81) substituirà el seu pare després de saquejar la ciutat de Jerusalem en les seves campanyes a Orient. El poble romà li tenia recel perquè semblava que els déus anessin contra el seu mandat, ja que el volcà Vesuvi entrà en erupció soterrant les ciutats de Pompeia i Herculà, i Roma tornà a patir un incendi.

Tit tenia el poble i «els déus» en contra, i únicament el podia salvar la inauguració del Colosseu. L'any 80, Tit l'inaugurarà i salvarà, així, el seu mandat. A més, declararà 102 dies de festa a Roma i anunciarà espectacles permanents al gran amfiteatre.

Amb la mort prematura de Tit, el seu germà Domicià (81-96) agafarà el relleu com a cap de l'Imperi. És l'època de la colonització de la Britània i la fortificació de la frontera amb Germània. Després d'aquestes campanyes, entre altres coses, afegirà un últim pis al Colosseu.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art clàssic, Roma, època imperial, Alt Imperi, dinastia Flàvia.

Elements més importants de l'estil:

NOVA CONCEPCIÓ ESPACIAL

Es produeix un canvi radical en la concepció estètica de l'art: del platonisme hel·lènic es passa a l'aristotelisme a Roma, de l'abstracció i l'idealisme utòpic es passa al que és sensible, concret i pràctic. Si els grecs eren artistes del plaer de contemplació, els romans són enginyers que fan obres d'art. El Colosseu o Amfiteatre Flavi, per exemple, demostra la complexitat arquitectònica de l'art romà.

Els romans són funcionals i pràctics, són grans admiradors i copiadors de l'art grec, però són funcionals i pràctics, i la raó i la bellesa grega no els interessa. Ells aprecien la «poesia» de l'art grec, la bellesa visual.

Els grecs projectaven els seus edificis en funció de les diferents perspectives en què es podien veure, la qual cosa els portà, de vegades, a modificar mesures i aparences (el cas del Partenó). En canvi, l'art romà, a diferència del grec, concep l'espai com una cosa més interna, en què l'individu s'hi sent submergit. Són creadors d'espais.

ARQUITECTURA VOLTADA

Partint de la concepció estàtica pròpia, l'arquitectura arxivada grega i l'arquitectura dels romans guanya en dinamisme, on es fonen els sistemes arxivats grecs amb noves alternatives com l'arc, la volta i la cúpula, es a dir, la construcció voltada.

Els romans utilitzen els arcs de mig punt i quant a les cobertes, trobem la introducció de la volta de canó, la d'aresta i la cúpula semiesfèrica o de mitja taronja.

Aquestes innovacions demanen nous materials, menys pesants que el marbre grec: el morter o formigó i el maó.

NOVES TÈCNIQUES CONSTRUCTIVES

El morter s'elabora partint d'un encofrat de fusta on es tirava calç, sorra i pedres petites. A la base s'utilitzaven pedres més pesants, i més lleugeres a mesura que creixien les parets. A les cúpules s'utilitzaven pedres poc pesants com, per exemple, la pedra tosca. El morter l'utilitzaran des del segle II aC. És mal·leable i es podria utilitzar en projectes enormes. El maó, en canvi, derivat de la tova, no serà utilitzat fins abans de la primera meitat del segle I aC i no se n'interromprà l'ús fins a finals de l'imperi.

A diferència dels grecs, que necessiten els pendents de les muntanyes per inclinar la càvea, els romans, gràcies a les noves tècniques constructives i nous materials, podien construir un teatre, un amfiteatre o un circ enmig d'una esplanada.

LLIURE UTILITZACIÓ DELS DIFERENTS ORDRES ARQUITECTÒNICS

L'altre aspecte destacable de l'art romà és la lliure utilització que fan dels diferents ordres grecs, perquè n'allarguen les proporcions o, fins i tot, perquè sobreposen diferents ordres, un a cada planta (un exemple n'és el Colosseu). No obstant això, ells utilitzaran dos ordres més: el toscà i el compost. El toscà, que és d'origen etrusc i que ve a ser una variant de l'ordre dòric, amb base simple i fust llis i, el compost, caracteritzat per un capitell mescla de les volutes jòniques i de les fulles d'acant corínties.

MONUMENTALITAT, COLOSSALISME

L'arquitectura romana es caracteritza per la monumentalitat i el colossalisme dels edificis. No només per l'espai que ocupen sinó també pel seu significat. Aquesta idea de grandesa ve donada, a més a més, per la idea d'immortalitat de l'Imperi, una manera de mostrar l'ordre i la permanència amb què regia la governació política.

PÈRDUA D'IMPORTÀNCIA DE L'ARTISTA

En les obres romanes no és important l'arquitecte o l'autor: és més una propaganda, un art de l'Estat. D'aquesta forma, la firma es difumina i perd importància.

ESTRUCTURA I ESPAIS

S'aixeca a Roma, situat al llac dessecat de l'antiga Casa Daurada de Neró. El seu precedent era l'amfiteatre d'Estàvil·la Taure; fet de fusta l'any 29 aC i destruït per un incendi. Ha estat considerat l'edifici més complex que ha existit fins ara pel que fa a la història de

l'art, tot i que, avui en dia, no el trobem en gaire bon estat a causa que, en l'època barroca, n'extragueren les pedres que formaven la construcció per tal de construir palaus i edificacions religioses, a més a més del deteriorament causat pel pas del temps.

Va ser anomenat Colosseu per l'existència d'una colossal estàtua de Neró, que estava ubicada al seu costat, i que no ha arribat als nostres dies.

Espai exterior

És un edifici de morter cobert de maó i revestit de marbre, tova i pedra. És de planta el·lipsoidal de 187 x 155 m amb una façana correguda al llarg del perímetre de l'edifici.

Exteriorment consta de quatre pisos o nivells. Es basa en una construcció arquivada i voltada als tres primers pisos. Des de l'exterior s'hi aprecia la utilització de l'arc de mig punt sobre pilars gruixuts i columnes adossades de diferents ordres arquitectònics, amb una finalitat més decorativa, que sostenen un entaulament (arquitrau, fris i cornisa) que fixa el límit de cada un dels diferents nivells. El quart nivell o àtic, una estructura massissa, afegit posteriorment per l'emperador Domicià, és format per una paret seguida amb pilastres corínties, finestres rectangulars i escuts de bronze daurat.

En el primer nivell o planta baixa, d'ordre dòric-toscà, hi ha 80 accessos, a partir dels quals es distribuïa el públic a les escales i a les galeries que conduïen a la càvea. El segon nivell és d'ordre jònic i el tercer, corinti. Escultures de dignataris, mecenes de l'obra i emperadors, presidien el bell mig dels arcs d'aquest segon i tercer nivell.

Dos-cents quaranta màstils de fusta a la part superior permetien fixar un velarium, amb l'objectiu de protegir de les inclemències meteorològiques les més de 50.000 persones que assistien als espectacles. Aquest es muntava a partir d'un sistema de politges que el tensaven i el destensaven.

Espai interior

Interiorment configurava una graderia o càvea envoltant l'arena oval de 74 x 46 m, que era el lloc on es feien les celebracions.

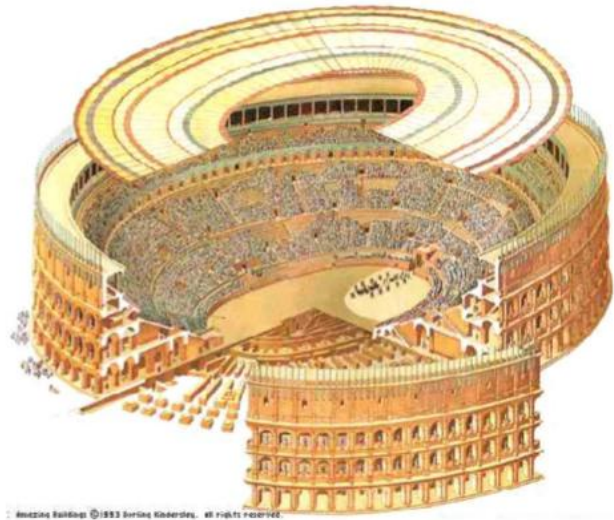
La càvea es recolza damunt la façana mitjançant un sistema esglaonat de galeries amb voltes que van equilibrant els pesos. La zona més feble, el mur superior, tenia els seients de fusta. Aquest és el motiu constructiu que fa que tot l'edifici sigui de pedra excepte les voltes i el mur superior, que són de formigó.

La distribució dels espectadors en l'amfiteatre era un reflex de la societat romana i de la seva jerarquia on cadascú ocupava l'espai segons la seva categoria social.

Sota la càvea, en el subsòl de l'edificació, hi ha un sistema laberíntic i complex de fosses per a les bèsties dels espectacles, passadissos, corredors voltats, cambres per als gladiadors, per als materials, etc.

Les ferres, allotjades en cambres, eren transportades a l'arena a través de quatre ascensors que funcionaven a partir d'un sistema manual de politges.

S'ha de saber que tot aquest soterrani va ser construït després de tenir lloc l'única naumàquia que se celebrà en el Colosseu. Cal dir que, per a la realització d'aquesta naumàquia, s'instal·là un sistema impermeabilitzat de conducció d'aigua, és a dir, que tots els aqüeductes de Roma eren canalitzats cap al Colosseu per tal de poder inundar d'aigua (1,5 m de profunditat) l'arena i poder celebrar la batalla naval.

c. Resumiu-ne el significat i la funció.

Significat

La idea constructiva de l'amfiteatre neix de la unió de dos teatres per la part de l'escena. L'amfiteatre és una edificació de caràcter públic, on s'oferien espectacles de lluites de gladiadors i feres, escenificacions de mites i, en alguns casos, es feien batalles navals o naomàquia. Juntament amb el teatre i el circ, són les tres principals edificacions d'oci, dedicades a l'espectacle, del món romà.

Els teatres eren edificis on es feien representacions dramàtiques. Com que en els espectacles romans el cor no existia, l'orquestra es reduïa a un espai semicircular.

Els circs eren rectangulars i allargats, amb grades al voltant i arrodonits pels extrems. A l'arena, dividida longitudinalment per la *splina*, principalment es feien carreres de cavalls i carros (quàdrigues).

L'amfiteatre de Pompeia, edificat l'any 70 aC, és l'amfiteatre més antic del món romà.

LLUITA DE GLADIADORS

En aquells temps eren aquestes lluites a mort les que acceleraven el pols del públic romà. A l'endemà de les baralles, tot el poble parlava de les batalles del dia anterior.

En aquestes lluites hi havia una sèrie de normes estrictes i àrbitres per a cada combat. Els lluitadors podien enfrontar-se entre si un contra un, en parelles o en grups. En començar l'espectacle, desfilaven fent una volta al recinte i, en arribar a la tribuna on es trobava l'emperador, li dirigien aquesta salutació: *Ave, Cæsar, morituri te salutant* (Cèsar, els que es disposen a morir et saluden).

Els gladiadors eren reclutats fonamentalment entre:

- Condemnats a mort o a treballs forçats. Aquests podien redimir-se de la pena i recuperar la llibertat al cap de tres anys si el seu comportament a l'arena els feia creditors d'un premi com aquell.
- Homes lliures, amants de sensacions fortes, que se sentien atrets per la popularitat o que veïen en aquesta professió una manera de sortir de la seva misèria.

La seva formació era en una escola de gladiadors. En inscriure's, presentaven jurament i un cop firmat el contracte, passaven unes proves duríssimes abans de ser admesos a l'escola.

El dia de la festa, els gladiadors, luxosament vestits, es dirigien a l'amfiteatre creuant la ciutat. Abans de sortir a l'arena, resaven a Nèmesi, deessa de l'oportunitat, la fortuna i la venjança.

Després de fer el simulacre amb armes de fusta, per donar el senyal del començament del combat es feia sonar un corn, i després de la batalla aferrissada, en el moment final del triomf, els vencedors preguntaven al públic si s'havia de matar el vençut o no. Si els espectadors entenien que mereixia el perdó, tancaven la mà aixecant el dit polze, i per decretar la seva mort assenyalaven amb el polze cap avall tot indicant que volien que anés a l'Hades.

Com a detall curiós, cal dir que un gladiador tenia el 90% de possibilitats de sobreviure en una lluita i que, per a cada combat guanyat, cobraven tants diners com un soldat ras tot un any.

LES VENACIONS

Com a complement de la lluita de gladiadors es va introduir un nou espectacle, la *venatio*, l'única constant de la qual era que sempre hi apareixien animals (com més estranys millor, amb la finalitat d'impressionar els espectadors). Les feres eren portades de diferents indrets de l'imperi tals com Àsia i el nord d'Àfrica. Al principi aquest espectacle s'oferia al matí, com a preludi dels combats de gladiadors i eren, més que res, una exhibició d'animals procedents dels indrets més remots. Al final es converteix en un espectacle per si mateix, un espectacle ple d'emocions fortes.

- Les lluites de feres. Rinoceronts contra hipopòtams, lleons enfrontats a tígres, tígres contra braus i totes les combinacions a què donava lloc la fantasia de l'organització. Per tal d'irritar-los, els cremaven amb torxes, els punxaven amb agullons, etc.
- L'enfrontament d'homes contra feres.
- Homes llançats a les feres. Era un càstig deshonorós, en principi reservat als desertors de l'exèrcit. Més tard es va estendre als esclaus condemnats a mort i quan van començar les persecucions religioses, els cristians van ser-ne les víctimes.

Funció

Glorifica l'emperador Vespecià i la dinastia Flàvia en general. Va ser edificat clarament per donar bona imatge de l'emperador. El poble romà, tot i que en la seva majoria estava a favor de Vespecià com a cap de l'Imperi, començava a desconfiar en la política després del regnat del boig Neró.

El Colosseu és un clar intent de recuperar la confiança dels romans. S'aixeca per onar una imatge benefactora i amb una clara intenció propagandística de la nova dinastia que arribava al poder. Era l'eina política més important, on es reunia i es controlava el poble romà. Un clar exemple del fet que es volien guanyar la confiança del poble era que no es cobrava l'entrada.

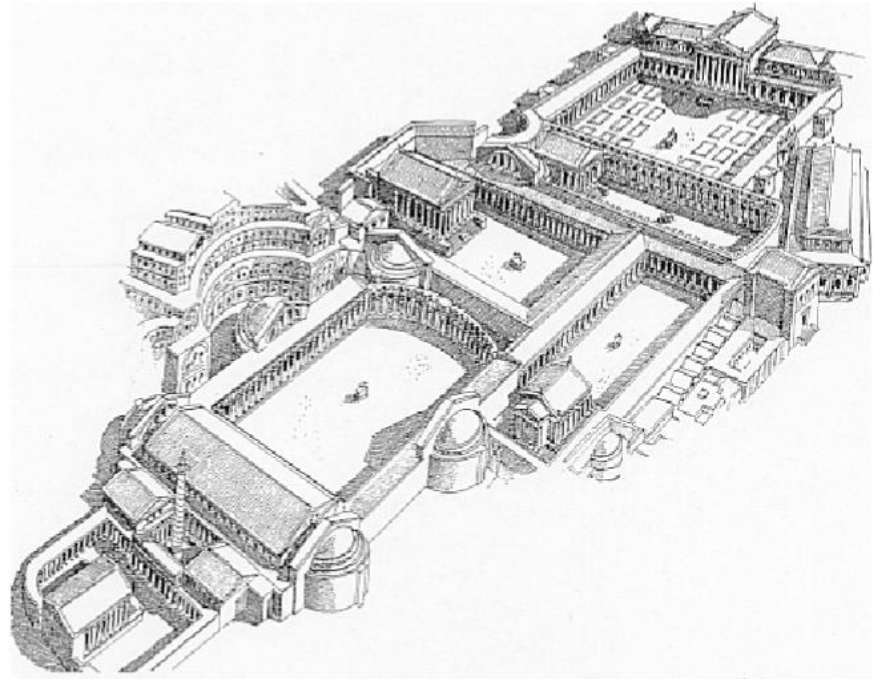
En aquest sentit, el Colosseu té una funció demagògica, perquè l'emperador el construeix pensat que, així, aconseguirà els favors i el suport del poble.

Altrament té la funció d'entretenir el públic romà amb aquests espectacles impressionants.

La Columna de Trajà (opció A)

feta, des d'un punt de vista escultòric, per l'Helena Gil i en Carles Marcos de 2n de Batxillerat

- a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

La Columna trajana fou construïda en l'època dels Antonins. Concretament, fou acabada l'any 114 quan Trajà dominava l'imperi. És una escultura grandiloqüent, important i destacada per la seva funció simbòlica i commemorativa, i pel seu impressionant relleu escultòric.

L'època romana és dividida en tres períodes: l'època monàrquica (del 753 al 509 aC), l'època republicana (del 509 al 39 aC) i l'època imperial (del 31 aC al 476).

Tot i que la història de la civilització romana és molt extensa, l'art romà es concentra bàsicament en l'època imperial.

L'imperi es divideix en dos períodes: l'Alt Imperi i el Baix Imperi. Entre els segles I i II és l'època de l'Alt Imperi i es concentren sis dinasties d'emperadors que tenen poder absolut. Per tant, les funcions del Senat són nul·les.

Els dos emperadors destacats en aquest període són: Trajà (96-117) pren August com a model i porta la legitimació militar del govern de l'imperi al seu zenit; i Adrià, successor de Trajà, fou el seu màxim col·laborador fins al dia de la seva mort; en el seu mandat renuncia a les campanyes de conquesta i es dedica a enfortir i fer més segures les fronteres de l'Imperi.

Marc Ulpi Trajà fou el primer emperador romà procedent d'Hispania, concretament de les contrades del sud a la província Bètica, el que avui en dia és la ciutat de Sevilla. Va protagonitzar grans campanyes militars que van engrandir l'Imperi. La més destacada fou la campanya contra la Dàcia. Això va proporcionar abundants recursos per dur a terme l'ambiciosa política d'obres públiques de l'emperador.

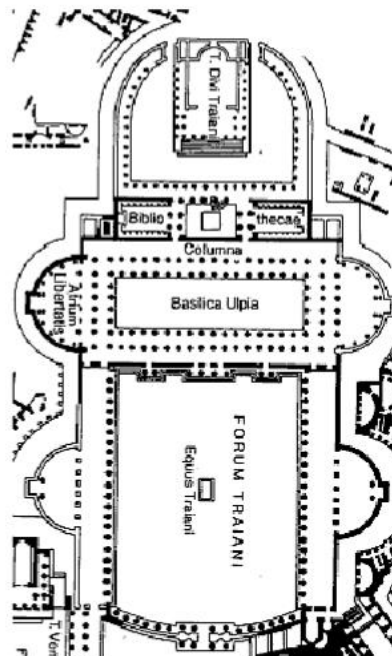
Entre viatges i guerres, Trajà es va passar la major part del seu regnat fora de Roma, tot i que hi deixà empremta amb la construcció del seu immens Fòrum, el seu Mercat i, com no podia ser d'altra manera, la Columna, que encara avui commemora, amb la seva espectacular narració de relleus, les seves gestes.

EL FÒRUM DE TRAJÀ

Quan Trajà s'alça amb el poder de l'Imperi, Roma, la seva capital, té un seguit de Fòrums Imperials que commemoraven els que havien estat els seus governants d'antany (fòrum de Juli Cèsar, fòrum d'August, fòrum de Domicià).

El Fòrum de Trajà fou construït amb el botí aconseguit per la conquesta de la Dàcia. Per tal de bastir aquest complex monumental, fou necessari dur a terme una important obra de rebaixament de terres amb l'objectiu d'eliminar el pendent dels dos turons (Quirinale i Capitolí) que tancaven la vall dels Fòrums Imperials vers el Camp de Mart. En commemoració d'aquests 40 metres que es van derruir, es va alçar la Columna, que assenyalava el punt d'altitud que abans havia dividit la ciutat.

Els fòrums, places rectangulars, feien la funció de ser el punt de reunió del poble i configuraven el centre polític, religiós, sociològic i comercial d'una ciutat. El Fòrum de Trajà, un imponent espai, era presidit per una plaça porticada amb l'escultura equestre de l'emperador, símbol del seu poder. També s'hi trobava la gran Basílica Úlpia que era el lloc on s'administrava el poder judicial de la ciutat i també punt de reunió per als comerciants. Entremig de la biblioteca de llatí i de la biblioteca de grec es trobava la columna triomfal i, finalment, tancava el conjunt el temple al diví Trajà. Hem de destacar el gran Mercat de Trajà, situat al costat del fòrum, que va fer de Roma el centre de comerç més important de l'Imperi.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art romà, Alt Imperi, època imperial dels Antonins.

GRANDIOSITAT, MONUMENTALITAT

Un tret destacable de l'art grec és l'antropocentrisme (l'home com a eix de tot) i per això les obres arquitectòniques gregues eren fetes a mida de l'home. En canvi, els romans ho abandonen per donar més importància a la grandiositat, a la monumentalitat. Els romans pretenen impressionar amb les seves estructures.

ART AL SERVEI DELS INTERESSOS DE L'ESTAT

L'art romà és una glorificació de l'emperador i no pas una manera de transmetre els sentiments de l'artista (com es feia en l'art grec). L'art romà està sempre al servei dels interessos de l'Estat.

RETRAT

Una de les grans aportacions escultòriques del món romà és el retrat. Coneixem un gran nombre de romans gràcies als retrats. Milers i milers de romans es feien retratar per escultors. El retrat romà fou eminentment realista, ja que tracta d'immortalitzar una persona concreta i determinada, i no es limità a les grans personalitats. Tothom més o menys adinerat es féu retratar.

Els retrats romans foren policromats fins al segle II. En imposar-se la monocromia, s'inicia el costum de foradar la part de la pupil·la.

RELLEU

El relleu és l'altra manifestació més important de l'escultura grega. Hem de destacar el seu aspecte narratiu que permet d'explicar una escena amb la fórmula del relleu continu, amb diversos episodis que permeten de narrar un fet. Aquest aspecte narratiu reflecteix l'interès dels romans per la història i per la glorificació del passat.

Temples, edificacions públiques i, sobretot, els grans monuments commemoratius eren coberts de relleus.

ESCULTURA SUBORDINADA A L'ESPAI ARQUITECTÒNIC

L'escultura romana es troba generalment subordinada a l'espai arquitectònic. Els monuments públics fan la funció de marc per a aquelles escultures de personatges importants. Un exemple és el Colosseu, ja que cada arc de mig punt del primer i del segon pis emmarcava una escultura com si fos una galeria d'imatges escultòriques, tot i que una altra funció és la de representar moments gloriosos de l'Imperi. Un exemple és la Columna de Trajà.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

Únic monument intacte del fòrum de Trajà.

És una columna cilíndrica, de marbre de Carrara, de 40 m d'alçada i 4 m de diàmetre. S'aixeca damunt un pedestal en forma de dau i era coronada originàriament per l'escultura del propi Trajà que, al segle XVI, fou substituïda per l'estàtua de Sant Pere.

El fust, de cent peus romans, 29,78 m, està format per dotze tambors que expliquen a manera de faixa continuada tots els fets d'armes i episodis principals de la guerra a la Dàcia, territori que actualment correspon a Romania. En aquesta cinta helicoidal de 200 m es narren les dues campanyes victorioses que va emprendre Trajà contra els dacis. La meitat inferior n'il·lustra la primera guerra (101-103), i la superior, la segona (107-108). Les dues seccions estan separades per la figura de la deessa Victòria col·locada entre dos trofeus.

Aquesta narració bèl·lica ha estat descrita com una pel·lícula de l'Antiguitat. Hi podem trobar 155 escenes amb més de 2.500 figures. Entre totes aquestes escenes, l'emperador Trajà apareix representat unes 70 vegades i sempre amb una grandària superior a la resta de figures.

Les escenes d'un gran naturalisme mostren acuradament les vestimentes de la legió, les tècniques militars, les armes i les maquinàries emprades. És una valuosa informació sobre l'exèrcit romà.

Notable és la representació del sentiment i les expressions que mostren els rostres de les figures. El dolor i la desesperació dels vençuts contrasta amb l'aplom dels vencedors.

Important és la il·lusió espacial de profunditat, aconseguida per la juxtaposició de plans, per la superposició de figures, pels diferents volums i grandàries dels personatges, i reforçats per l'efecte lumínic dels claroscurs.

Per últim cal assenyalar que la Columna trajana es trobava entre les dues biblioteques (la de llatí i la de grec) i que el suport de l'escriptura en aquells moments eren «rotulus», que vol dir «cilindre», papirs que es conservaven enrotllats. Per tant, la columna recordava aquests manuscrits il·lustrats i despleats. Fins i tot s'ha arribat a dir que la Columna de Trajà podia ser la transcripció iconogràfica de desapareguts «Comentaris sobre les guerres dàcies», obra en prosa anomenada *De bello Dacico*.

Significat

La Columna trajana és una columna triomfal, és a dir, un monument construït per commemorar un esdeveniment i, en aquest cas, per commemorar les gestes de l'emperador a la Dàcia.

Les columnes triomfals, juntament amb els arcs de triomf, conformen els monuments commemoratius del món romà.

Funció

Una funció de la Columna és la d'assenyalar els 40 m d'excavació que van tenir lloc per tal d'unir les dues àrees monumentals de la ciutat separades en aquell moment pels relleus dels turons del Quirinale i el Capitoli.

La següent inscripció es troba al basament de la Columna:

SENATVS · POPVLVSQVE · ROMANVS
 IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE
 TRAIANO · AVG · GERM · DACICO · PONTIF
 MAXIMO · TRIB · POT · XVII · IMP · VI · COS · VI · P · P
 AD · DECLARANDVM · QUANTAE · ALTITVDINIS
 MONS · ET · LOCVS · TANT<...>IBVS · SIT · EGESTVS

El Senat i el poble romà a l'emperador Cèsar Nerva Trajà August Germànic Dacic, fill del diví Nerva, pontífex màxim, tribú per desenesíptima vegada, emperador per sisena vegada, cònsol per sisena vegada, pare de la pàtria, per mostrar l'alçada a què arribava el turó i el lloc ara destruïts per a obres com aquesta.

L'altra funció és de cambra mortuòria per guardar l'urna cinerària de l'emperador i la seva esposa. Després de la mort sobtada de Trajà, el 117, el Senat va votar que les seves cendres fossin col·locades dins d'una urna d'or a la base de la Columna.

Per últim, la funció més important és la commemorativa dels fets més destacats de la carrera militar de Trajà; de les dues campanyes militars amb l'annexió de Dàcia, l'any 108, com a província de l'Imperi.

Els aqüeductes (aquae ductus) (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar-ne la vostra descripció. (2,5 punts)
- c) Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

Roma, al llarg dels segles, va desenvolupar un ampli programa d'obres públiques. Va crear una extensa xarxa de carreteres, moltes de les quals encara avui perviuen; també es van edificar construccions per a l'oci, com teatres, amfiteatres o circs. I finalment, la higiene pública de les ciutats va ser atesa per mitjà de la construcció de xarxes de clavegueram, termes i aqüeductes que abastien d'aigua corrent a les poblacions.

La romana és la primera gran civilització occidental que desenvolupa una enginyeria hidràulica. Les cases no tenien aigua corrent, excepte les domus, però cada illa de cases solia disposar d'una font pública. A més, en qualsevol ciutat s'havien construït diverses termes i s'havien de regar els jardins. Per tant, una ciutat romana necessitava un subministrament d'aigua molt abundant, regular i segur, que no garantien els sistemes tradicionals (pous, cisternes i fonts naturals).

L'aigua era desviada dels rius o de les fonts de les muntanyes a una canalització consistent en una galeria coberta amb el fons impermeabilitzat per un arrebossat de morter. L'aqüeducte baixava en pendent suau i progressiu, tot superant els obstacles naturals (muntanyes o valls) amb perforacions a la roca o amb grans construccions en fileres d'arcs sobreposades. En arribar a la ciutat anava a parar a una torre d'aigua (castellum aquae), on l'aigua es filtrava d'impureses i des d'on es distribuïa en tres receptacles: un per a les fonts públiques, un altre per a les termes i un tercer per a les cases privades.

Era fonamental una bona topografia a l'hora de dur a terme les grans obres d'enginyeria civil romanes. Els espectaculars aqüeductes de l'antiga Roma no haurien estat possibles sense la gran feina d'una legió de topògrafs que mesuraren el terreny i en marcaren el traçat. Alguns dels aqüeductes romans van aconseguir longituds que, encara avui, resulten sorprenents.

- **Aqüeducte de les Ferreres** a Tàrraco, possiblement es construí durant el mandat de l'emperador August (63 aC a 14 dC).
- **Aqüeducte de Segòvia**, construït probablement entre la segona meitat del s. I i principis del II dC, en temps dels emperadors Vespasià i Trajà.
- **Pont du Gard**, al sud de França, fou probablement realitzat per Agripa, gendre d'August, al segle I dC.

- b) Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)

Obres públiques d'enginyeria de l'Art Romà, l'Alt Imperi.

HERÈNCIA ETRUSCA

Dels etruscos en van heretar l'arc i la volta com a elements constructius. L'arc, de mig punt, es va fer servir sobretot per a la construcció de ponts i aqüeductes.

GRANS ENGINYERS

Les calçades o vies romanes creuaven l'imperi en totes les direccions amb l'objectiu d'aconseguir la màxima velocitat de comunicació. Per elles, salvaven en línia recta tots els obstacles, sense aturar-se per res i per això, s'aixecaven nombrosos ponts. La via Augusta era l'eix de comunicació més important de Roma amb l'extrem occidental del seu Imperi. Travessava Catalunya, enllaçava les principals ciutats des del Pirineu fins a Tortosa i arribava fins a Cadis. A Catalunya, a més de la via Augusta, existia una altra via de comunicació important; la que s'iniciava a Tarragona i anava cap a Lleida, i la via secundària de Barcelona a Vic.

CREADORS D'ESPAIS FUNCIONALS I PRÀCTICS

A diferència dels grecs que són escultors d'espais, els romans són funcionals i pràctics; amb les obres públiques, com ara les calçades, els aqüeductes, i els ponts, amb els edificis públics de caràcter administratiu, d'esbarjo i d'espectacles; els principals són la cúria, les basíliques, les termes, els cirques, els teatres i els amfiteatres. I, per acabar, també cal destacar l'arquitectura domèstica amb les domus romanes dels ciutadans benestants.

MONUMENTALISME

Els romans construeixen a una escala molt més gran que els grecs. L'imperialisme de Roma necessita que l'arquitectura s'adapti a unes condicions, tant pràctiques com simbòliques, diferents de les de la polis grega. El monumentalisme romà no era religiós, com el dels egipcis, sinó que exaltava la grandesa del poble romà, sovint a través del culte a l'emperador.

Aqüeducte de les Ferreres

En època de la dominació romana, Tàrraco era la capital de la Hispània Citerior. L'emperador August li atorgà el títol de Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco.

Una de les preocupacions dels romans, donada la importància de Tàrraco, va ser la de construir una xarxa estable de subministrament d'aigua que en garantís un nivell adequat, i més tenint en compte que disposava d'un port al qual hi acudien molts vaixells a fer aiguada.

Tàrraco va disposar de dos aqüeductes que cobrien d'aigua la ciutat. L'un recollia l'aigua del riu Gaià, i un altre procedia del riu Francolí.

Aquest darrer se l'ha conegut amb el nom de l'Aqüeducte de les Ferreres, conegut popularment amb el nom de Pont del Diable. Es localitza prop de la CN-240 (Tarragona-Valls) a uns 3 quilòmetres del centre de la ciutat.

L'Aqüeducte de les Ferreres, formava part d'aquest conjunt de conduccions que abastien d'aigua l'antiga Tàrraco. No es disposen

de dades suficients fidedignes que permetin saber amb exactitud la data de la seva construcció, tot i que és possible que fos durant el mandat de l'emperador August (63 aC a 14 dC). La seva utilitat, però, va finalitzar a les acaballes del segle XVIII.

La seva longitud total era d'uns 15 km, la part més visible i espectacular del qual, el que ara entenem estrictament per aqüeducte, és l'obra que salva la vall del Francolí, o barranc dels Arcs.

Amb una llargada de 217 m i una alçada màxima de 27 m, està format per dos nivells, un d'inferior i un de superior. La part baixa es compon d' 11 arcs de 6,30 metres de llum i 5,70 d'alçada; l'alta està formada per un total de 25. L'Aqüeducte de les Ferreres va ser construït amb grans carreus (*opus quadratum*) encoixinats units en sec, procedents de pedreres properes al monument. Per la part superior passava la conducció de l'aigua i devia estar impermeabilitzat mitjançant un morter característic (*opus signinum*) que evitava les fuites de líquid.

L'any 1905 va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional i l'any 2000 fou declarat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO, com a part del conjunt arqueològic de Tàrraco.

Aqüeducte de Segòvia

És el millor aqüeducte que queda a Espanya i una de les obres d'art i enginyeria més grandioses del món romà. Construït probablement entre la segona meitat del s. I i principis del II dC, en temps dels emperadors Vepasià i Trajà. Té una longitud de 728 metres i 28,29

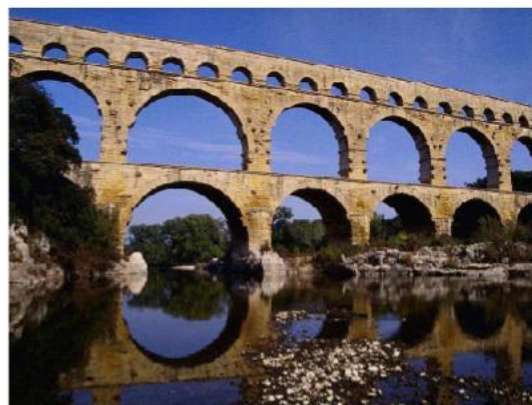
d'altura al punt més alt. Consta de 167 arcs amb doble arcada. Per a la seva construcció es van utilitzar 20.400 carreus de pedra units sense cap tipus d'argamassa. Fou declarat Patrimoni de la Humanitat des de 1985.

Pont du Gard

El Pont du Gard va ser construït al segle I aC. Té tres nivells i mesura 275 metres de llargària per uns 50 metres d'alçària. Probablement fou realitzat per Agripa, gendre d'August, al segle I d. C. El seu objectiu era traslladar aigua des d'Uzès fins a Nemausus(Nimes).

L'Aqüeducte dels Miracles de Mèrida

L'Aqüeducte dels Miracles de Mèrida amidava 830 metres, amb una altura de 25m. Encara subsisteixen alguns pilars i arcs de granit i maó que en combinar-se, proporcionen una agradable i curiosa impressió cromàtica.

c) Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

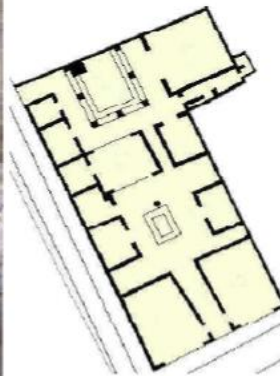
Funció

La seva funció era cobrir per un costat les necessitats fisiològiques i d'higiene i, per l'altra, la funció industrial, ornamental i lúdica. Fonts amb sortidors, estanys ornamentals, nimfeus, termes, etc. són nombrosos elements que demostraven el paper que tenia l'aigua per a la cultura romana.

Arquitectura domèstica: Casa del poeta tràgic a Pompeia

(opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)
- Resumiu-ne el significat i la funció. (1,5 punts)

a) Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

La ciutat romana de Pompeia, que s'alçava esplendorosa al bell mig de la badia de Nàpols, al Sud d'Itàlia, patí, l'any 79 dC, la devastadora erupció del Vesuvi que la deixà soterrada completament sota una pluja de cendres i pedra tosca. Coneixem aquella tragèdia per les cartes de Plini el Jove, en què relata els successos d'aquells dies.

En el moment de l'erupció, Pompeia estava habitada per uns 10.000 habitants i ocupa un territori d'unes 66 hectàrees. Era una ciutat bulliciosa, plena de places i mercats, de carrers arrenyerats, de *domus* i *insulae*, de voreres empedrades, de fonts d'aigua fresca, de botigues, forns de pa, bugaderies, bars, fondes, etc. També hi havia un teatre, un amfiteatre en el qual es feien espectacles de gladiadors i diversos banys públics amb l'*apodyterium*, el *frigidarium*, el *tepidarium* i el *calidarium*, i diversos espais preparats per a la pràctica de l'esport.

Gràcies a l'efecte de les cendres del volcà, la ciutat de Pompeia es va conservar pràcticament intacta durant segles i segles. Quan, a mitjan segle XVIII, després de centenars d'anys d'oblit, Pompeia va tornar a veure la llum a través de les descobertes arqueològiques, les troballes van ser tan espectaculars que va deixar embadalit l'univers: centenars d'escultures que decoraven cases i jardins; parets pintades amb exquisits motius de gust refinat; taules parades amb plats i coberts; en definitiva, una ciutat aturada en el temps.

Actualment, Pompeia és el jaciment arqueològic romà més ric del món, una ciutat romana sencera paralitzada per l'erupció que la va sepultar i que permet reconstruir amb detall la vida quotidiana dels seus habitants. Fou declarat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO el 1997.

De la Casa del Poeta Tràgic, podem dir, que fou excavada l'any 1824 i, batejada així pel quadret central del mosaic del terra del tablinum on figura un assaig teatral, ara conservat al Museu Arqueològic Nacional de Nàpols. És un habitatge de classe mitjana possiblement d'un comerciant i, hem de destacar-hi, a la seva entrada, el famós mosaic d'un gos encadenat i la paraula Cave Canem « Compte amb el gos » i, el fresc del Sacrifici d'Ífigènia, situat en el pòrtic del perístil, també conservat al Museu Arqueològic Nacional de Nàpols.

b) Diguen a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Comenteu-ne l'estructura i els espais. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2,5 punts)

La casa del poeta tràgic és d'estil imperial.

L'ARQUITECTURA DOMÈSTICA: LA DOMUS

Pompeia era una ciutat luxosa, vivia una època de prosperitat; això la convertia en una ciutat d'estiueig de les famílies més riques del moment.

Les cases, segons la seva arquitectura i decoració, marcaven la riquesa dels seus propietaris. Les vivendes més comunes dels grans patricis a Pompeia, són les anomenades «domus». La domus gira entorn d'un espai central, **atri** (**atrium**), generalment de planta quadrangular, amb una part del sostre, la del centre, oberta (**compluvium**) per deixar entrar l'aire, facilitar la sortida de fums i recollir l'aigua de pluja en una font (**impluvium**) situada just a sota d'aquesta obertura. L'entrada condueix directament a aquest atri, enfront del qual s'obre l'habitació-despatx dels amos de la casa o sala de recepció (**tablinum**). Al voltant de l'atri, la resta d'habitacions (**cubicula**), distribuïdes a ambdós costats.

Per influència grega, s'afegeix més endavant un altre pati major (**peristil**), envoltat d'un pòrtic de columnes, amb la part central oberta i amb una petita piscina o bassa. Enfront del peristil es disposen a ambdós costats altres habitacions.

Els jardins són els ornaments de la vivenda. Recents investigacions han permès d'identificar algunes plantes cultivades i el seu ús. A Pompeia, a les cases de terrenys amplis s'instal·laven cascades i pèrgoles. El menjador es disposava en aquests jardins. On l'espai era limitat, els arquitectes creaven parcs en miniatura. En altres casos en tenen prou amb decorar l'espai central del pati amb jardineria.

Els jocs d'aigua són un altre dels recursos per fer més agradable la vivenda.

L'ARQUITECTURA DOMÈSTICA: LES INSULAE

A Pompeia la gent amb pocs recursos vivia generalment en habitacions llogades de la part davantera d'una domus, sovint damunt les **tabernae**. En canvi, a les grans ciutats com la mateixa Roma s'amuntegava en cases de pisos de lloguer agrupades en illes **insulae**. Arriben a tenir tres o quatre pisos i es construïen amb els materials barats, per la qual cosa estaven exposades al perill d'ensorrament i incendi.

Es construïen al voltant d'un pati interior que permetia la ventilació i la il·luminació de les habitacions que no donaven al carrer. Tenien molts balcons i finestres cara enfora o cap al pati. Les cambres eren poques i no estaven destinades a un ús fix: s'utilitzaven en funció de les necessitats de la família. Els lloguers eren cars i molts llogaters sotsarrendaven alguna cambra, amb la qual cosa encara hi vivien més estrets.

Normalment no disposaven de conduccions d'aigua: calia anar-ne a buscar a la font pública més pròxima. En molts casos tampoc no tenien comuna a tots els pisos i, per tant, hi havia qui usava les comunes públiques.

PINTURA MURAL: EL FRESC

La pintura al fresc és una tècnica pictòrica el **suport** de la qual és un **mur** o una **paret**. Pintar al fresc vol dir aplicar els pigments, simplement dissolts en aigua, sobre el mur prèviament preparat amb morter de calç i sorra, i un lliscat de calç acabat d'estendre sobre el que es pinta quan aquest encara és fresc, d'aquí el nom de «fresc». La calç en contacte amb l'anhidrid carbònic de l'aire forma una pel·lícula insoluble de carbonat càlcic a la superfície pictòrica protegint-ne i adherint-ne el pigment.

Els principals exemples de pintura romana conservats són les decoracions de les cases de Pompeia, Herculà i algunes vil·les rurals de la mateixa zona.

Avui en dia, l'estudi de la pintura romana es basa en la classificació establerta l'any 1882 per l'arqueòleg alemany August Mau a partir de l'estudi de les pintures pompeianes. Aquesta classificació estableix quatre estils successius.

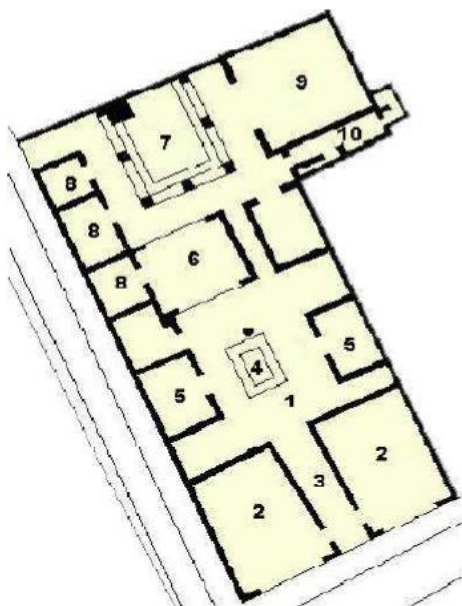
El **Primer estil o d'incrustació** imita plaques de marbre de diversos colors segons la tradició hel·lenística. El **Segon estil o arquitectònic** es caracteritza per la compartimentació de l'espai pictòric amb columnates, templets i portes fictícies darrere dels quals s'obren vistes en perspectiva. Es tractava de crear il·lusió de profunditat, il·lusió d'espais imaginaris. El **Tercer estil o ornamental**, on es representen estructures arquitectòniques planes amb fons monocroms, majoritàriament foscos, al centre dels quals es pintaven amb colors clars petits plafons on es representaven escenes de tota mena. El **Quart estil o il·lusionista**, era l'estil dominant a la ciutat de Pompeia en el moment de la seva destrucció el 79 dC. Es creen espais tot formant escenografies complexes dins de les quals es representen escenes mitològiques, al·legòriques o heroïques.

EL MOSAIC

El mosaic era un **element ornamental de luxe**, a manera de catifa, que permetia construir terres més frescos amb els quals combatre els rigors estivals. A més, pavimentar els terres amb mosaics costosos i estèticament imaginatius constituïa un **símbol d'estatus i servia per fer ostentació de riquesa**.

La tècnica del mosaic consistia en construir l'escena representada amb **tessel·les**, és a dir, amb fragments petits, tallats en forma de dau de pedra, pasta vítria o ceràmica (segons el mida de les peces: **opus tessellatum**, **opus vermiculatum** i **opus sectile**). Aquest procés era força laboriós: primer, s'havia de fer un esbós de mida real del mosaic i, posteriorment, s'havien d'**incrustar les tessel·les damunt una capa de guix, de calç o de morter que els feia de suport**.

El mosaic de tessel·les va aparèixer a Grècia al s. III aC i ben aviat fou adoptat pels romans. Ells no només el van usar per decorar els terres, també per cobrir parets i voltes. Un cop desaparegut l'Imperi romà d'Occident, aquest tipus decoratiu va perdre terreny davant la pintura, d'execució més ràpida i barata.

Casa del Poeta Tràgic

Habitacle per a una família benestant, possiblement de comerciants pompeians. Tenia la planta rectangular i estava tancada de l'exterior amb parets uniformes, amb poques finestres. La domus gira entorn d'un **atri** o **atrium** (1). A banda i banda de l'entrada hi havia dos **tabernae** (2), possiblement regentats pels propietaris de la casa o llogats com a botigues. En el vestíbul d'entrada (3) localitzem el conegut mosaic CAVE CANEM.

En el seu centre de l'atri es troba una **impluvium** (4), a l'extrem nord del qual es localitza un pou per treure aigua de la cisterna soterrània i al seu darrera, el **tablinum** (6), l'habitació-despatx dels amos de la casa, que donava al **peristil** o jardí (7) es pot veure un petit temple dedicat als déus Iars.

Al llarg del costat oest de l'atri, la resta d'habitacions, **cubicula** (8), i, al costat est, el **triclinium** (9) i la **cuina** (10).

1. *Atri o atrium*
2. *Tabernae*
3. *Gola o vestibul de la casa*
4. *Impluvium*
5. *Cambres per a la família i convidats*
6. *Tablinum*
7. *Peristil*
8. *Cubicula*
9. *Triclinium*
10. *Cuina*

CAVE CANEM

Quadret de mosaic amb un gos guardià lligat amb una cadena. S'estima que aquest mosaic va ser realitzat en algun moment de finals del primer segle dC.

Obra de notable qualitat pel realisme amb el qual l'animal mostra agressió barrejada amb desconfiança. De fet, el gos es representa grunyint, amb cames fortes, trepitjant el terra fermament, amb l'esquena arquejada, el cap lleugerament cap amunt i les orelles cap avall, com si estigués bordant a un estrany.

És un mosaic realitzat amb la tècnica d'opus tessellatum. El gos negre, fet amb tesselles de basalt, ressalta sobre el blanc fons de tesselles realitzades amb pedra calcària. Cal destacar els petits rombes de color negre del fons i els detalls d'un collaret de color roig i la seva cadena daurada. Als seus peus, amb lletres majúscules, la inscripció ben coneguda **CAVE CANEM** «compte amb el gos».

Fresc del Sacrifici d'Efigènia

La temàtica és d'inspiració clarament grega, cosa gens estranya si es té en compte que els romans mostraren sempre una gran predilecció per les fonts hel·lèniques. El fresc il·lustra el passatge de la guerra de Troia en què Agamèmnon sacrifica la seva pròpia filla a canvi que els déus facin bufar el vent i els vaixells puguin partir.

De tota manera, la història que recull és de l'autor grec Eurípides. Segons el relat mitològic, Agamèmnon immolava la seva filla en sacrifici; en canvi, a la tragèdia d'Eurípides Ifigènia és substituïda en el darrer moment per un cérvol en una concessió de la deessa Àrtemis.

La llegenda narra que els vaixells que transportaven les tropes gregues capitanejades per Agamèmnon (rei de Micenes) cap a Troia es van trobar, en el moment de salpar, que s'aixecava un fort vent del nord que no els deixava sortir de port. Agamèmnon consultà l'endeví Calcant i aquest li revelà que a la darrera cacera, els grecs havien mort una de les cérvols sagrades d'Àrtemis, la deessa de la caça; aquesta, enfurismada, era la responsable que la flota estigués paralytzada. Per aplacar la seva ira, el rei havia de sacrificar allò que més estimava, la seva filla Ifigènia. Agamèmnon, obsessionat per partir, va accedir a fer el sacrifici i féu anar la noia a Micenes amb l'engany que es casaria amb Aquil·les, l'heroi grec.

Descripció: En aquesta composició, còpia d'una obra original de Timantes, famós pintor grec del segle V aC, apareixen representats tots els personatges assistents al sacrifici, Agamèmnon (rei de Micenes), Ulisses (rei d'Ítaca), Diomedes (rei d'Argos), l'endeví Calcant i la pròpia Ifigènia, com a víctima de la immolació, però, a més, la mateixa Àrtemis és representada sota tres aspectes diferents i complementaris.

En primer terme, al centre de la composició, Ifigènia és portada al sacrifici per Ulisses i Diomedes, mentrestant, a la dreta de l'endeví Calcant ho observa i, a l'esquerra, Agamèmnon, es cobreix el cap en senyal de dolor incapaç d'aguantar tanta angoixa.

A l'esquerra del fresc, i sobre una alta columna, apareix representada la deessa Àrtemis flanquejada per dos gossos. Vesteix llarga túnica i porta a les mans unes torxes. A l'angle superior dret del quadre, Àrtemis subjecta un arc i apareix sota el seu aspecte de divina caçadora ofesa per Agamèmnon. Finalment, a l'angle superior esquerre, es

presenta com a Mare de Déu dels animals i subjecta la cérvola que hauria de substituir, en el sacrifici, la pròpia Ifigènia.

c) Resumiu-ne el significat i la funció.

Funció -Casa del Poeta Tràgic-:
Habitacle per una família benestant, possiblement de comerciants pompeians.

Funció -CAVE CANEM-:
L'obra, situada encara avui en dia, a l'estret passadís que porta a l'atri, flanquejat per dos *tabernae*, té una funció estètica semblant a la de les nostres catifes i mostra, així, la riquesa del seu propietari. Era freqüent, a Pompeia, els mosaics del gos a l'entrada de les cases, el seu aspecte amenaçador foragitava els possibles delinqüents.

Funció -Sacrifici d'Efigènia-:
Situat en el pòrtic del peristil de la Casa del Poeta Tràgic, data del segle I dC. Actualment, s'exposa al Museo Nazionale Archeologico de Nàpols. Té una funció estètica i mostra, així, la riquesa del seu propietari. També té una funció il·lustrativa, perquè recorda als observadors, un passatge mitològic en què s'exalta el sentiment tràgic de la vida i les recompenses dels déus perquè els homes estan disposats a fer grans sacrificis.

L'August Prima Porta (opció A)

fet per la Júlia Blas i en Joan Cabré de 2n de Batxillerat 2009

- Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)
- Digueu a quin estil pertany l'obra i descriu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)
- Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

L'August de Prima Porta és una escultura romana trobada en unes excavacions fetes a l'any 1863 a la vil·la romana Ad Gallinas Albas, situada a Prima Porta —ciutat propera a Roma— i propietat de l'esposa de l'emperador Octavi August, Lívia Drusilla (nom imperial: Júlia Augusta). Cal esmentar que el nom de la vil·la ve donat per una anècdota de bon auguri que va ocórrer a Lívia: una gallina amb una branca de llorer al bec va caure sobre la seva falda després d'ésser llançada per una àliga.

Exposada actualment en els Museus Vaticans, l'escultura d'August està realitzada en marbre de Carrara o Luni i datada l'any 14 dC. En té una de semblant com a precedent, esculpida per ordres del Senat, fosa en bronze i datada l'any 19 aC.

Hi ha diverses hipòtesis sobre l'origen d'aquest marbre: per una banda, es diu que la pròpia Lívia va encarregar-la després de la mort d'August, l'any 14 dC, per tal de poder-la tenir a la seva vil·la romana com a record honorífic, ja que l'original de bronze es trobava exposada en un lloc públic. L'altra hipòtesi és que el fill adoptiu d'Octavi August, Tiberi, va decidir regalar-ne la còpia a la seva mare Lívia per tal d'honorar-la com a esposa de l'Imperator, al qual va recolzar incondicionalment durant el seu mandat.

Octavi August (Caius Iulius Caesar Octavianus), nascut el 63 aC, fou el fundador de la dinastia Juli-Clàudia (August, Tiberi, Calígula, Claudi i Neró) i és conegut per ser el primer emperador romà. Va ser proclamat August pel Senat l'any 27 aC en agraïment a les seves gestes militars arreu de l'Imperi. Fou nebot de Juli Cèsar i, durant el seu mandat, fins al 14 dC, va acabar amb un segle de guerra civil romana i va instaurar una nova era de pau, coneguda com a «pax romana» o «pax augusta». Ell va preferir considerar-se príncep en comptes d'emperador, en una mostra d'humilitat. Després de la seva mort, va ser divinitzat (Divus Augustus).

August va emprendre un ambiciós programa per regenerar moralment els romans i per refer el seu orgull nacional. Amb aquesta finalitat va emprendre una restauració religiosa, va promulgar lleis contra l'adulteri i a favor del matrimoni i de la natalitat.

Durant aquest moment, Roma va esdevenir la ciutat més important de l'Imperi, i això va provocar l'arribada d'artistes grecs. Aquesta època destaca sobretot per la manera amb què August es deixa influir per l'idealisme clàssic. Per això s'ha anomenat a aquest període Classicisme Augustal (continuació àlgida de l'hel·lenisme).

Un vast programa d'obres públiques i un hàbil ús propagandístic de les arts plàstiques contribueixen a l'engrandiment de Roma i a l'exaltació de la seva persona. Va restaurar vells edificis i va dur a terme la construcció d'un fòrum, temples i el teatre Marcel. D'August hi ha més de 80 representacions dels diversos moments de la seva vida. Va ser representat de diferents maneres: amb toga senatorial, com a cap militar absolut, com a Pontífex Maximus, com a summe sacerdot, o com a cap civil absolut.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció.

Art romà, època Imperial, Alt Imperi, dinastia Juli Clàudia, època d'August.

Els trets característics d'aquest estil són:

PASSIÓ PER L'ART GREC I PEL MARBRE DE CARRARA

Hem de saber que l'art romà és eclèctic i agafa, dels diferents pobles romanitzats, allò que més els interessa i apassiona. A l'època augustal i a l'època d'Adrià l'art romà s'emmiralla en la cultura clàssica grega. L'August Prima Porta, romanització del Dorífor, presenta el contrapost propi de Políctet. També és apreciable l'idealisme de la figura perquè s'allunya del realisme del retrat etrusc i del retrat de l'època republicana.

Durant l'època d'August, la influència grega també es deixà sentir, i s'instaurà novament l'ús sistemàtic del marbre. August s'enorgulleix de transformar una vella Roma de maó en una bella Roma de marbre.

L'ART AL SERVEI DELS INTERESSOS DE L'ESTAT

A Roma, a diferència de Grècia, l'art ja no depenia d'allò que volia transmetre l'artista, sinó que era l'Estat qui determinava què havia de transmetre cada obra i com ho havia de fer. I, per norma general, les obres romanes es limitaven a exaltar la figura grandiloqüent de l'emperador i del seu imperi.

De fet, en l'època republicana, mentre el Senat va manar, no es va permetre que els generals utilitzessin políticament les seves victòries militars. En l'escultura que ens ocupa, la pèrdua de poder del Senat davant del cap únic, propicià la representació escultòrica d'August com a emperador en tota la seva glòria. August, com a cap militar absolut, és presentat serè, triomfant i transmetent confiança, objectius polítics que l'emperador volia transmetre.

Després d'August, la dinastia Flàvia amb el Colosseu i Trajà amb el seu fòrum i Columna, utilitza l'art com a mètode propagandístic del seu poder i, així exaltar el seu moment.

RETRAT

Si a l'art grec, sobretot durant els períodes arcaic i clàssic, les escultures es caracteritzaven per ser representacions universals i col·lectives i no individuals —per exemple, els Kouroi eren escultures commemoratives en honor a tots els joves atletes—, l'art romà va ser al servei de milers de romans que van fer-se retratar per escultors, i gràcies a aquests retrats hem pogut conèixer molta població romana, des de gent de classe mitjana-alta fins als imperadors.

En molts moments, el retrat romà era molt realista, ja que buscava la immortalització concreta, única i individual de cada persona. En altres moments és més idealista, com és el cas de l'escultura que ens ocupa. L'August Prima Porta és un retrat idealitzat de l'emperador perquè intenta acostar-se a l'ideal, a la perfecció.

L'objectiu del retrat no només és la versemblança física sinó que ha de representar bé les qualitats ètiques i polítiques del caràcter de l'individu.

Els retrats romans van ser policromats fins al segle II aC. Posteriorment, la monocromia va portar el costum de foradar la pupila per donar més versemblança, més vivacitat a l'expressió.

S'ha de saber que aquesta escultura de l'emperador va donar lloc a un arquetip exportat arreu de l'imperi. Serà una moda el fet de tenir una escultura amb el cos de l'emperador. Els escultors feien còpies del cos d'August sense esculpir el rostre. D'aquesta manera, les màximes autoritats del món romà que volguessin una escultura amb el seu cos només havien de fer-se esculpir el cap.

RELLEUS

Els romans van explotar el relleu en les seves escultures i construccions arquitectòniques, sobretot com a tècnica narrativa per tal de relatar, generalment, esdeveniments gloriosos de l'Imperi o de l'Imperator en qüestió. Els relleus, com els retrats, eren omnipresents a Roma —en temples, escultures i edificis públics— i ens demostren l'interès gairebé egocèntric dels romans per recordar i glorificar el seu passat, en ocasions relatant-lo com més els convenia.

La fórmula generalment utilitzada era la del relleu continu, com es pot apreciar en obres colossals com la Columna Trajana.

Pel que fa a l'escultura, el relleu de la decoració de l'armadura representa la devolució a August Tiberi dels estendards que els Parts havien pres a les legions de Cras en la batalla de Cares l'any 55 aC.

DELS DÉUS HUMANITZATS ALS HUMANS DIVINITZATS

Si a la Grècia Antiga trobàvem un art que intentava humanitzar la figura dels déus, com és el cas del sublim Hermes amb Dionís infant de Praxíteles o el Diadumen de Políctet —mostrant-los nus, amb sandàlies i altres detalls humanitzadors—, ara passa tot el contrari: l'art romà intenta divinitzar la figura de l'emperador, com és el cas de l'August de Prima Porta: un home descalç, vestit portentosament i en actitud protectiva i distant, com si es tractés d'un déu.

ANONIMAT

En l'art romà, l'artista perd importància. Torna la impersonalitat de l'art. El nom de l'artista o l'arquitecte es difumina en favor de l'Imperi. Ja no és tan important qui ha fet l'obra sinó qui representa i el missatge de poder que vol transmetre.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció.

Iconografia

L'August de Prima Porta és una escultura dempeus que mesura 2,04 m d'alçada. Es tracta d'un retrat idealitzat de l'emperador Octavi August, que mostra una expressió facial i corporal serena i noble i que es dirigeix a l'espectador amb una dignitat atemporal i distant, gairebé divina.

L'estàtua amb el peu dret avançat suportant tot el pes i el peu esquerre endarrerit, sembla basar-se en el Dorífor de Policlet. De fet, l'artista juga amb el contrapposto per aconseguir el vertader equilibri. Així, doncs, podem dir que l'August Prima Porta és la romanització del Dorífor.

Amb la mà esquerra sosté un ceptre i amb el braç dret enlaire, signe d'autoritat, arenga les tropes i, com un orador, les dirigeix i es mostra victoriós.

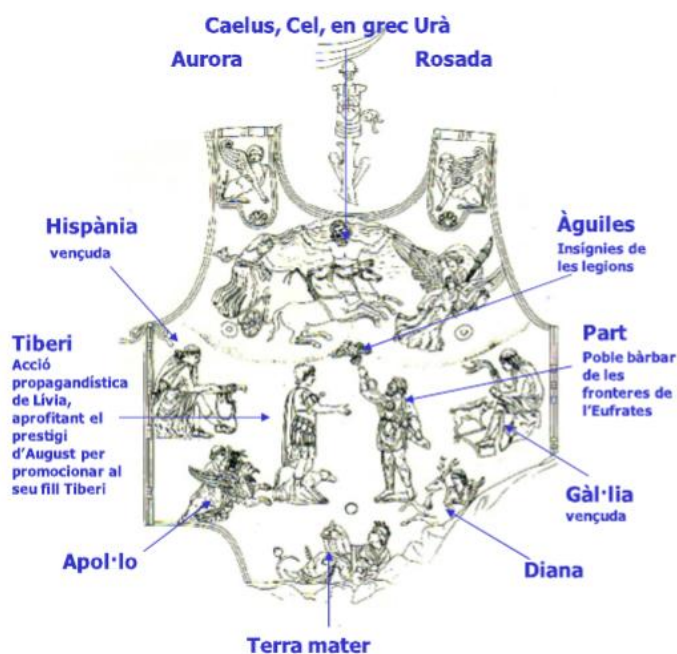
Octavi es presenta vestit de general. La figura d'August porta una cenyida cuirassa que li marca tota l'anatomia, així com el *paludamentum*, típic capot roig dels generals romans. La cuirassa destaca perquè té uns relleus que il·lustren i lloen les proeses militars d'Octavi August.

Al centre de la cuirassa trobem la figura de Tiberi, acció propagandística de Lívia que vol que el seu fill rebí el títol d'emperador després d'haver mort el seu padrastre, recuperant les insígnies que les legions romanes havien perdut en mans dels Partis. A la dreta i a l'esquerra de la cuirassa són representades en forma humana la Gàl·lia i la Hispània, territoris conquerits i pacificats. A dalt trobem representat el Cel (*caelus*) amb l'Aurora i la Rosada, i a baix queda representada la *Terra mater* amb Apol·lo i Diana, els déus protectors d'August.

No hem d'oblidar que l'obra és un retrat idealista de l'emperador August, malgrat l'exactitud amb què es descriuen les seves faccions. El seu rostre d'expressió serena transmet seguretat i confiança com a guia de l'Imperi. Els cabells són arrissats, ordenats i meticulosament treballats, que accentuen el verisme del retrat.

A l'escultura de marbre de l'any 14 dC és representat descalç, un símbol representatiu dels déus i herois grecs que vol contribuir a la divinització de l'emperador. A l'escultura de bronze de l'any 19 aC és representat calçat, al·lusió a la grandesa terrenal d'August.

Als peus d'August, a la seva dreta, es troba el petit Eros (Cupido), que cavalca el dofí de Venus. Aquest petit subgrup escultòric serveix per recordar l'origen diví de l'emperador, ja que la seva dinastia, la Júlia, era descendent d'Enees, fundador d'Alba Longa i fill de la deessa Venus. Aquest grup, dofí i Eros, resolen el problema de la sustentació de l'escultura.

Significat

L'August de Prima Porta és una escultura triomfal que pretén, per una banda, glorificar l'emperador Octavi August en la seva entrada a l'Olimp, ja que un cop mort va ser divinitzat de forma sistemàtica. A més a més, és l'escultura que expressa clarament la desaparició del poder senatorial a favor del cabdill únic, l'Imperator.

Per altra banda, el significat d'aquesta obra escultòrica és la d'exaltar la grandesa de les conquestes romanes i de la consolidació de la «pax augusta».

Funció

Funció religiosa —escultura pòstuma, de marbre, de l'any 14 dC—: Feta per glorificar August i per marcar la seva entrada a l'Olimp. L'escultura possiblement presidia un altar al qual Lívia retia culte i servia devotament com a sacerdotessa al diví August.

Funció propagandística —escultura pòstuma, de marbre, de l'any 14 dC—: Serví a Lívia per promocionar la figura del seu fill, Tiberi. Tiberi finalment va arribar a ser el successor d'August després de cinc anys de la seva mort.

Funció propagandística i política —escultura de bronze, de l'any 19 aC—: El Senat, que ha cedit tots els seus poders a August, encarrega aquesta escultura per exaltar les seves gestes com a fundador i pacificador de l'Imperi.

L'Ara Pacis (opció A)

fet per en Ramon Pujolà

- a. **Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric. (1 punt)**
- b. **Digueu a quin estil pertany l'obra i descriviu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)**
- c. **Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)**

a. Situeu l'obra triada en el temps i relacioneu-la breument amb el context històric.

L'Altar de la Pau fou construït en honor de la deessa Pau, per celebrar el retorn victoriós d'August de la pacificació de la Gàl·lia i la Hispània. La decisió del senat fou l'any 13 aC i la inauguració l'any 9 aC. Des del segle XVI s'havien anat trobant fragments d'aquest monument que es van traslladar a la Florència dels Mèdici i a París, posteriorment a finals del segle XIX nous descobriments fan veure la magnitud del conjunt i, ja en el segle XX, l'any 1938, fou reconstruït i protegit per una urna de vidre al Palau Fiano a Roma. Originalment, el conjunt estava situat a prop de la Via Flanunimia formant part d'un conjunt al Camp de Mart que incloïa el mausoleu d'August.

b. Digueu a quin estil pertany l'obra i descriuiu els elements més importants d'aquest estil. Utilitzeu els aspectes més visibles de l'obra per basar la vostra descripció. (2 punts)

Art romà, època Imperial, Alt Imperi, dinastia Juli Clàudia, època d'August.

Els trets característics d'aquest estil són:

AL SERVEI DELS INTERESSOS DE L'ESTAT

A Roma, a diferència de Grècia, l'art ja no depenia d'allò que volia transmetre l'artista, sinó que era l'Estat qui determinava què havia de transmetre cada obra i com ho havia de fer. I, per norma general, les obres romanes es limitaven a exaltar la figura grandiloqüent de l'emperador i del seu imperi.

CLASSICISME AUGUSTAL

Quan es parla del fris de la processó cal parlar de models àtics, com el Partenó d'Atenes, molt d'acord amb el nou classicisme de l'època d'August. Com a la Processó de les Panatenees de Fídies, al Partenó, les escenes es juxtaposen i els diversos moments són representats sense utilitzar cap separació.

IMPORTÀCIA DEL RELLEU NARRATIU I EL RETRAT

Mentre que al Partenó, les figures no es poden identificar i el temps històric no és concret, en l'Ara Pacis els retrats són coneguts i el temps és concret (4 de juliol de l'any 13 aC).

GRAN DOMINI TÈCNIC

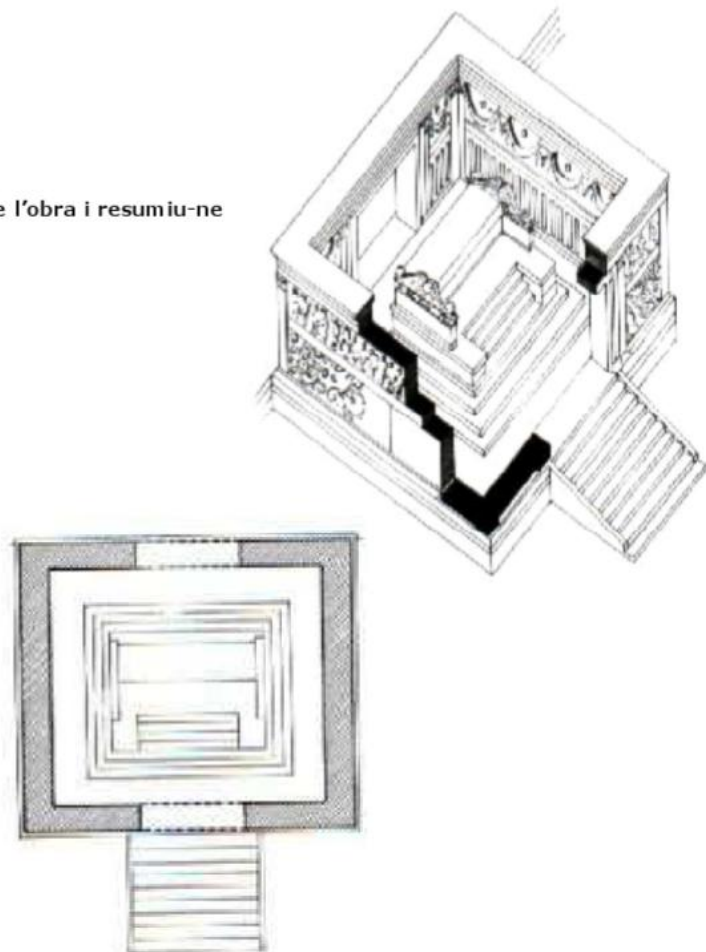
El domini tècnic de la talla en marbre de Carrara és notable. La sensació de profunditat s'aconsegueix engrandint les figures més properes a l'observador i donant-los més volum, també s'aconsegueix amb la segona fila de figures en què només es veuen els caps i els peus. El moviment s'expressa gràcies a la gran varietat de posicions dels personatges.

c. Identifiqueu i comenteu la iconografia de l'obra i resumiu-ne el significat i la funció. (2 punts)

Iconografia

L'obra mesura 11'6 x 10,65 x 3'68 m i, d'un punt de vista arquitectònic, consta de dues parts: l'altar o ara i el recinte que l'emmarca. Del primer queden restes del fris, una processó d'ofrenes, que el decorava. L'element més destacat, però, és el recinte. S'alça sobre un pòdium, i és rectangular i a cel obert. S'accedeix, a l'altar, mitjançant una rampa esglaonada situada a la façana est, però hi ha una altra porta que dona a la façana oest.

La part externa és decorada, pràcticament en la seva totalitat, per relleus que reflecteixen l'interès romà per la història i la glorificació del passat. Aquesta es divideix en dos registres, separats per una sanefa (grec): l'inferior amb decoració de fulles d'acant, i la superior, la processó cívica de consagració del monument en la qual figuren l'emperador i els seus, i al·legories de la fundació de Roma.

Iconografia de la processó

Les façanes laterals (nord i sud) exhibeixen els relleus commemoratius que representen la processó de l'any 13 aC en honor de la Pax Romana. Els relleus del costat sud ens mostren August seguit pels seus oficials i, a continuació, la seva família; i, als del costat nord desfilen el Senat, les dones i els nens de la cort d'August. És la primera vegada en un monument oficial que els nens tenen un paper destacat.

A la façana oest, a un costat de la porta, trobem la Lloba capitolina alletant a Ròmul i Rem i, l'altre costat, Enees, fundador de la ciutat, fent un sacrifici.

A la façana est, a un costat de la porta es localitzen les noves divinitats filosòfiques de la Terra, l'Aire i l'Oceà. A l'altre costat, un personatge representa el poble o el senat.

Significat

Altar de sacrificis.

Funció

Funció religiosa. Altar dedicat a la deessa de la Pau on cada any s'havien de sacrificar un moltó i dos bous.

Funció propagandística i commemorativa pel retorn de l'emperador August després de les seves victorioses campanyes a Hispània i Gàl·lia i dels anys de pau que aquest emperador va proporcionar al seu poble.

Vocabulari artístic

A

ÀBAC

Element decoratiu situat dalt del capitell, normalment en forma de paral·lelepípede, sobre el qual descansa l'arquitrau o l'arc.

ACANT

Motiu decoratiu d'origen vegetal usat en arquitectura. Fulles del gènere Acanthus que trobem en els capitells grecs de l'ordre corint i en els romans composts.

ACRÒPOLIS

La ciutat alta, fortificada, de les antigues ciutats gregues, on s'aixecaven els temples dedicats a les principals divinitats i alguns edificis públics. Per exemple: L'Acropolis d'Atenes.

ACROTERI

Element decoratiu amb forma de figura o de palmeta que remata els tres extrems del frontó en els temples grecs i romans. També es diu així el petit pedestal sobre el qual descansen aquestes figures.

ÀGORA

Plaça pública en el centre de les ciutats gregues, voltada d'edificis porticats, públics i privats, que servia per al mercat, per a reunió i per a la celebració d'assemblees ciutadanes.

AGLUTINANT

Producte responsable de la vinculació entre els pigments.

ALÇAT

Dibuix que representa la façana d'un edifici o la projecció vertical d'una construcció.

ALTAR

Monument elevat damunt el sòl destinat al sacrifici durant els rituals de culte

AMFIPRÒSTIL

Temple grec que presenta a les façanes oriental i occidental dos pòrtics amb columnes.

AMFITEATRE

Edifici romà destinat a l'espectacle públic: la lluita a mort entre gladiadors, de gladiadors i feres, etc. És de planta el·líptica i consta de les següents parts: l'arena, lloc on es desenvolupa l'espectacle, construïda sobre uns passadissos, i la càvea o graderia on seien els espectadors. construïda sobre voltes anulars.

APARELL

En arquitectura s'anomena així les diverses formes de tallar i de disposar en un mur els materials constructius, principalment carreus de pedra i rajols.

AQUÈDUCTE

Canal d'aigua, subterrània o no. En l'època romana eren els ponts sobre arcades que conduïen l'aigua a través d'un canal anomenat specus a un dipòsit des del que es distribuïa a la ciutat.

ARC

Element arquitectònic propi del sistema dinàmic, integrat per diverses peces o dovelles, el qual pot adoptar nombroses formes diferents, descarregant el seu pes superior lateralment i provocant així una obertura.

ARC DE MIG PUNT

És l'arc equivalent a mitja circumferència. La seva projecció lineal a l'espai genera la volta de canó. Utilitzat des de la Mesopotàmia, Roma, Romànic, fins a l'actualitat.

ARC DE TRIOMF

Monument commemoratiu romà, dedicat a un emperador. Pot tenir una o tres arcades. A l'àtic hi ha una inscripció commemorativa. Ve del costum que tenien els romans de fer passar els generals que tornaven victoriosos de la guerra sota un arc fet amb palmes.

ARCADA

Successió d'arcs.

ARCUACIÓ

Filera d'arcs

ARQUITRAU / ARQUITRAVAT

Peça de pedra en forma de paral·lelepípede, que forma la part inferior de l'entaulament, que descansa directament sobre el capitell d'una columna i cobreix l'espai de columna a columna.

ASTRÀGAL

(COLLARÍ) Motllura convexa de perfil semicircular que abraça la columna en la seva unió amb el capitell; especialment la que es troba en la base del capitell jònic.

ATRI

Pati interior, generalment, voltat de pòrtics, al voltant del qual s'obrien les distintes cambres, especialment en les cases romanes de tradició etrusca.

B

BASAMENT

Conjunt de la base i el pedestal d'una columna. //Part inferior d'una construcció. //Suport d'una estructura.

BASE

Part inferior d'una columna, damunt de la qual reposa el fust.

BASÍLICA

Edifici públic de l'època romana de planta rectangular dividida en tres naus separades per columnes, la d'enmig més ampla y alta, que podia tenir una exedra en un extrem //Església que té la forma de la basílica romana i pot tenir un atri a la entrada.

BIGA MESTRA

(JÀSSERA) Biga principal d'un edifici, la qual, recolzada sobre pilars o columnes de planta baixa, serveix per sostenir la paret mestra i els entramats de pis de les plantes superiors.

BUST

Representació de la part superior del cos humà: cap, cos i començament de l'espatlla i del tòrax.

C**CÀNON**

Relació matemàtica que serveix de mòdul o mesura entre elements que integren cadascuna de les parts, les parts entre si i aquestes amb el seu conjunt. Per exemple, el Cànon de Policle de l'època clàssica grega.

CAPITELL

Element decoratiu, més o menys ornamentat, situat a dalt del fust d'una columna, d'una pilastra o d'un pilar.

CARDO MAXIMUS

Via central que travessava les ciutats i els campaments de l'antiga Roma de nord a sud, perpendicular al decumanus màxim.

CARIÀTIDE

Figura esculpida femenina, amb funció de pilastra o columna. Tenen l'origen a l'art grec i un dels millors exemples són les cariàtides de l'Erecteion, un dels temples de l'Acropolis d'Atenes.

CASSETÓ

Compartiment buit, generalment de forma quadrada, com una gaveta invertida o troncopiramidal, amb el fons decorat. S'acostuma a acoblar amb d'altres de semblants per formar una coberta o cassetonat.

CASSETONAT

Sostre guarnit amb compartiments quadrats o poligonals decorats amb motlles o pintures.

CAVEA

Part del teatre on se situen els espectadors, de planta ultrasemicircular en el teatre grec i semicircular en el romà. En el cas dels teatres romans es troba elevada sobre voltes anulars que serveixen d'entrada i sortida de la graderia

CEL·LA / NAOS

Cambrà principal d'un temple grec o romà, de planta rectangular, on es guardava la imatge del déu.

CERA PERDUDA

Procediment per realitzar escultures de bronze. Aquesta tècnica implica un llarg procés en què, per fondre el metall cal realitzar en cera un model de l'obra.

CIRC

A l'antiga Roma, era el lloc de les carreres de cavalls, dels espectacles d'acrobàcia, jocs d'animals, exercicis atlètics. De forma allargada acabada en semicercle a un extrem. Té graderia per al públic i tribuna presidencial a un dels costats majors.

CLAROBSCUR

Distribució de les llums i les ombres en un dibuix o una pintura // Estil pictòric que utilitza només els diversos tons d'un sol color per tal de donar la màxima importància a la llum i l'ombra.

CLAU

(D'ARC, DE VOLTA) Dovella central que clou una volta o un arc i que sol anar esculpida.

COBERTA

Element exterior o teulada que cobreix un edifici. Pot ser: plana o de dues aigües o a dos vessants.

COLUMNNA

Element arquitectònic vertical de secció circular que serveix per sostenir el pes de l'estructura, si bé també pot tenir funció decorativa o commemorativa. La columna està comunament formada per tres elements: base, fust i capitell.

COLUMNATA

Sèrie de columnes.

COMPLUVI

Teulada de la domus romana amb la inclinació cap a dins, cap a l'atri, per abocar l'aigua de la pluja a l'impluvium.

CONTRAPPOSTO

Representació de la figura humana pròpia de l'escultura clàssica i de la pintura i l'escultura del Renaixement, basada en la disposició inversa d'unes parts del cos respecte de les altres per tal d'evitar la frontalitat i la simetria i donar sensació de dinamisme i equilibri.

CORNISA

Element horitzontal que sobresurt i corona un edifici // Part superior de l'entaulament o la part en forma d'angle que sobresurt i que remata un frontó clàssic.

CRISELEFANTÍ

Tècnica escultòrica de l'època clàssica grega que utilitza materials com or i iveri aplicats sobre un maniquí de fusta per realitzar les estàtues dels déus. Exemples: les estàtues criselefantines de Zeus i Atena (amb els ulls de maragdes), realitzades per Fídies.

CUBICULA

Dormitoris d'una domus romana.

CÚPULA

Volta semiesfèrica que cobreix un espai circular, poligonal o quadrat. Si la cúpula cobreix una superfície quadrada, la seva adaptació es fa amb petxines, i amb trompes si és poligonal. De vegades la cúpula es troba sobre un tambor i pot tenir una llanterna a sobre.

D**DECUMANUS**

Carrers de comunicació principal, d'est a oest, de les ciutats i campaments romans. Són perpendiculars als cardus, que van de nord a sud.

DOMUS

Casa particular romana d'estructura rectangular, caracteritzada pel compluvi que aboca l'aigua de pluja a l'impluvium. Formada també per l'atrium, el peristil i, a vegades, també per l'hortus.

DOVELLA

Pedres disposades en forma radial que formen l'arc.

E

ÈNTASI

Refinament òptic propi de l'art grec consistent en l'eixamplament de la columna al centre per evitar un defecte òptic que faria veure aquesta part més estreta.

ENTAULAMENT

Conjunt arquitectònic format per l'arquitrau, el fris i la cornisa sostingut per columnes o pilars. Propi dels temples grecs.

EQUÍ

Motllura convexa pròpia del capitell de l'ordre dòric, que serveix com a element de transició entre la secció circular del fust i la secció quadrangular de l'àbac de la columna.

ESCENA

Al teatre clàssic, grec o romà, espai on es desenvolupava l'acció teatral.

ESCÒCIA

Motllura còncava, el perfil de la qual el formen dos segments de circumferència de radi diferent, que decora la base d'una columna.

ESCULTURA

Obra d'art realitzada en tres dimensions. Arts de modelar, tallar, esculpir en fang, pedra, fusta, metall o en alguna altra matèria.

ESCULTURA EXEMPTA -VOLUM RODÓ

És la que permet contemplar una escultura des de qualsevol punt de vista al seu voltant.

ESFUMAT

Prové de l'italià «sfumatto». Gradació lumínica que aconsegueix un efecte atmosfèric, una fusió de la figura en l'ambient i un trànsit suau de llum a ombra.

ESTEREÒBAT

Base escalonada del temple grec.

ESTILOBAT

Darrer graó de l'estereòbat. De l'estilobat arranquen les columnes que sostenen l'entaulament.

ESTOA

Construcció porticada grega de planta rectangular amb el sostre a dues aigües sostingut per columnes, especialment els porxos de l'àgora.

ESTUC

Material de revestiment que s'obté barrejant guix, calç, pols de marbre i sorra.

EXEMPT/A

Aïllat, sol, sense cap contacte amb res.

F

FAÇANA

(FRONTIS) Part exterior o principal que dóna accés a un edifici. És on es troba l'entrada principal.

FÒRUM

Espai situat dins l'urbanisme romà que consistia en una plaça principal d'una ciutat equivalent a l'àgora grega, destinat al mercat, les reunions i on es trobaven els edificis civils i religiosos més importants.

FRESC

Tipus de pintura que es realitza sobre una capa de calç encara humida, de gran efecte decoratiu.

FRIS

Element arquitectònic que forma part de l'entaulament de l'arquitectura grega que descansa sobre l'arquitrau llis o de tres platabandes. Està alternat amb mètopes i tríglifs (dòric) o continu decorat amb relleus (jònic i corinti).

FORMIGÓ

Barreja de pedres, sorra, aigua i calç o ciment emprada en la construcció.

FORMÍCULA

Buit, en un mur, coronat per un quart d'esfera i, destinat a acollir una escultura.

FRONTÓ

Acabament triangular d'un temple grec format per la coberta plana interior i l'exterior de doble vessant. L'interior del frontó és el timpà i es decora amb escultures o relleus.

FUST

Part vertical de la columna situada entre la base o l'estilobat i el capitell. Pot ser llis (ordre toscà) amb estries (dòric, jònic i corinti).

H

HARMONIA

Perfecta relació i proporcionalitat que existeix entre els distints elements que integren una obra d'art.

HEXÀSTIL

Temple grec que presenta sis columnes a la façana.

HIERATISME

Tendència en què predomina el concepte de rigidesa.

ICONOGRAFIA

Estudi de les imatges artístiques, del seu significat i de la manera com es representen al llarg del temps dins dels diferents estils artístics.

I

IDEALISME

Tendència dels artistes que desitgen apropar-se tant com és possible a la representació perfecta dels temes de les seves obres, i que busca sempre l'arquetipus.

IMPLUVI

Estany rectangular o quadrat, construït al centre de l'atri de la casa etrusca i romana, el qual servia per recollir l'aigua de la pluja procedent del compluvi.

INSULAE

Casa de veïnats a l'antiga Roma, formada per diversos pisos i que constituïa normalment una illa de cases. Acostumaven a ser de lloguer.

INTERCOLUMNI

Espai situat entre dues columnes, generalment amidat utilitzant com a cànon el diàmetre inferior de fust.

INTRADÓS

S'anomena així la superfície interna d'un arc o d'una volta.

K**KORE**

Es denominen així les escultures de sacerdotesses femenines de l'època arcaica de l'art grec. Són rígides, tenen un braç alçat i apareixen vestides amb vestits de plegats geomètrics, influits per les cultures orientals, com Egipte.

KOUROS

(KOUROS) S'anomenen així les escultures masculines de l'època arcaica de l'art grec. Són estàtues d'atletes vencedors dels jocs olímpics, totalment nus, drets i en posició frontal. Presenten els cabells llargs, el somriure arcaic, els braços enganxats al cos, una cama avançada i els peus adherits al sòl.

L**LLENÇ**

Tela que serveix com a suport a les arts pictòriques fet normalment de lli o cotó. També es denomina llenç a l'obra pictòrica en si, una vegada plasmada sobre la tela.

LLUM

(DE L'ARC) Distància a nivell entre els punts de recolzament d'un arc o d'una volta.

M**MASSÍS**

Obra sòlida.

MAUSOLEU

Tomba monumental del període romà, que consta d'un espai dispost per contenir unes urnes funeràries o taüts. Sol ser tomba i temple alhora.

MÈTOPA

Part del fris dòric del temple grec. És de forma quadrada i conté escultures o relleus adossats i va alternant amb els tríglifs.

MODELATGE

Procediment utilitzat per esculpir materials tous com fang o guix. L'escultor va donant forma, modelant l'obra fins que la considera acabada; a continuació, cal solidificar-la assecant-la al sol o mitjançant altes temperatures dins un forn.

MONUMENTAL

Allò que és impressionant per les seves dimensions, disposició o grandesa.

MORTER

Argamassa feta amb sorra, calç i aigua.

MOSAIC

Decoració figurada o geomètrica aconseguida per la juxtaposició sobre un fons de ciment d'un gran nombre de tesselles de diverses formes i colors. Els romans el col·locaven a terra i els bizantins, més luxosos, a les parets.

N**NAOS / CEL·LA**

Cambrà reservada al déu, normalment de planta rectangular, que conté una estàtua de la divinitat. Pròpia dels temples egipcis i grecs.

NATURALISME

Tendència artística que té com a objectiu apropar una representació plàstica a la naturalesa de la manera més fidel possible, evitant l'idealisme o l'abstracció.

NECRÒPOLIS

Cementiri o lloc de sepultures.

O**OBERTURA**

Forat

OCTÀSTIL

Temple que conté vuit columnes a la façana. Apareix a l'art grec i romà.

OPISTÒDOM

Cambrà del temple grec on es guarden les ofrenes al déu al qual està dedicat el temple.

ORDRE

Estil constructiu de l'època clàssica grega. Els diferents ordres es distingeixen per les combinacions i proporcions dels diversos elements per aconseguir bellesa i perfecció. Els ordres són: dòric, jònic, corinti, toscà i compost.

ORQUESTRA

Lloc del teatre grec o romà destinat al cor. De planta circular o ultrasemicircular a Grècia i de planta semicircular a Roma, ja que el cor té poca importància per als romans.

P

PALESTRA

Lloc d'origen grec que formava part del gimnàs, destinat a lluitar o a realitzar els exercicis gimnàstics. A finals del s. IV aC adoptà la forma quadrada i a Roma era un espai que formava part de les termes.

PANTEÓ

Temple dedicat a tots els déus. Monument funerari dedicat a diverses persones o algú especialment il·lustre.

PEDESTAL

Fonament que sosté alguna cosa i que li serveix de base.

PERÍPTER

Temple grec que és envoltat de columnes pels quatre costats.

PERISTIL

Pati interior envoltat de columnes, característic de la casa grega i romana.

PIGMENT

Substàncies colorants d'origen natural o sintètiques, utilitzades pels pintors per dissoldre en aigua, oli o un altre aglutinant i, així, aconseguir els colors.

PILAR

Element sustentant vertical de secció quadrada o poligonal, normalment exempt. Igual que la columna, pot tenir base i capitell.

PILASTRA

Pilar de planta quadrada o rectangular adossat a un mur.

PLANTA

Dibuix arquitectònic d'una obra representada en secció horitzontal.

PLANTA BASILICAL

Tipus de planta que prové de la basílica romana i que va ser adaptada pels cristians en l'art paleocristià. L'estructura és longitudinal amb 3 o 5 naus, la nau central és més ampla que les laterals, i a la diferència d'altura trobem tribunes o finestres. Té un absis semicircular.

PLINT

Pedra quadrada o rectangular que forma la part inferior de la base d'una columna.

PODI

Plataforma que suporta les columnes sobre la que s'eleva un temple romà.

POLICROMIA

Art de completar amb diversos colors les obres arquitectòniques o escultòriques.

POLIS

Ciutats gregues, independents, però amb vincles culturals, ètnics i religiosos.

PÒRTIC

Estructura arquitectònica situada a l'entrada d'un edifici o adossada a la seva façana, que té la coberta de volta o amb llinda, sostinguda amb columnes o pilars.

PORXO

Entrada coberta. Pòrtic cobert d'un edifici, d'una plaça, etc.

PRONAOS

Pòrtic situat a l'entrada d'un temple grec o romà, anterior a la naos o cambra del déu.

PROPORCIÓ

Relació d'una part amb el tot i de les parts entre elles per aconseguir bellesa i perfecció.

PROPILEUS

Conjunt d'edificis com si fos una entrada monumental, amb pòrtic, columnes, etc.

PROSCENI

Espai situat entre l'escena i l'orquestra en els teatres grecs i romans.

PRÒSTIL

Temple amb columnes a la façana oriental.

PSEUDOPERÍPTER

Temple grec o romà envoltat de columnes adossades al mur de la cel·la.

R

RELLEU

Escultura no exempta, feta sobre un suport bidimensional, del qual les figures en sobresurten o s'hi enfonsen.

RELLEU BAIX

Escultura no exempta, feta sobre un suport bidimensional del qual gairebé no sobresurten les figures esculpides.

RELLEU MIG

Escultura no exempta, feta sobre un suport bidimensional, en que les figures apareixen com tallades per la meitat.

RELLEU ALT

Escultura no exempta, feta sobre un suport bidimensional, en el qual les figures són tallades gairebé exemptes, però adherides al pla mural.

RETRAT

Representació d'una persona mitjançant la pintura, el dibuix, el gravat, la fotografia o l'escultura. Hi ha diferents tipus de retrat: de bust i de cos sencer.

REVESTIMENT

Conjunt de materials amb què es cobreix una construcció o un element d'obra per adornar-lo, fer-lo més sòlid, resguardar-lo dels elements, etc.

© 2015 issuu pdf downloader. All right reserved. [Privacy Policy](#)